

Tisdagen den 24 Mars 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 23 och protokollet för den 14 dennes.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 6, i anledning af Friherre von Schulzenheims motion om ändring af 6 § Regeringsformen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål.

Föredrogs och bifollos Lag-Utskottets den 23 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 18, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadga angående folkundervisningen i riket; och

N:o 19, i anledning af väckt motion, åsyftande rättighet för församlingarne att använda kyrkomedel äfven till byggande af skollokaler.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 19 och 23 dennes bordlagda utlåtande n:o 18, angående regeringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Mom. a.

Herr Statsrådet Bergström: Såsom bekant är, utgå lönerna till expeditionschefen, expeditionsekreterarne, protokollsekreterarne och registratorn i de särskilda statsdepartementen för närvarande med lika belopp för alla departementen. Då i Regeringen fråga förekom om en reorganisation af Kongl. Maj:ts kansli, så var det, såsom synes af det statsrådsprotokoll, som handlar om detta ämne, hufvudsakligen en reorganisation af Civil-, Finans-, Ecklesiastik- och Landtförsvarsdepartementen, som var ifrågasatt och till en del äfven af Justitie-departementet. Utrikes-departementet var redan organiseradt på byråer, men just för att bevara den grundsats, som hittills varit tillämpad, nemligen enahanda löner för enahanda tjänster, begärde regeringen löneförhöjning äfven för tjänstemännen i Utrikes-departementet. Regeringen erkänner med tacksamhet, att denna Kammare biföll regeringens förslag i fråga om Justitie-departementets tjänstemän; och hade icke sedermera ett annat beslut af Riksdagen kommit emellan angående Utrikes-departementets tjänstemän, så hade det varit skäl att låta bero vid Riksdagens beslut i fråga om Justitie-departementets samt Landt- och Sjöförsvarsdepartementens tjänstemän. Men jag får erinra, att Stats-Utskottet i sitt betänkande rörande utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel hemställt, att Riksdagen måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit, utan att Stats-Utskottet anfört några skäl, hvarför Utskottet tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i den del, som angår lönerna för departementets tjänstemän. Denna Stats-Utskottets hemställan bifölls af Riksdagen, och vid sådant förhållande är redan den grundsats, som hittills varit tillämpad, bruten, och olika lönebelopp tilldelade tjänstemän af samma grad. Jag skulle därför, då jag anser, att Civil-departementets tjänstemän äro förtjenta af lika stora löner, som Utrikes-departementets, gerna se, att denna Kammare ville bevilja de af Kongl. Maj:t begärda lönebelopp. Jag ifrågasätter härvid dock icke, att dessa lönebelopp skulle uppföras på ordinarie stat, ity att en likhet bör i detta afseende råda mellan denna hufvudtitel och de öfriga, men jag skulle önska, att de af Kongl. Maj:t föreslagna löner måtte beviljas att utgå under år 1875. Jag skulle således gerna se att ett sådant beslut fattades af denna Kammare, att anslaget till Civil-departementets expedition, måtte för tillämpning under år 1875 af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsstat, höjas till 71,300 kronor eller med 25,100 kronor, att på extra stat uppföras.

Herr Statsrådet Wärn: Jag tillåter mig att såsom ledamot af Kammaren framställa det yrkande, att anslaget till Civil-departementets expedition måtte, för tillämpning under år 1875 af den utaf Kongl.

Maj:t föreslagna aflöningsstat, höjas till 71,3000 kronor eller med 25,100 kronor, att på extra stat uppföras.

Grefve af Ugglas: Då jag, lika med Stats-Utskottets öfriga ledamöter af denna Kammare, godkänt det förslag, som Stats-Utskottet här framställt, ber jag att få angifva skälen dertill. Det undgick icke Stats-Utskottets ledamöter, att, särskildt hvad Civil-departementet beträffar, betydligt mera arbete måste drabba en del af dess tjänstemän än hvad fallet är vid Justitie-departementet, en sak som äfven under diskussionen i denna Kammare angående andra hufvudtiteln af åtskilliga ledamöter, som bestredo förhöjningen vid nämnda hufvudtitel, särskildt betonades. Likaså litet undföll det Stats-Utskottets uppmärksamhet, att en skilnad förefinnes emellan det sätt, hvarpå andra och tredje hufvudtitlarna blifvit behandlade, enär vid andra hufvudtiteln skett en nedsättning i det af Kongl. Maj:t åskade anslag, väl icke af denna Kammare, men af Riksdagen i sin helhet, under det att, på Stats-Utskottets förslag, Utrikes-departementet erhållit hvad Kongl. Maj:t under denna hufvudtitel begär. Men då detta oaktadt Stats-Utskottets ledamöter af Första Kammaren ansågo, att de borde böja sig under det Riksdagens beslut, som vid ordnandet af aflöningarne inom Justitie-departementet, angifvit den regel, som Riksdagen visat sig vilja följa i afseende å de öfriga departementens kanslier, så fästade Utskottet synnerligen sin uppmärksamhet vid att, hvad Utrikes-departementet beträffar, detsamma i allmänhet erhållit sin särskilda ställning blifvit behandladt efter olika grunder än andra departement, och att således hvad som skett i fråga om Utrikes-departementet icke ovilkorligen behöfde tillämpas såsom ledning vid behandlingen af de öfriga departementen. Med fullt erkännande af det större arbete, som i Civil-departementet förefinnes, kunde vi icke finna det vara riktigt eller lämpligt, att Riksdagen skulle, med särskild hänsyn till den skilnad i arbete, som man kan antaga ega rum emellan Justitie-departementet å ena sidan och Civil-departementet samt Finans- och Ecklesiastik-departementen å den andra, göra någon skilnad på lönerna i nämnda departement; och Stats-Utskottets ledamöter af Första Kammaren ansågo sig, under beklagande att det votum, som afgifvits af Riksdagen i motsats till Första Kammarens förut fattade beslut, icke hafva något annat att göra, än att låta samma regel, som för Justitie-statsdepartementet blifvit bestämd, gälla äfven för de andra. För min del anhåller jag, att Kammaren ville godkänna hvad Utskottet här föreslagit, så att icke flera kastningar i afseende på de reglor, som vid bestämmandet af tjänstemännens lönevilkor blifvit antagna, måtte göra sig gällande.

Grefve Beck-Friis: Jag får för min del vördsamt anhålla, att Kammaren behagade bifalla hvad Stats-Utskottet här föreslagit, så mycket hellre som trenne gånger förut, nemligen vid andra, fjerde och femte hufvudtitlarna, Riksdagen godkänt de stater för Kongl. Maj:ts kansli, hvilka, i fullkomlig öfverensstämmelse med den nu framlagda, blifvit af Stats-Utskottet föreslagna. Jag tror icke, att konsekvensen måste fordra, att man ställer denna hufvudtitel i likhet

med den tredje, ty den sistnämnda har så många olikheter med den förevarande och de öfriga hufvudtitlarne, att en särskild behandling af densamma torde vara berättigad, och då vi redan hafva tre departement ordnade på det sätt, som nu är föreslaget i afseende på Civil-departementet, får jag för min del hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: När fråga var om regleringen af staten för Justitie-departementets expedition, var jag bland dem, som yrkade, att Kongl. Majts förslag skulle bifallas, hvilket äfven blef denna Kammars beslut. Vid behandlingen af tredje hufvudtiteln förenade jag mig om regleringen af Utrikes-departementets expedition med Grefve af Ugglas uti det af honom framställda yrkande, hvilket blef af Kammarerna bifallet. Orsaken hvarför jag vid fjerde och femte hufvudtiteln behandlingen icke framställde något yrkande i detta afseende var den, att jag icke kunde antaga annat än att vederbörande departements-chefer funno sig nöjda med den föreslagna nedsättningen, då de ej uppträdde deremot. Men att denna omständighet skulle utgöra ett bestämmande skäl för en liknande nedsättning i det af Kongl. Majt äskade belopp för de öfriga departementens expeditioner, kan jag för min del icke inse, isynnerhet då det, särdeles hvad Civil-departementet beträffar, flerfaldiga gånger blifvit af Konung och Riksdag erkändt, att detsamma är öfverhopadt af göromål. Härvid är äfven att märka, att för närvarande ligger på vårt bord ett betänkande, som uttalar detsamma och föreslår inrättandet af ett nytt stats-departement för att befria i synnerhet detta departement från ökade göromål. Vi hafva några gånger böjt oss för de genom gemensamma voteringarna åstadkomna besluten, men jag har icke funnit att så skett på andra sidan, utan der har man vidhållit sin åsigt. Så se vi i afseende på dyrtidstilläggets bestämmande, snart sagdt, otaliga reservationer af Andra Kammarens ledamöter, i den del af frågan samme Kammarer tappade i den gemensamma voteringen. Hufvudsaken är emellertid, efter mitt förmenande, att embetsmännen blifva i förhållande till sitt arbete väl aflönade, och i detta afseende särdeles upplysande är chefens för Civil-departementet här i Kammarerna för någon tid sedan gjorda förklaring, att han nödsakats att gå omkring likasom med en Diogenes-lykta för att få en expeditionschef, som han slutligen fann i en aflägsen landsort. På grund af hvad Civil-ministern här anført, yrkar jag bifall till den af chefen för Finans-departementet gjorda hemställan.

Grefve af Ugglas: I anledning af den siste talarens anförande ber jag att få yttra några ord. Han ansåg, att Kammarerna borde handla i konsekvens med de beslut, Kammarerna fattat vid andra och tredje hufvudtitlarne, och han förklarade, att denna Kammarer icke hade skäl att böja sig under *Riksdagens* beslut, då Andra Kammarerna icke gjorde detta. Jag hemställer till honom sjelf och till Eder, mine Herrar, om hos Eder icke varit en klandrande känsla deröfver att Medkammarerna handlat på sådant sätt, och finnes en sådan känsla hos Eder, så hemställer jag om man bör påyrka, att denna Kammarer.

inom hvilken mera kontinuitet borde finnas, skall göra sig skyldig till ett dylikt handlingssätt.

Grefve Lagerberg: Jag är icke det allra ringaste öfvertygad af de skäl grefve af Ugglas framburit till stöd för sin åsigt, att Stats-Utskottets betänkande bör bifallas. För min del anser jag, att det är med den af honom omordade kontinuiteten fullt öfverensstämmande, att Kammaren, med *vidhållande* af de åsikter, som funno ett uttryck i Kammarens beslut angående tredje hufvudtiteln, bifaller det af Herr Wærn framställda förslag, på grund af de skäl, som af Herr Statsrådet Bergström närmare utvecklats. Om man erkänner såsom en grundsats, att arbetet skall motsvaras af lönen, så synes det mig, att man väl, utan att kasta någon skugga på Utrikes-departementet, kan påstå, att arbetet inom Civil-departementet är större än eller åtminstone lika stort med arbetet inom Utrikes-departementet. Om nu Kammaren bifaller Stats-Utskottets förslag, skulle Kammaren göra sig skyldig till att bevilja de tjänstemän, som bevisligen äro nedtyngde af arbete, mindre löneförmåner än som redan är beviljad för Utrikes-departementets tjänstemän. och till denna orättvisa hoppas jag Första Kammaren ej gör sig skyldig.

Jag yrkar därför bifall till Herr Wærns förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan och dels af Herr Wærn bifall till densamma med följande förändrade lydelse: "att anslaget till Civil-departementets expedition måtte, för tillämpning under år 1875 af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsstat, höjas till 71,300 kronor eller med 25,100 kronor, att på extra stat uppföras."

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till det förevarande momentet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på momentets antagande med den af Herr Wærn föreslagna förändrade lydelse, då svaren likaledes utföllo med många såväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes. justerades och anslögs följande voteringsproposition:

"Den som bifaller Stats-Utskottets hemställan i moment a af 3:dje punkten i utlåtandet N:o 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles samma hemställan med följande förändrade lydelse:

"att anslaget till Civil-departementets expedition måtte, för tillämp-

ning under år 1875 af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsstat, höjas till 71,300 kronor eller med 25,100 kronor, att på extra stat uppföras.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—42.
Nej—54.

Mom. b.

Bifölls.

4:de punkten.

Bifölls.

5:te punkten.

Mom. a.

Herr Statsrådet Bergström: Hvad Stats-Utskottet i den nu föredragna punkten, momentet a. föreslagit innefattar två skilda framställningar. Genom den första af dessa, om hvilken jag nu till en början anhåller att få säga några ord, hemställer Utskottet: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommers-kollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till nästa Riksdag framlägga de förslag i ämnet, hvartill omständigheterna föranleda". Mot Utskottets hemställan i denna del vill jag icke göra någon insaga, ehuru deremot åtskilligt kunde vara att säga, utan vill endast dervid yttra, att, till följd af Friherre von Schulzenbeims motion om ändring i 6 § Regeringsformen och Konstitutions-Utskottets deröfver afgifna utlåtande, en utsigt synes öppnas till frågans ändamålsenliga lösning, genom möjligheten att få inrättadt ett särskildt departement för jordbruk och kommunikationer eller näringar och allmänna arbeten. Jag tror för öfrigt, att det val man i detta fall rätteligen har att göra bör inskränka sig till något af alternativen: om Kommers-kollegium skall *bestå* eller om det skall *indragas*, men att en ombildning deraf ej bör ifrågasättas. Och då 1868 års Riksdag uttalade den grundsats, att mellaninstanser i förvaltningen icke borde finnas, var redan då fråga icke blott om Kommers-kollegii ombildning utan om dess indragning. I detta hänseende ber jag Kammaren vara öfvertygad, att ej någon strid finnes mellan Regeringens och Riksdagens åsigt; men jag har yttrat till statsråds-protokollet, att jag anser det första och oeftergifliga vilkoret för Kommers-kollegii indragning och öfverflyttande af dess göromål till högsta regeringsmakten vara inrättande af ett nytt statsdepartement enär de nuvarande departementen ej, utan men för sin verksamhet, kunna öfvertaga kollegii göromål. Dessa

ord, jag ber Kammaren derom vara öfvertygad, äro väl öfverlagda och icke lätt sinnigt framkastade. Ungefär detsamma yttrades redan år 1868, och sedan dess hafva förhållandena gestaltat sig så, att de ännu mer ega sin sanning. Jag tillåter mig att här meddela en uppgift på tillökningen af inkomna mål i Civil-departementet. Åren 1860—1864 utgjorde de i medeltal 1344 om året; 1865—1869, 1447; 1870, 1410; 1871, 1625; 1862, 1842; 1873, 1927; och 1874 den 23 Mars, fastän bränvinsmålen numera icke tillhöra Civil-departementet, hade inkomna målen ökats med 56 mot samma dag år 1873 och med 69 mot hvad som intill nämnda datum inkom år 1872. Bli tillökningen af mål under detta år fortfarande lika stor, skulle målen komma att ökas med 224 emot år 1873 och med 276 mot 1872.

Det ligger i sakens natur, att dessa mål måste komma i mer eller mindre mån att behandlas af departements-chefen och med känslan af ansvar såväl inför sitt eget samvete som för Regering och Riksdag måste han egna hvarje af dem en viss uppmärksamhet, och då torde det medgifvas, att detta departement icke tål vid vidare tillökning i göromål, men det är naturligt att, om Kommers-kollegium indrages, större delen af dess göromål kommer att falla på Civil-departementet. Jag vill emellertid icke motsätta mig hvad Utskottet i denna del föreslagit.

Deremot måste jag på det bestämdaste upptråda mot Utskottets förslag i senare delen af det föredragna momentet, hvarigenom Utskottet hemställer, "att Riksdagen må besluta, att, intill dess denna organisationsfråga kan vara slutligen afgjord, det för nämnda embedtsverk anvisade aflöningsanslag minskas med 6,000 kronor." Jag tror, för min del, att Stats-Utskottet här föreslagit Riksdagen att besluta något, hvartill Riksdagen enligt grundlagen icke har befogenhet. 89 § Regeringsformen säger nemligen: "Uti Riksdagens Kamrar må frågor väckas om förändring, förklaring och upphäfvande af lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya lagars stiftande samt om grunderna för allmänna inrättningar af alla slag. Riksdagen ege dock icke makt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önskingar, att hos Konungen anmälas, och hvarå Konungen, sedan Stats-Rådet deröfver blifvit hört, göre det afseende Han för riket nyttigt finner."

Det ligger väl i öppen dag, att Kommers-kollegium är en inrättning, som har sin tillvaro på grund af en författning, utfärdad af Kongl. Maj:t, med den rätt 89 § Regeringsformen tillägger honom. Instruktionen för Kommers-kollegium bestämmer dess nuvarande organisation och föreskrifver, att det skall vara försedt med en president. Får icke Riksdagen ändra eller indraga de allmänna inrättningar, som finnas, utan Kongl. Maj:ts samtycke, får man väl icke tillerkänna Riksdagen rätt att, genom indragande af de anslag, som finnas och utgöra det enda vilkoret för dessa inrättningsars bestånd, på en omväg komma till detta resultat. Är detta en vanlig statsregleringsfråga, som kan genom gemensam votering afgöras, beror det på Riksdagen att indraga alla allmänna inrättningar, då finnes icke i Sverige något, som icke Riksdagen kan undanrödja derigenom, att den indrager de anslag, som äro gifna för dessa inrättningsars upprätthållande! Om

Riksdagen t. ex. antager, att tre konsultativa statsråd äro för mycket, så fastän det är i grundlagen stadgad, att så många konsultativa statsråd skola finnas, skulle Riksdagen genom att indraga en konsultativ statsrådslön kunna tillintetgöra detta stadgande. På samma sätt skulle man kunna gå till väga med rikets Hofrätter. De skola enligt allmänna lagen finnas, men Riksdagen skulle, genom att vägra anslag, kunna indraga dem. Hvarthän sådant skulle leda, behöfver icke sägas. Man invänder väl emot denna grundlagstolkning, att Riksdagen har den urgamla rätten att beskatta svenska folket. Detta medgifves villigt och någon inkräkning af denna rätt afses icke; men deraf följer likväl icke, att Riksdagen får återtaga, hvad den en gång gifvit till ett framtida upprätthållande af en allmän institution. Vidare säger man, att det icke är *förbjudet* Riksdagen att återtaga det som för dylikt ändamål är gifvet; men hvilken lagtolkningsregel innebär detta? Det torde väl knappast behöfva påpekas, att allt som lagen icke uttryckligen förbjuder, är derfor icke tillåtet. Sveriges Regering har aldrig erkänt, att Riksdagen har en sådan rätt som den nyssberörda, och jag tviflar på, att någon Regering kommer att erkänna den. Då Riksdagen år 1851 beslöt indragning af lönen till Kommers-kollegii president, afstyrkte Konungens dåvarande rådgifvare bifall till detta beslut, och jag hänvisar till samma beslut, intaget i Konstitutions-Utskottets memorial N:o 6 vid 1853 och 1854 årens riksdag. Väl kunde denna bevisning göras mycket längre, men jag inskränker mig att hänvisa till hvad i detta afseende är både skrifvet och taladt vid olika tillfällen af rättslärd och statsmän; jag tillåter mig jemväl att erinra om de föregående diskussionerna i begge Kamrarna rörande detta ämne. Det gläder mig, att den åsigt, jag nu uttalat, icke är af mig antagen, först sedan jag blef ledamot af Konungens råd, utan att jag skarpt och oförtydligt uttalat densamma redan såsom ledamot af Andra Kammaren. Då nemligen vid 1869 års riksdag Andra Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet, såsom reservanter, föreslagit att indraga en stor del af anslagen till indelta arméens vapenöfningar, föregick i Andra Kammaren en lång diskussion om det grundlagsenliga i ett sådant beslut; och sedan dåvarande Justitie-statsministern Friherre De Geer, yttrat sig, och flere talare sökt förtyda hans ord, förmenande att han icke nog tydligt förklarar sig, yttrade jag följande, som jag anhåller få uppläsa: "Hvad således först angår frågan om representationens befogenhet att ensidigt indraga ordinarie anslag, ansluter jag mig helt och hållet till den af Hans Excellens Herr Justitie-statsministern yttrade åsigt. Denna åsigt synes mig hafva blifvit af honom med all erforderlig bestämdhet uttalad, så att den missuppfattning eller misstydning deraf, hvartill enligt mitt förmenande en senare talare gjort sig skyldig, icke skäliga bort ifrågakomma. Om än rättsgrundsatsen, att ett i laga ordning tillkommet ordinarie anslag bör af representationen respekteras och förty icke kan utan Regeringens medverkan och samtycke indragas, icke finnes med uttryckliga ord uttalad i grundlagen; så faller det sig icke svårt att genom en rättsvetenskaplig utveckling af de särskilda grundlagsbudet och deras historiska genesis deducera denna grundsats. En sådan deduction åstadkommes dock bättre från den

akademiska lärostolen eller i vetenskapsmannens stilla kammare. än på detta rum, der man lämpligast får inskränka sig till att hänvisa till det rättsvetenskapliga arbete, som uti ifrågavarande afseende redan presterats, och det resultat, hvartill man derunder kommit. En dylik hänvisning har redan uti ett förutgående tillfälle lemnats inom denna Kammare, och jag skulle till berörda hänvisning föga flera, om jag icke hade erfarenhet af att man icke följer dylika anvisningar. För mig har den skrifna lagen aldrig varit och kommer aldrig att blifva den enda rättskällan; och likasom jag erkänner rättens utflöde ur flera källor än den skrifna lagen, antager jag ock flera berättigade slag af lagtolkning, än den bokstafliga. Ingen lag, således ej heller grundlagen, kan tolkas endast efter ordalydelsen, om än lagstiftaren tanklöst uppställt en sådan lagtolkningsregel."

Jag väntar icke, att de Stats-Utskottets ledamöter af denna Kammar, hvilka biträdt Utskottets förslag, skola finna sig öfvertygade af hvad jag nu yttrat; men jag kan icke underlåta att nämna, att det icke borde varit för Stats-Utskottets ledamöter obekant, att frågan om Riksdagens rätt i detta hänseende var stridig, och att således ett föreslående af ett sådant beslut som detta kunde föranleda *konstitutionela konflikter*, hvilka i min tanke alltid böra undvikas. Hvarföre föreslog icke Utskottet Riksdagen hellre att framställa en anhållan, att Kongl. Maj:t måtte tills vidare lemna ifrågavarande presidentsplats obesatt? Jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t skulle till en sådan loyal anhållan lemnat bifall, helst, såsom jag förut påpekat, utsigt öppnats att kunna lösa denna fråga; men deremot tror jag icke att Kongl. Maj:ts regering skall tåligt underkasta sig ett beslut, som den icke anser stödt på grundlagen. Jag skulle mycket misstaga mig på den allmänna stämningen i denna Kammar, om den medverkade till sådana konstitutionela konflikter; men dermed är faran icke afböjd, ty det är mer än sannolikt, att majoriteten i Andra Kammaren kommer att bifalla Stats-Utskottets förslag; man skall då söka lösa frågan genom samfärd votering, och fattar Riksdagen ett sådant beslut, som det föreslagna, då är den konstitutionela konflikten framkallad. Jag förklarar här lugnt och bestämdt, att om ett sådant beslut skall af mig framdeles anmälas inför Konungen, jag i min egenskap af kronans rådgifvare skall veta att hålda kronans prerogativ, och mitt tillstyrkande blir, att Kongl. Maj:t, med ogillande af ett sådant beslut, måtte anbefalla Statskontoret att fortfarande uppföra anslaget på riksstaten för att hållas till Kongl. Maj:ts disposition. På grund af hvad jag nu anfört, önskar jag att denna Kammar måtte afslå hvad Utskottet i senare delen af denna punkt hemställt.

Jag får tillkännagifva, att min tid icke tillåter mig att justera den skriftliga uppjattningen af detta anförande.

Herr von Geijer: Jag skall akta mig att ingå i bedömande af den fina och granulaga fråga, hvarom Herr Civil-ministern nyss yttrade sig, nemligen huruvida Utskottet i senare delen af föreliggande punkt föreslagit något, som Riksdagen icke har rätt att besluta. Men lika med honom anser jag, att Riksdagen bör inskränka sig till antagande af blott punktens första del. Enligt Civil-ministerns åsigt är inrät-

tandet af ett nytt statsdepartement för näringar och allmänna arbeten första och oeftergifliga vilkoret för Kommers-kollegii indragning. Att inrättandet af ett dylikt departement skulle väsentligen underlätta öfverflyttandet till regeringsmakten af Kommers-kollegii förvaltningsbestyr erkännes af Utskottet, som ock särskildt framhåller nödvändigheten af sådana mått och steg hvarigenom någon lättnad beredes regeringen i dess nuvarande detaljarbeten. I fråga om Kommers-kollegii indragning synes således Civil-ministerns mening ganska nära sammanfalla med Utskottets. Vid sådant förhållande måste jag beklaga, att frågan om Kommers-kollegii indragning och minskningen i detta embetsverks aflöningsanslag förekommit till behandling i Stats-Utskottet, innan den af Friherre Schulzenheim väckta och af Stats-Utskottet med ett visst gillande omnämnda motionen angående inrättande af ett nytt statsdepartement, blifvit af Riksdagen afgjord. Denna motion har blifvit af Konstitutions-Utskottet tillstyrkt och betänkandet derom hvilat redan på Kammarrens bord. Understödt af ledamöterna i Stats-Utskottet torde detta betänkande, i den del hvarom nu är fråga, hafva god utsigt att varda af Riksdagen godkänt. Och om detta redan skett, så kunde ju icke gerna nu, efter hvad jag kan se, förefinnas några tvistepunkter rörande Kommers-kollegii indragning. Då hade ej dessa fina konstitutionela frågor behöft bringas å bane, och att undvika dem är alltid bäst; — hela den föreliggande punkten hade då säkerligen blifvit af Civil-ministern utan vidare accepterad. Såsom saken nu står, och ehuru jag icke tar för alldeles gifvet, att Riksdagen öfverskrider sin rätt, om Riksdagen bifaller Utskottets förslag, får jag blott vördsammast yrka:

“att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommers-kollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till *Riksdagen* framlagga de förslag i ämnet, hvartill omständigheterna föranleda“.

Grefve Beck-Friis: Såsom I torden erinna Eder mine Herrar voro, då frågan om Kommers-kollegii indragning eller omgestaltning sista gången förevar vid Riksdagen, af Chefen för Civil-departementet framställda två vilkor för en sådan åtgärd såsom oeftergifliga; det ena, att ett nytt departement för näringar och allmänna arbeten skulle inrättas och det andra att vederbörande departementschef skulle erhålla bemyndigande att ensam afgöra en del ärenden. Tvänne grundlagsändringar voro då uppställda såsom vilkor för indragning af Kommers-kollegium. Nu har en eftergift af det ena vilkoret egt rum, men fordran på det andras uppfyllande återstår; och denna fordran på ett nytt statsdepartements inrättande, är så bjert framhållen och gjord till ett så oeftergifligt vilkor, att det synts Utskottet vara fara värdt, att om ej Riksdagen gifve sin mening oförtydligt tillkänna, Kongl. Maj:t efter slutadt riksmöte skulle komma att låta frågan vara i samma skick, hvori den sedan 1866 befunnit sig. Chefen för Civil-departementet säger nemligen i bil. N:o 5 b. till Kongl. Maj:ts proposition: “Derest således icke Riksdagen, af nitälskan för den reform, han sjelf påkallat, vid instundande riksmöte för sin del besluter sådan ändring i Regeringsformen, att utsigt derigenom öppnas till förverk-

ligande af den oundgängliga förutsättning, hvarunder, sådana förhållandena för närvarande äro, indragning af Kommers-kollegium och öfverflyttning till sjelfva regeringsmakten af större delen utaf de Kollegium nu åliggande göromål kan ifrågakomma; torde efter avslutadt riksmöte böra tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke ett slut bör göras på oförmålda provisoriska tillstånd; i sammanhang hvarmed frågan om återbesättande af det för närvarande lediga presidentembetet i Kollegium jemväl torde böra förekomma." För mig är således klart, att såvida ej Riksdagen definitivt besluter inrättandet af ett nytt departement, så kommer presidentsbefattningen i Kommers-kollegium att tillsättas, och detta mitt antagande vinner stöd af hvad som vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition yttrades och har i dag blifvit ytterligare bekräftadt. Det är således för mig gifvet, att denna fråga bör från Riksdagens sida behandlas temligen allvarligt, och att man ej bör inskränka sig till endast en erinran genom en vanlig underdånig skrifvelse, utan att dermed måste förenas ett talande skäl, och ett sådant är indragningen af ifrågavarande 6,000 kronor. Att derigenom ej någon skada uppstår för ärendenas pröfning i Kollegium, derför gifves oss en borgen i den omständigheten, att under den tid af 2 år, som förflöto mellan den näst siste presidentens afgang och den sistes tillträde, Kommers-kollegium gick sin jemna gång. Under denna tid sköttes de med presidentembetet förenade göromål af ett kommersråd, som härfor uppbär 3,000 R:dr, deraf 1,500 från manufakturdiskoutfonden. Vi kunna således vara säkra för att ärendenas behöriga gång ej kommer att skadas eller hindras genom antagande af den anordning. Stats-Utskottet föreslagit.

Hvad frågans konstitutionela sida angår, som af Herr Civilministern särdeles betonats, så må större krafter än mina utreda den. Mig förefaller dock, att, om jag läser § 39 i Riksdags-ordningen och vill deri lägga någon förnuftig mening, Riksdagen eger rätt att vidtaga ändringar i den ordinarie statsregleringen. Der står: "Stats-Utskottet åligger att granska, utreda och uppgifva Stats- och Riksgäldsverkets tillstånd och förvaltning, samt föreslå ej mindre hvad till fyllande af deras behof erfordras, sedan nödiga *indragningar och besparingar blifvit iakttagna*, än äfven beloppet af de summor, hvilka, jemlikt 63 § Regeringsformen, skola för särskilda händelser afsättas, så ock att uppgifva, huru mycket bör genom beviljningar utgöras." Enligt den tolkning, som en talare här framhållit, skulle Stats-Utskottet ej ega att föreslå några indragningar eller besparingar på annat än den extra statsregleringen, men vore meningen den, så hade den väl blifvit tydligare uttryckt än som skett i § 39 Riksdags-ordningen. Att grundlagarne skola tolkas efter ordalydelsen är bekant, och då grundlagarne ej förbjuda, utan särskildt anbefalla Stats-Utskottet att föreslå de indragningar och besparingar, som kunna göras utan att skada statsmaskineriets jemna gång, så tror jag ej att derigenom, att Utskottet uppfyller dessa åligganden, någon konstitutionel konflikt kan uppstå, såvida man ej vill söka en sådan. Talet om att Riksdagen genom indragningar å den ordinarie statsregleringen skulle kunna i grund rubba statsmaskineriet, t. ex. indraga en af de konsultativa statsrådsplatserna, tror jag ej betyda mycket, ty Riksdagen

eger redan genom andra medel en så stark magt, att, om den begagnas *oförnuftigt*, föga skulle återstå af vårt lands institutioner. Jag ber att i detta hänseende få fästa uppmärksamheten på att den extra statsregleringen står hel och hållen under Riksdagens inflytande. Jag antager endast, att Riksdagen afskaffade tullar, upphäfde bränvinskatten o. d. Huru många dagar skulle väl då statsmaskineriet ega bestånd. Jag tror att deraf skulle uppstå farligare följder än genom indragning af en eller annan lön. På dessa skäl får jag vördsamt anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag i den förevarande punkten.

Friherre De Geer: Det är endast om den konstitutionela betydelsen af den nu föredragna punkten, som jag ber att få yttra några ord. Mycket har varit tvistadt derom, huruvida Riksdagen skulle ega rätt att utan Kongl. Maj:ts samtycke indraga ordinarie statsanslag. Flere statsrättslärdre hafva deducerat, att Riksdagen icke eger en sådan rätt, och Riksdagen har under en lång följd af år med ganska få undantag godkänt denna praxis, men slutligen har Riksdagen och äfven denna Kammare, en gång åtminstone, med fullt uppsåt brutit denna praxis, och det torde därför icke löna mödan att derom här vidare orda. Men om det äfven antages, att ensam den omständigheten, att ett anslag finnes uppfördt å ordinarie stat, icke kan förhindra Riksdagen att indraga detsamma, så kan därför icke medgifvas, att alla ordinarie anslag äro af den beskaffenhet, att Riksdagen har ensam rätt indraga hvilket som helst bland dem. Såsom Herr Chefen för Civil-departementet nyss påpekade, kan Riksdagen icke ega rätt att indraga ett sådant anslag om den derigenom omöjliggör någon af de statsinstitutioner, som finnas bestämda i grundlagen, äfven om indragning af anslag kan ske utan att röra vid någon enskilds rätt. Det är t. ex. bestämdt huru många justitieråden skola vara, en plats är nu ledig, men jag hemställer om Riksdagen eger befogenhet att indraga den lönen och således omöjliggöra att det bestämda antalet upprätthålles? På samma sätt måste det äfven förhålla sig med andra institutioner, som genom i behörig ordning tillkomna författningar blifvit inrättade samt af Riksdagen godkända medelst anvisandet af anslag utan förbehåll af att det endast skett provisoriskt eller för viss tid, eller att Riksdagen skulle kunna återtaga detsamma, när den så fann för godt. Jag ber att få fästa uppmärksamheten å den väsendtliga skillnad, som förefinnes mellan ett sådant anslag och det ordinarie anslag, som är det enda, om hvilket denna Kammare fattat ett sådant beslut, nemligen det som var anvisadt till durchmarschkostnader för båtsmän, hvilket denna Kammare vid 1869 års riksdag beslöt att minska. Dermed förhöll sig nemligen så, att det under flere år visat sig att anslaget var större än som behofvet kräfde, och Kammaren nedsatte det ej mera, än att det var fullt tillräckligt att bestrida de erforderliga kostnaderna. Hvarken statsmaskineriets gång eller båtsmännens marsch kunde derigenom röna någon inverkan. Ett annat prejudikat, som återopats och som synes hafva mycket tycke med den nu föreslagna åtgärden, skulle föreligga i Riksdagens år 1850 fattade beslut att nedsätta anslaget för Bergskollegium så mycket som svarade mot presidentens lön, alldeles i samma afsigt som Stats-Utskottet nu före-

slagit indragning af ett så stort belopp, som motsvarar lönen för presidenten i Kommers-kollegium. Äfven detta prejudikat förlorar dock en del af sin vikt genom hvad som tilldrog sig efteråt. Kongl. Maj:t godkände icke indragningen, och Konstitutions-Utskottet beslöt vid påföljande Riksdag, med den förseglade sedeln, — ty samtliga ledamöter af adeln och presterskapet motsatte sig, — en anmärkning mot föredraganden för Civil-departementet, som tillstyrkt Kongl. Maj:t att icke gilla Riksdagens beslut. Denna anmärkning gillades likväl ej af Rikdens Ständer, och det kan således sägas, att Rikdens Ständer åtminstone till hälften erkänt att åtgärden från Kongl. Maj:ts sida var riktig. Till stöd för Stats-Utskottets förevarande hemställan har dels åberopats, att beskattningsrätten är uppdragen åt Riksdagen utan alla inskränkningar och dels af den siste talaren, att Stats-Utskottet särskildt fått sig ålagdt att tillse huruvida icke nödiga besparingar i statsregleringen kunna vidtagas, utan att detta stadgande är inskränkt till den extra statsregleringen. Men, om också ej någon inskränkning af detta stadgande förekommer i de paragrafer der stadgandet finnes, så finnes likväl en sådan inskränkning på andra ställen i grundlagen, nemligen der Konungens makt bestämmes. Såväl Konungen som Riksdagen måste begränsa sin maktutöfning, så att den ena icke griper in på den andras maktområde. Sålunda har t. ex. Konungen enligt grundlagen rätt att ingå i afhandlingar och förbund med främmande makter, utan att i denna rätt finnes någon inskränkning. Det vore likväl icke rätt af Konungen att avsluta en handelstraktat utan att begära Riksdagens samtycke om den i någon mån tillintetgjorde Riksdagens beskattningsrätt. På samma sätt måste Riksdagen inskränka sin beskattningsrätt och icke tillvälla sig ensam rättighet att bestämma öfver anordningarne i statens embetsverk eller de organer, genom hvilka Konungen utöfvar styrelsen. Det må väl vara att det icke i någon viss paragraf låter uppvisa sig ett förbud mot indragning af lönen åt presidenten i Kommers-kollegium, men det strider mot grundlagens hela mening, och mig synes att det icke är bättre att bryta mot grundlagens anda än mot dess bokstaf. Oberoende deraf och äfven om Riksdagen hade den klaraste rätt att förfara så som nu är föreslaget, skulle jag för min del önska, att Riksdagen icke beträdde en sådan väg, att, utan samband med Konungen, indraga eller organisera statens embetsverk, och får jag därför för min del yrka afslag å den nu föredragna punkten.

Friherre Stjernblad: Här har blifvit sagdt, att Stats-Utskottet skulle hafva tillstyrkt Riksdagen vidtagandet af en åtgärd, som skulle strida mot Regeringsformens 89 §; men det kan jag för min del icke finna. Det heter der "Uti Riksdagens Kamrar må frågor väckas om förändring, förklaring och upphäfvande af lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya lagars stiftande samt om *grunderna* för allmänna inrättningar af alla slag. Riksdagen ege dock icke makt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önskingar." o. s. v. Jag trotsar någon att kunna säga, att Stats-Utskottet föreslagit en rubning i några sådana *grunder* som här omtalas. Utskottet visar hvilka tillgångar

som finnas, äfvensom att Kommers-kollegium med det anslag, som återstår sedan de 6,000 R:dr besparats, kan fullkomligt fungera i sin verksamhet. Man har således icke velat göra något intrång i afseende å *grunderna* för Kollegii bestånd utan endast ifrågasatt en minskning i det till Kollegium anvisade *anslagets belopp*, och att, oaktadt en sådan minskning anslaget kan förblifva tillräckligt hafva vi sett af en mångårig erfarenhet. Föregående exempel härpå att förtiga, fann Kongl. Maj:t, på grund af 1867 års Riksdags skrifvelse, skäligt att, — förutom det att bestämmelse meddelades att alla kollegii tjänstemän endast på förordnande skulle tillsättas, — hålla presidentsembetet en längre tid obesatt. Jag kan således icke tro, att Riksdagen öfver-skriider sin befogenhet, om den beviljar hvad Utskottet här föreslagit.

Riksdagens rätt att disponera äfven öfver de ordinarie anslagen torde numera efter de diskussioner, som här flera gånger egt rum, vara erkänd, så vida nemligen Riksdagen iakttager sin skyldighet att tillse att medel bifallas till så stort belopp, att statsmaskineriets gång blir orubbad, och att tredje mans rätt icke trädes för nära. Skulle någon ändå tvifla på denna rätt, så ber jag att få påminna om hvad som skedde 1850 och 1871. 1850 föreslog Stats-Utskottet att indraga hela lönen till presidenten i Bergskollegium, och Riksdagen biföll förslaget; platsen var då ej ens ledig utan tillsatt på förordnande, hvaremot fanns ett bergsrådsembete ledigt och några smärre tjänster obesatta. Riksdagen biföll, som sagdt, förslaget, och Kongl. Maj:t tog under September månad samma år frågan i öfvervägande. hvarvid af Statsrådet Fähræus till protokollet dikterades en tillrådan att icke godkänna regleringen, men frågan uppsköts, och den 10 derpå-följande December reglerade Kongl. Maj:t Bergskollegii stat inom det bestämda anslaget. Vi se sålunda att Riksdagen föreslog en indragning och Kongl. Maj:t accepterade den då han reglerade inom den fastställda staten. Det är således ett konstateradt faktum, att Riksdagen har rätt att på så sätt förfara, och det är en rätt som jag för min del tillstyrker Kammaren att väl häfda, ty lika litet som jag vill att regeringsmakten skall efterskänka någon sin rätt, lika litet vill jag tillråda Riksdagen att medgifva någon inskänkning i sin makt. Det inbördes förhållandet mellan de båda statsmakterna häfdas bäst derigenom att hvar och en af dem på det sätt handhafver sina rättigheter, att den ömsesidiga aktningen dem emellan bevaras. Nu kan det väl frågas, och det har den förste talaren äfven gjort. hvarför man går den väg som Stats-Utskottet föreslagit, då man ju kan gå en annan. Riksdagen kunde ju i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommers-kollegii indragning under öfvervägande. Att man kan ifrågasätta en sådan skrifvelse det fattar jag nog, men jag hade ej väntat mig förslaget derom från *det hållet* — när man i bil. N:o 5 c till Kongl. Maj:ts proposition om statsverket, sidan 25, läser: "Derest således icke Riksdagen, af nitälskan för den reform, han sjelf påkallat, vid instundande riksmöte för sin del besluter sådan ändring i Regeringsformen, att utsigt derigenom öppnas till förverkligande af den oundgängliga förutsättning, hvarunder. sådana förhållandena för närvarande äro,

äro, indragning af Kommers-kollegium och öfverflyttning till sjelfva regeringsmakten af större delen utaf de Kollegium nu åliggande göromål kan ifrågakomma; torde efter avslutadt riksmöte böra tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke ett slut bör göras på omförmälda provisoriska tillstånd; i sammanhang hvarmed frågan om återbesättande af det för närvarande lediga presidentembetet i Kollegium jemväl torde böra förekomma“ — så frågar jag om man ej uti de orden sjelf undanbedt sig alla skrivelser? Har man då icke sagt, att om ej detta går, så taga vi Kollegii definitiva organisation under öfvervägande? När Riksdagen på förhand vet hvad den har för svar att vänta, skulle den i alla fall affärda en sådan skrivelse? Jag tror att det vore att gå väl långt i undfallenhet och att det icke skulle tillskynda Riksdagen Regeringens aktning. Detta yttrande till statsrådsprotokollet är för öfrigt i mer än ett hänseende märkligt; man finner nemligen deraf huru Regeringen afhändt sig ett af sina allra viktigaste prerogativ, det att taga initiativ, som Regeringen öfverlemnar åt Riksdagen. Yttrandet innehåller tillika en ganska bitter ironi, då det går ut på att, för att uppnå ett önskningsmål som Riksdagen nu haft i 7 år, man skall organisera ett nytt statsdepartement. Jag tror att Stats-Utskottets förslag innehåller det enda svar som är Riksdagen värdigt och som den kan gifva, emedan det ju annars är klart att det är förbi med det önskningsmål som Riksdagen haft i 7 år, och Kommers-kollegium organiseras definitivt, så vida nemligen Regeringens ord skall någonting betyda. Tiga kunna vi icke, och skrifa kunna vi ej heller i den form som här blifvit föreslagen. Det återstår då ingenting annat för att blifva förstådda än det sätt Stats-Utskottet föreslagit. Härigenom sker icke, på sätt jag redan förut nämnt, något ingrepp i statsmaskineriets verksamhet, enligt hvad en flerårig erfarenhet visat. Att nu åter aflåta en underdånig skrivelse vore efter mitt förmenande att ganska mycket nedsätta Riksdagen. Lika viktigt som det är för Regeringer att med statsmannainsigter och statsmannatakt föra rikets styrelse, lika viktigt är det för den andra statsmakten att veta hvad den vill och veta sätta detsamma i verket.

Chefen för Civil-departementet har här vidare framhållit att ett sådant förfaringssätt som det Stats-Utskottet tillstyrkt skulle kunna framkalla konstitutionela konflikter. Detta kan väl ej för oss innebära någonting så afskräckande. Kongl. Maj:t är isin obestridda goda rätt då han organiserar Kollegium inom den stat Riksdagen bestämt. Vill ett statsråd tillstyrka honom att dervid gå utöfver staten, så kommer det an på Kongl. Maj:ts godkännande, men det kommer också an på nästkommande Riksdag att vidtaga de åtgärder som den anser nödiga. Det afskräcker mig således icke, och äfven med fara att mista den ministär, som vi ju alla så högt värdera, kan jag dock ej rygga tillbaka. Jag får således anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr vice Talmannen: Då denna fråga förevar inom Stats-Utskottet voro denna Kammares ledamöter af mycket delade åsikter, och af Stats-Utskottets förevarande betänkande kunna Herrarne se huru dessa olika åsikter delat Kammarens ledamöter i två hälfter. Sex hafva emot Utskottets beslut anmält sin reservation. Rörande det konstitutionela i saken anser jag icke mig tillständigt att ingå i någon slags pröfning. Jag tror att från stockholmsbanken i detta fall så tillräckligt uttömmande blifvit visadt, huru frågan rätteligen och lämpligen bör betraktas att jag icke har något vidare att tillägga. Hvad åter beträffar den af den siste talaren uttalade åsigt att man ej lämpligen kan eller bör nu ånyo aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t, såsom reservanterne föreslagit, med begäran att presidentembetet måtte hållas obesatt, så kan jag icke dela en sådan åsigt. Jag är förvissad om, att man i sak vinner alldeles detsamma som genom Utskottets förslag, men att man i formen handlar rättare och bättre. Jag inskränker mig till detta uttalande och anhåller endast att få yrka att Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, måtte fatta ett så lydande beslut: "att Riksdagen må i underdånig skrivelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommers-kollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning, samt att, intill dess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, presidentsambetet måtte lemnas obesatt".

Herr Rydin: Då det konstitutionela i denna fråga är af ganska stor vikt och kan utöfva en viss betydelse på sjelfva frågans afgörande. och då jag jemväl ej kan biträda några af de yttranden, som blifvit här afgifna, vill jag i afseende på denna sak yttra min åsigt. Frågan, huruvida ordinarie anslag kunna af Riksdagen indragas eller icke beror på betydelsen af orden "ordinarie anslag". Dessa ord kunna hafva en dubbel betydelse: den ena, att de ej kunna återtagas utan Konungens samtycke och den andra, att de qvarstå och fortfarande utgå, utan att behöfva vid hvarje riksdag fastställas. Ser man till, hvilka anslag 1809 ansågos såsom ordinarie och hvilka såsom extra, så finner man att någon skilnad mellan ordinarie och extra statsreglering då ej egde rum. Denna skilnad uppkom först senare. Den extra statsregleringen daterar sig med detta namn först från 1830 års riksdag och afsåg då sådana anslag, som utgingo från Riksgälds-kontoret. Om man nu antog, att Riksdagen ej skulle hafva rättighet att nedsätta något ordinarie anslag, så skulle följaktligen Riksdagen från 1809 till 1830 ej hafva i enlighet med den föreskrift, som i Riksdags-ordningens nuvarande 39 förr 30 § gifves att iakttaga nödiga indragningar och besparingar, kunnat företaga någon nedsättning i något anslag. Så har emellertid skett, och till följd häraf åter tror jag, att i den omständighet, att ett anslag står i riksstaten uppfördt och ej är anvisadt på den extra statsregleringen, icke ligger någon säker bestämdhet att ej detta anslag kan af Riksdagen indragas eller besparing deri göras. Ty, som sagdt, med ett sådant antagande skulle den paragraf i Riksdags-ordningen, som handlar om Stats-Utskottets åligganden, vara alldeles onödig, och orden "sedan nödiga indragningar och besparingar blifvit iakttagna" vore öfverflödiga, om

ej Riksdagen 1809 ansett sig ega rättighet att göra sådana indragningar och besparingar. På grund af detta förhållande och då derjemte det ordinarie anslag, hvari vid 1868 års riksdag en nedsättning föreslagits, var af den beskaffenhet att variera efter olika förhållanden, biträdde jag då den mening, enligt hvilken Riksdagen ansågs kunna nedsätta detta anslag. Men deraf att Riksdagen ej är ovilkorligt hindrad att nedsätta ett anslag, som är uppfördt på ordinarie stat, får man icke draga den slutsats, att alla anslag, som stå på ordinarie stat, kunna af Riksdagen ensidigt bestämmas. Anslag finnas, som äro upptagna på ordinarie stat, ja ännu mer sådana, som äro upptagna på extra stat, t. ex. flere år omfattande företag, och som äro upptagna på Riksgälds-kontorets stat, t. ex. statslån, hvilka icke kunna ensidigt af Riksdagen nedsättas. Så beskaffade äro de anslag, som grunda sig på i grundlag bestämda nödvändiga embeten eller på i lag bestämda institutioner eller på af staten åtagna förpligtelser, äfvensom alla anslag, hvilka äro en följd af lags verkställighet. Då en lag träder i verkställighet till följd af Konungens och Riksdagens gemensamma beslut och gäller till dess den af Konungen och Riksdagen gemensamt ändras, så är klart, att Riksdagen ensam ej kan omöjliggöra lagens verkställighet genom anslags indragning förr än båda statsmakterna gemensamt upphäft lagen eller bestämt sig för att ändra den eller sättet för dess verkställighet.

Taga vi nu den ifrågavarande institutionen i betraktande, så blifver frågan, om denna institution kan hänföras till dem, hvilka kunna ändras endast af Konung och Riksdag gemensamt. Min åsigt är att den både kan och bör dit hänföras och det till följd deraf, att Konungen och Riksdagen äro samfäldt verksamma för denna institutions upprätthållande. Det må vara att en stat ej kallas för en lag, men den är dock de facto en lag. Chefen för Civil-departementet har åberopat 89 § i Regeringsformen såsom i detta hänseende ensamt afgörande, men häremot måste jag afgifva en liten reservation, nemligen så till vida som denna paragraf icke kan tolkas så, att Konungens rätt att bestämma öfver den ekonomiska lagstiftningen skulle stå öfver Riksdagens lagstiftnings- och beskattningsrätt. Denna rätt begränsas af allmän lag och af Riksdagens beskattningsrätt. Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt måste betraktas i sitt förhållande till Riksdagens beskattningsrätt och tvärtom. Men så snart denna sistnämnda rätt mött Konungens organisationsmyndighet i afseende å en institutions bildande och ordnande, är klart att två faktorer, Konung och Riksdag, varit verksamma, den förre med sin ekonomiska lagstiftningsrätt och den senare med sin beskattningsrätt. Resultatet häraf blifver en organisationslag, i afseende på hvilken Konungen ej eger göra ändring genom omreglering utan Riksdagens bifall, likasom Riksdagen ej kan nedsätta eller indraga anslag till den gjorda inrättningen utan Konungens samtycke. Det är till följd häraf, som jag för min del anser Konungens rätt att medverka och deltaga i ifrågavarande beslut samt, om han så lämpligt finner, derå vägra sanktion, vara tydlig och klar. En annan sak är, huruvida Stats-Utskottets tillstyrkan kan anses lagstridig. Utskottet har tillstyrkt Riksdagen att besluta presidentembetet i Kommers-kollegium indragning, och denna till-

styrkan innebär hvad Riksdagen för sin del har att besluta. Sedan kan blifva fråga, huruvida i Stats-Utskottets förslag till beslut kan ligga, att Konungen ej skall ega rätt att taga saken i ompröfning och bifalla Riksdagens beslut eller vägra sin sanktion. Jag ansluter mig till den tolkning, som en Konungens rådgifvare gaf åt ett likartadt, här förut omnämndt, vid 1850 års riksdag förekommet fall. nemligen, att ett sådant beslut, som det af Utskottet tillstyrkta, är från Riksdagens sida lagligt, såvida man ej under beslutet vill lägga en rätt för Riksdagen att i ämnet ensidigt besluta. Ty om man å ena sidan håller fast vid Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt, får man å den andra hålla fast vid Riksdagens beskattningsrätt, men hafva Konung och Riksdag mötts i samverkan och har ett resultat uppstått, så är enligt all statsrätt detta att betrakta såsom en lag, och en lag, som står under bådas skydd och beror af båda statsmakternas afgörande. Då jag emellertid är tveksam, huruvida Stats-Utskottets förevarande förslag till beslut skall tolkas på det sätt, att Riksdagen genom dess antagande skall *för sin del* fattat beslut, men tillika erkänner Konungens rätt att fatta sitt och att, om så anses nödigt, vägra sanktion, och då jag äfven anser denna fråga i principiellt hänseende vara af största vikt, så sluter jag mig till den åsigt och det förslag, som af Herr vice Talmannen framställts, ty genom dess antagande vinner man i sak detsamma, som skulle vinnas genom bifall till Utskottets förslag. Riksdagen är verkligen en så stark makt, att, om den framställer en anhållan i så bestämda ordalag, som de af Herr vice Talmannen föreslagna, kan man vara säker om att Kongl. Maj:t går Riksdagens anhållan tillmötes. Vi se ju många gånger i enskilda lifvet, att personer vinna framgång för sina afsigter endast genom den form, hvarunder de framställa sin anhållan. Den framställning, som, under iakttagande af begge parternes rätt, göres i ordalag, hvilka ej äro egnade att sätta i fråga de ömsesidiga rättigheterna, har genom sin form större makt och större utsigt att undanröjda konstitutionela konflikter, än det beslut, som strängt håller fast vid den formela rätten. Det finnes ingenting som så kan förvirra förhållandet emellan Konung och Representation som den enes eller andres otillbörliga fasthållande vid formel rätt. Jag vill i detta hänseende erinra om 1869 års riksdag, då Kamrarne i en hastig vändning beslöto indragning af tulldistriktehefsposterna. Aldrig ett ord talades om den formela rätten. Beslutet kom till Kongl. Maj:t, som genom en deduktion gjorde klart att denna indragning ej kunde genomföras, och vid följande riksdag sattes indragningen ej vidare i fråga. Gå vi att se till förhållandet mellan Konung och Representation i andra länder, speciellt vårt grannland Danmark, finna vi hvilka förfärliga konflikter der uppstått och huru Folkethinget vill drifva fram den satsen, att statsregleringen är inom statens verksamhet allt och allt annat intet. Grundlag, andra lagar, institutioner — allt kan enligt den i samma Thing herrskande åsigten söndermalas i en statsreglering, och all regering kan göras omöjlig. Thingets majoritet anser, att det finnes ingen lag, huru häfdvunnen den än må vara och för huru lång tid den än är stiftad, och ingen makt, som står emot Thingets beslut om statsregleringen. Och hvad är

statsreglering? Den är dock ej något annat än ett bokslut öfver statens räkenskaper, dess utgifter och tillgångar, som i sin egenskap af en kalkyl eger giltighet för statsregleringsperioden, ett år. Den står således ej öfver lagen och laga kraft egande institutioner utan skall sluta sig efter dem och deraf bestämmas. Genomgår man våra svenska grundlagar, skall man visserligen finna, att Riksdagen eger ett fastställa anslag, men ingenstädes än der stadgadt, att Riksdagen ensidigt kan bestämma ändamålen, utan detta förutsättes vara en Konungens och Riksdagens gemensamma angelägenhet. Tydligt är, att på ändamålen beskaffenhet beror också huru länge Riksdagen eger att fastställa anslag. Riksdagen kan naturligtvis nedsätta ett anslag, der detta kan ske utan att det med anslaget afsedda ändamål uraktlåtes, men skulle ändamålet genom en nedsättning rubbas på ett eller annat sätt, så fordras dertör Konungens och Riksdagens gemensamma beslut. Man kan dock icke i denna fråga med stöd af någon paragraf i grundlagarne komma till ett bestämdt resultat. Dertill behöfves en lång deduktion, och jag har från mina akademiska föreläsningar erfarenhet af huru svårt det är att utveckla den ena eller andra åsigten så, att den håller stånd. Att nu försöka en så beskaffad utveckling är en omöjlighet. Det skulle försätta Kammaren i samma belägenhet som Kapten Dalgetty i en af Walter Scotts romaner, Montrose, då han under sin flykt ur hertigens af Argyle slott kom in i en kyrka och hoppades att predikan skulle vara snart slut då han hörde prästen hålla på med tredje och fjerde afdelningen, men som fick vänta ända till den 10:de, och predikan var ändock ej riktigt färdig. Jag afhåller mig derföre här från den utförliga deduktion af grundlags-§§ som tillhör en skriftlig afhandling. Till följd af hvad jag yttrat får jag yrka bifall till det af Herr vice Talmannen framställda förslag.

Herr von Koch: Jag anser det vara ett af de största obehag, som en svensk riksdagsman är underkastad, när konflikter mellan statsmakterna hålla på att uppkomma, men tyvärr fruktar jag, att den tid är långt borta och att jag ej får upplefva den, då sådana ej lätt kunna uppstå. Våra grundlagar innefatta efter mitt begrepp många frön till dylika konflikter. Jag har egentligen begärt ordet emedan jag ej kan fullkomligt sluta mig till någon af de höga, både teoretiska och praktiska auktoriteter, som yttrat sig i afseende å frågans konstitutionela sida. För min del kan jag ej underlåta att förklara, det jag vid det föregående tillfälle, som blifvit antydt, nemligen då fråga var om durchmarschkostnaden, röstade enligt den opinion, jag ännu bibehåller angående de s. k. ordinarie anslagen. Dessa äro så litet omgifna med något grundlagens hägn, att de, tyvärr! hvad som är vådligt, till och med utan afseende på deras nödvändighet, kunna nedsättas af den ena statsmakten. Ett bevis härför -- och ett det mest bedröfliga -- hafva vi haft vid nästan hvarje riksdag sedan det nya statsskicket, då det satts i fråga att minska anslaget å första hufvudtiteln. Jag har ej sport att talmännen vägrat proposition å ett sådant yrkande. Men grundlagen, såsom jag förstår den, tillerkänner å ena sidan Konungen *absolut* lagstiftningsrätt i ekonomiska

frågor, men å den andra lika absolut rätt för representationen i afseende å bevillningen och anslagen. Statsmaskinen är ställd mellan dessa två enväldsmakter, hvilka dock städse äro beroende af hvarandra. Om ej hofsamhet och klokhet iakttages, råkar man i konflikter, som kunna blifva bedröfliga i samma mån som tvistens föremål är viktigt. Jag tror, att det ej finnes någon annan utväg att komma ifrån konflikter än genom ömsesidigt medgifvande. En kompromiss böi åstadkommas om en ändring i grundlagen så, att allt af vikt för statsmaskineriets gång regleras genom *lag*, som endast kan ändras genom *båda* statsmakternas samtycke. Det vore väl om de, som genom sin personliga ställning kunna åtaga sig ett sådant värf, ville söka under lugna tider ställa så till, att under de icke lugna konflikter ej uppstå, hvilka kunna störta samhället. Om denna nu uppkomna lilla konflikt skulle leda till ett sådant företag, finge man till och med vara glad deråt. I afseende å den föreliggande frågan får jag förklara, att jag ej kan vara af den mening, att Stats-Utskottets tillstyrkan är inkonstitutionel, så mycket mindre som ej något beslut, utan endast en underdånig anhållan är föreslagen angående *organisationen*. Utskottet föreslår beslut endast angående hvad som ligger inom dess område, nemligen anslaget. En annan fråga är om, då Riksdagen eger en sådan makt, det verkligen nu är skäl att begagna ett, såsom jag här hört yttras, så heroiskt medel, som det Utskottet föreslagit. Jag har haft stora betänkligheter huru jag skulle rösta i sjelfva saken. Å ena sidan är otvifvelaktigt, att den omorganisation af Kommers-kollegium, som af representationen länge påyrkats och som äfven jag anser vara af omständigheterna påkallad, ej skett och att hoppet derom länge blifvit gäckadt. Hade jag röstat i går, tror jag att jag tillstyrkt ovilkorligt bifall till Utskottets förslag, dock med utstrykande af ordet "nästa", men sedan jag i dag tror mig hafva hört Chefen för Civil-departementet återkalla det yttrande till statsråds-protokollet som är upphof till hela striden, sitt hot och det — sit *venia verbo* — nästan provocatoriska yttrande att han under vissa eventualiteter, efter riksdagens slut ämnat väcka fråga om tillsättning af det visserligen öfverflödiga presidentembetet i Kommerskollegium, är jag mera böjd att rösta för det af de flesta reservanterne från denna Kammare framställda förslag. Om jag nemligen rätt uppfattat Herr Civilministerns yttrande, har han likväl förklarat, att han *nu*, sedan fråga väckts om inrättande af ett nytt departement, som skulle befria såväl hans som andra med mycket arbete öfverlastade departement från en del göromål, ej tänker föreslå nämnda tillsättning. Då har ju ändamålet vunnits med Stats-Utskottets heroiska förslag. Man må besinna, att båda statsmakterna böra vara varsamma i samma mån de hafva stor makt. Stora rättigheter medföra stort ansvar och stora pligter. Jupiters åska användes visligen icke i onödan, och för min del tror jag att Riksdagen nu ej i denna fråga behöfver åska sedan stormen å andra sidan lagt sig. Såvida ej särskilda omständigheter tillkomma under fortsättning af diskussionen, hvilka väcka min farhåga att Riksdagens önskingar ej skulle röna välvilligt tillmötesgående, kommer jag sannolikt att ansluta mig till Herr vice Talmannens förslag.

Herr von Ehrenheim: Af den nu föredragna punkten framgår, hvilken stor vigt Stats-Utskottet fäster vid Kommers-kollegii indragning; men detta har icke hindrat Utskottet att derjemte i punkten inlägga en annan fråga af den utomordentliga vigt, att hela frågan om Kommers-kollegii indragning blifvit ställd i bakgrunden. Jag skall därför icke yttra ett enda ord i detta senare ämne, som i jemförelse med den fråga, Stats-Utskottet här inlagt, är af en alltför underordnad betydelse, för att här komma på tal. Det är icke första gången denna fråga varit å bane; men det är måhända efter det nya stats-skicket införande första gången, som den framträdtt i en så bjert form. Frågan är helt enkelt den: skall det finnas två statsmakter i Sverige, eller skola vi hafva en regerande Riksdag såsom under frihetstiden och före 1772 års statsvälföring? För min del besvarar jag den frågan utan tvekan dermed, att två statsmakter böra fortfarande finnas, och i allt, hvad på mig ankommer, skall jag söka häfda denna fördelning af makten. Jag vill icke inlåta mig på någon tolkning af grundlagens särskilda paragrafer och på den mycket omtvistade frågan, om utur dessa paragrafer kan härledas ett uttryckligt förbud för Riksdagen att röra vid de ordinarie anslagen, vare sig i allmänhet eller särskildt i de fall, der dessa sammanhånga med en statsinstitution. För mig är det alldeles tillräckligt, att det konstitutionela statsskicket icke kan bestå, om icke Riksdagen respekterar Regeringens rätt i afseende å sådana institutioner, som genom Riksdagen och Regeringen gemensamt tillkommit.

Här hafva blifvit åtskilliga exempel anförda på den fullkomliga tillintetgöring af hela statsmaskineriet, som Riksdagen skulle kunna i strid mot både grundlag, civillag och kriminallag åstadkomma, om den fortginge på en sådan bana. Sådana exempel äro alltför lätta att uppvisa, åtskilliga hafva redan af föregående talare blifvit framställda; att uppräknas flera, torde vara så mycket mer öfverflödigt, som hvar och en, som tänker på saken, har lätt att för sig sjelf uppställa sådana.

Nu säger visserligen en talare, att "Riksdagen är väl icke något oförståndigt barn". Den frågan vore högst olämplig att diskutera på detta rum; men jag förmodar att, om det konstitutionela statsskicket förutsätter och grundlagen stadgar att det skall finnas två statsmakter, så är det väl derföre att detta statskick och denna grundlag förutsetta, att Riksdagen kan misstaga sig, och att den vid sin sida behöfver en modifierande makt. När det konstitutionela statsskicket uppkom och makten mellan Konung och Riksdag fördelades, lider det väl icke något tvifvel att förhållandena voro sådana, att det hufvudsakligen var för att kontrollera och modifiera konungamakten, som representationen till kom. Tiden har i det fallet väsendtligen förändrats, och inom Europas allra flesta länder är det nu konungamakten vackra och stora uppgift att modifiera representationen, att skydda minoritetens rätt och vakt representationen för dess egna misstag. Det är den rättigheten, man söker beröfva konungamakten, om man på en omväg tillintetgör konungamaktens "veto".

Samme talare yttrade också, att det finnes ju så många andra fall, der det icke kan ifrågasättas, att icke Riksdagen har rätt att

sätta Regeringen i förlägenhet och omintetgöra villkoren för statsmaskineriet, till exempel, sade talaren, genom indragning af tullmedlen. Ja! det är sannt. Men just i storheten af en sådan åtgärd ligger skyddet mot densamma; ty Riksdagen lärer icke vilja riskera att minska statsinkomsterna med så många millioner. Men att deremot i en jämförelsevis liten fråga, som Riksdagen en gång gjort till sin favoritfråga, att der tränga in på konungamakten och i strid mot statsskicket andå söka tilltvinga sig ett bifall till sina önskningsar, det tycker man sig kunna allt för gerna göra; ty dermed är ingen fara skedd. Man ser endast det närmaste resultatet och blundar för det mera afägsna, men derföre icke mindre säkra och påtagliga.

En annan talare sade, att han icke ville, att Regeringen skulle göra eftergifter af sina rättigheter, och icke heller Riksdagen af sina. Jag undrar, huru länge detta skulle bära sig. Se vi icke vid hvarje riksdag, huru regeringsmakten gör flera eller färre eftergifter för Riksdagens önskningsar och modifierar sin uppfattning derföre att den respekterar Riksdagens? Finnes då icke något skäl för Riksdagen att också respektera regeringsmakten, eller är det så, att, då regeringsmakten har en uppfattning, som icke öfverensstämmer med Riksdagens, Riksdagen icke skall göra annat än köra vägen så långt den räcker och utan alla konsiderationer för följderna söka tilltvinga sig ett bifall till hvad den önskar? Den tid är förbi, då det ansågs tillbörligt eller ens ursäktligt att gå till väga på det sättet.

Det har äfven åberopats ett exempel från 1850 och 1851 årens riksdag. För min del är jag bland dem, som anse, att mycket godt kan sägas om den gamla ständsriksdagen, och jag kan icke neka till att jag alltid blir varm, då det kastas sten på densamma; men jag kan derföre icke medgifva, att hvarje handling, som då begicks, är att anse såsom ett prejudikat, och att den gamla ständsriksdagen var så fri från misstag, att man kan åberopa allt hvad den gjort såsom något för den nya Riksdagen bindande och osvikligt. Förhållandena äro sedan den tiden väsendtligen förändrade. Det fanns då i de två privilegierade stånden två sjelfskrifna bundsförvandter till konungamakten, två sjelfskrifna bevakare af samhällets konservativa intressen. Genom representationsförändringen har denna sjelfskrifna medlare mellan Konung och folk försvunnit, och Konungen och de två privilegierade stånden hafva visat folket det förtroendet att, utan några sådana privilegierade väktare, uppdraga åt folket den makt, hvaraf det nu är i besittning. Det finnes ett fransyskt talesätt, som lyder: "noblesse oblige". Förtroende och makt förbinda äfven, och har ett sådant förtroende blifvit visadt det svenska folket och dess representanter, då må de också häfda detta förtroende genom att med bestämthet afvisa hvarje försök att ingripa i den andra statsmaktens rättigheter. Jag förenar mig med Friherre De Geer och yrkar afslag å den förevarande punkten i Utskottets betänkande.

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Herr Ekman, Carl: Då jag i Stats-Utskottet biträdt den framställning, som nu utgör föremål för Kammarens öfverläggning, an-

håller jag att få yttra några ord till försvar för densamma. Det hade varit min önskan, att hvad i den föredragna punkten förekommer derom att Riksdagen skulle anhålla att redan *nästa* riksdag få från Kongl. Maj:t mottaga förslag till indragning eller förändrad organisation af Kommers-kollegium skulle ur punkten utgå; men, då jag befarar, att alltför många olika yrkanden endast skulle bidra att än mer inveckla frågan, vill jag icke längre vidhålla det yrkande, som innefattas i den af mig med flera ledamöter i Utskottet afgifna reservation, och som går ut på att de i punkten förekommande orden "nästa riksdag" skulle utbytas mot "riksdagen".

Det har af den näst föregående talaren blifvit yttradt, att sjelfva frågan om förändrad organisation af Kommers-kollegium eller indragning af någon del utaf det på detta embetsverks stat uppförda belopp sjunkit i bakgrunden, och att det är en helt annan fråga, som nu framställer sig vid behandlingen af denna punkt och som äfven torde komma att för dess utgång blifva bestämmande. Detta är mycket sannt; sådant synes verkligen förhållandet vara, och att detta kunde inträffa, har Utskottet nog insett. Må det nu tillåtas mig att söka återföra diskussionen till det hvarom här egentligen är fråga.

De framställningar, på hvilka Utskottet haft att afgifva svar, angå dels omorganisation af Kommers-kollegium och dels indragning af den på Kollegii stat uppförda presidentlön, hvilken en motionär ansett kunna statsverket besparas. Vid bedömandet af dessa frågor, till hvilkas besvarande Utskottet här framställt förslag, har Utskottet haft att fästa sig dels vid de motiv, som de särskilda motionärerne för sina framställningar anfört, dels äfven vid hvad Herr Chefen för Civil-departementet under behandlingen i Statsrådet af Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof till protokollet yttrat rörande Kommers-kollegium, och det är detta yttrande som föranlett Utskottet att annorlunda behandla de väckta motionerna än som eljest skulle hafva skett. Sedan Herr Departements-chefen i detta sitt yttrande lemnat en redogörelse för den behandling, frågan om reorganisationen af Kommers-kollegium under de närmast förflutna åren undergått och vidare uppehållit sig vid en från Kollegium inkommen framställning om upphörande af det ovisshetstillstånd, hvari Kollegium för närvarande befunnit sig, hänvisar Herr Departements-chefen på nödvändigheten af ett nytt stats-departements inrättande, såsom ett vilkor för hvarje förändring i Kommers-kollegii organisation, men yttrar vidare de, åtminstone efter min uppfattning, högst anmärkningsvärda orden, att, då förslag i detta syfte två gånger varit för representationen framlagdt, men icke vunnit dess bifall, en förnyad framställning derutinnan från Regeringens sida förmodligen icke skulle röna större framgång. Äfven om ett förslag från Regeringen om upprättandet af ett nytt stats-departement skulle hos denna Riksdag fått dela samma öde, som de föregående framställningarne i samma riktning, hade det likväl efter min förmening, då Regeringen hyste den öfvertygelsen att en sådan institution vore för ärendenas gång och riktiga behandling erforderlig, också bort vara Regeringens pligt att derom till Riksdagen framlägga förslag för att icke behöfva bära ansvaret att hafva uraktlätit för Riksdagen framhålla ett verk-

ligt behof. Men jag vet icke hvad som berättigar Herr Departementschefen till en förutsättning, att Riksdagen skulle afslå en framställning om en *nyttig och nödvändig* åtgärd. All hittills vunnen erfarenhet synes mig vittna derom, att sådana kunna påräkna Riksdagens understöd, och framgången åt en Kongl. proposition i det ämne, hvarom här är fråga, torde derföre mest vara beroende af den fullständiga utredning och motivering för densamma som Regeringen kan och vill åstadkomma. Herr Departementschefen yttrar vidare: "derest således icke Riksdagen af nitälskan för den reform, han sjelf påkallat, vid instundande riksmöte för sin del besluter sådan ändring i Regeringsformen, att utsigt derigenom öppnas till förverkligande af den oundgängliga förutsättning, hvarunder, sådana förhållandena för närvarande äro, indragning af Kommers-kollegium och öfverflyttning till sjelfva regeringsmakten af större delen utaf de Kollegium nu åliggande göromål kan ifrågakomma; torde efter afslutadt riksmöte böra tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke ett slut bör göras på omförmälda provisoriska tillstånd; i sammanhang hvarmed frågan om återbesättande af det för närvarande lediga presidentembetet i Kollegium jemväl torde böra förekomma". Då detta yttrande oförtydligt tillkännagifver, att efter Riksdagens slut, under vissa förutsättningar, en definitiv reglering af Kommers-kollegium i sammanhang med återbesättandet af det lediga presidentembetet torde förekomma och att således Riksdagens tidigare underdåniga skrifvelse, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kollegii indragning eller förändrade organisation under nådig pröfning, möjligen kunde komma att lemnas utan afseende, har Utskottet ansett en ny framställning uti förändrad form nödvändig. Utskottet har då undersökt, huruvida jemväl i den riktning, hvari den ene af motionärerne gjort sin framställning om vinnande af besparing åt statsverket, kunde vara något att göra och beslut derom fattas i sammanhang med en ny skrifvelse. Det är vid en sådan granskning, som det förekommit Utskottet, att det ingalunda skulle för ärendenas behandling i Kollegium under den jemförelsevis korta tid, som numera torde återstå till dess en reorganisation af Kollegium kunde komma till stånd, vara mera vådligt om presidentembetet hölles vakant, än det förut varit, då detta embete under åratals ståt obesatt. Såvidt Utskottet kunnat inhemta, hafva under sådana tider ärendenas gång i Kollegium varit lika obehindrad. Med afseende å dessa förhållanden har Utskottet ansett en besparing kunna göras intill dess frågan om den förändrade organisationen blifver afgjord, och det är denna besparing, Utskottet föreslagit genom nedsättning uti Kollegii ordinarie anslag med 6,000 kronor. Att skäl förefunnits för denna framställning, tror jag mig hafva visat, och att Riksdagen, ehuru detta är ett ordinarie anslag, är i sin goda rätt om den nedsätter detsamma, torde jag icke behöfva uppehålla mig vid. Riksdagens rätt i detta hänseende har blifvit erkänd under de gamla ständsriksdagarne, erkänd äfven under det nuvarande representationsskicket, och röster hafva förut i dag höjt sig till försvar derför, hvarför det torde vara öfverflödigt att vidare derom orda. Men fastän Riksdagen eger en obestriddig rätt att göra förändringar i såväl ordinarie som extra anslag;

så medgifver jag gerna, att det är en rätt, som skall med varsamhet begagnas. Att uti förevarande fall denna rätt behöft användas, har jag redan ådagalagt genom anförande af Departements-chefens yttrande till statsrådsprotokollet och jag beder endast ytterligare få påvisa, att Utskottet icke tillåtit sig att föreslå något beslut i afseende på den delen af frågan, som rör grunden för Kommers-kollegii organisation. Utskottet har endast visat, att, för den närmaste tiden, en ned-sättning i anslaget till detta verk kan ega rum, och tillstyrkt Riksdagen att besluta densamma. Men Utskottet har icke tillåtit sig föreslå, att i Kollegium icke skall finnas någon president, utan lemnat organisationen såväl härutinnan som eljest helt och hållet oberörd.

Det har i dag under denna öfverläggning blifvit af Herr Departements-chefen yttradt, att, derest Riksdagen beslutade i öfverensstämmelse med Stats-Utskottets förslag, han det oaktadt skulle tillstyrka Kongl. Maj:t att anbefalla Statskontoret att fortfarande på rikstat uppföra anslaget för Kommers-kollegium till dess nuvarande belopp. Då ett sådant yttrande här blifvit fäldt, vill jag icke draga i tvifvel, att Herr Departements-chefen skulle tillstyrka en dylik åtgärd; men hvad jag högeligen betviflar det är, att Statskontoret skulle kunna verkställa en sådan Kongl. Maj:ts befallning. Är ett anslag en gång af Riksdagen bestämdt, tror jag icke, att Statskontoret kan göra någon ändring deri.

Jag kunde hafva åtskilligt att i denna fråga tillägga; men, då jag är i väsendtlig mån förekommen af den ledamot af Stats-Utskottet, som förut här haft ordet, vill jag icke längre upptaga Kammarrens tid, utan inskränker mig nu att till den föreliggande punkten yrka bifall.

Herr Mannerskantz: Om man vill bilda sig ett omdöme om det i denna punkt framställda förslaget, behöfver man endast genomläsa punkten och jemföra början deraf med slutet. I början af punkten föreslår Utskottet, att "Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommers-kollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning, och till nästa riksdag framlägga de förslag i ämnet, hvartill omständigheterna föranleda"; men så slutar Utskottet med att hemställa "att i sammanhang dermed Riksdagen må besluta, att, intill dess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, det för nämnda arbetsverk anvisade aflöningsanslag minskas med 6,000 kronor". Jag frågar hvar och en om de båda afdelningarne i punkten stå med hvarandra i någon rimlig verklig öfverensstämmelse? I första delen af punkten erkänner man nemligen uttryckligen, att Riksdagen icke eger någon annan rätt än att i *underdönighet* anhålla att Kongl. Maj:t täcktes taga under ny pröfning, om en indragning af Kommers-kollegium eller förändring i dess organisation lämpligen kan och bör ske eller icke; men genom den senare delen bestämmer eller åtminstone antyder man, att man vill och fordrar att nämnda Kollegium skall indragas eller reorganiseras, och utsätter fördenskull, för den händelse att Kongl. Maj:t icke skulle vilja verkställa den åskade omskapningen af en vigtig del af den högre administrationen, för att visa att man

då ämnar dertill tvinga honom, ett vite af 6,000 kronor, med hvilket belopp man för denna gång inskränker sig att minska Kommerskollegii nuvarande stat; men har man blott tilltrott sig kunna börja med sådana åtgärder, är det sedermera ingenting som hindrar, att att man nästa gång, om Kongl. Maj:t icke rättar sig efter denna begäran, som man nu i tvingande form framställer, sätter vitet till 12,000 eller 24,000 kronor. eller hela det anslagsbelopp, som nu är för Kollegium bestämdt, och om Kongl. Maj:t då, af farhåga att blifva blottställd för dylika viten, men icke derföre, att den pröfvas nyttig, genast gör en förändring i det nu ifrågavarande hänseendet, blir den naturliga följden deraf, att man en annan gång handlar på alldeles samma sätt i fråga om något annat embetsverk eller någon annan statsinstitution som råkat ut för likartade anfall, och förhållandet blefve då, såsom man här redan sagt, att det vore Riksdagen som ensam regerade och, utan att Konungens eller regeringsmaktens samverkan eller bifall dertill ansåges nödigt, bestämde hurudana statsinstitutionerna skola vara eller blifva både organiserade och kanske slutligen också förvaltade. Jag hemställer om detta kan anses vara öfverensstämmande med vare sig innehållet eller andemeningen i vår svenska statsförfattning? Så har man förr icke uppfattat denna, och jag tror icke heller att den — med afseende å både hvad den innehåller och hvad som är för vårt samhälle nyttigt — hvarken kan eller får på det sättet förstås. Såsom skäl för det steg, Utskottet här föreslagit, har anförts att det skulle vara för att tvinga den departementschef, till hvars område detta embetsverk hör, att frångå den åsigt om hindren emot verkets indragning, som han efter omsorgsfull pröfning af å saken inverkan förhållanden i Statsrådet yttrat och här äfven uttalat. Men kan det. för att på ett brådskande sätt framtvinga en sådan reorganisation, hvars behöflighet man med eller utan fog påyrkar, vara skäl att rubba den grundsats om en rätt maktfördelning i samhället, som utgör grundvalen för både hela vårt eget och hvarje annat väl ordnad statskick? Jag har icke lyckats uppfatta den stora betydelsen af denna fordran att Kommerskollegium skall afskaffas och något annat sättas i stället. Jag har sett en mängd sådana förslag göras i fråga om våra styrelseverk, men då de göromål dessa verk haft att handlägga icke kunnat bortskaffas, har resultatet endast blifvit en omflyttning af göromålen, som, hvad den än må hafva verkat, åtminstone icke ledt till någon minskning i kostnaderna för administrationen. Jag finner det således icke vara af någon särdeles vikt, om Kommerskollegium bibehålles eller något förr eller något senare afskaffas, men hvad jag deremot finner vara af ofantlig betydelse för samhällsordningens upprätthållande i vårt land. det är, att representationen icke må ingripa i regeringsmakten och afstänga denna från möjligheten att kunna utöfva någon själfständig verksamhet.

Nu har man här sagt, att Riksdagen obestriddigen skulle ega rätt att bestämma öfver alla anslag och indraga hvilket anslag som helst, om och när Riksdagen så funne för godt. Jag vill icke nu tvista om denna rätt; men frågan är: om Riksdagen har en sådan rätt, bör den derföre begagna densamma, utan att anse sig behöfva tillse om icke re-

geringsmaktens, också från grundlagen härledda rätt derigenom blir förnärmad. Det är just detta, om i det ömsesidiga förhållandet mellan statsmakterna den ena statsmakten bör göra allt hvad den kan göra, utan afseende å den andra statsmaktens lika obestriddliga rätt, som hela denna fråga gäller. För min del håller jag före att hvarje riksdagsman, som fått det maktpåliggande uppdraget att vara folkets ombud, likasom hela representationen skall noga öfverväga huru representationen i hvarje särskildt fall bör handla, och dervid pröfva, med hvarandra jemföra och besinna, ej blott hvad en del grundlagsbud utan hvad alla samtliga innehålla, och om representationen det gör, då vågar jag påstå, att den icke skall gå in på regeringsmaktens område så långt, att den med utsatt vite föreskrifver regeringen att i fråga om viktiga redan bestående allmänna inrättningar ställa sig en representationens såsom fordran framställda önskan till efterrättelse. Här hafva efter det nyare representativa statskicket införande väckts så många förslag om indragningar af både embetsverk samt högre och lägre tjenstbefattningar, att jag tror, att om de alla ledd till åsyftad påföljd, det knappast skulle finnas någon institution kvar af de gamla i vårt land, åtminstone icke något chefsembete med högre aflöning, och om alla sådana frågor skulle för framtiden komma att bero af en tillfällig mer eller mindre knapp majoritet eller af den förseglade sedeln vid Riksdagens omröstningar, om Riksdagen, utan att regeringsmakten kunde göra någon invändning eller lägga något hinder deremot, skulle ega att godtyckligt i hvilket ögonblick som helst genom indragning af anslag besluta att den eller den statsinstitutionen skulle förändras eller upphöra, då vet jag sannerligen icke hvarthän vi under en sådan samhällsupplösning slutligen skulle komma och hvar det skulle blifva möjligt att stanna, — synnerligast om den bevarande eller återhållande kraft, som förut funnits inom denna Kammare, fortfarande allt mera förminsas. Jag tror dock att man af denna Kammare ännu med säkerhet kan vänta och påräkna, att den skall göra allt hvad den kan och bör för att värna om både den lagliga ordningen och den lagliga friheten i landet. Den konstitutionela friheten urartar till godtycke och sjelfsvåld och kan icke bestå utan ordningens samtida noggranna upprätthållande, och man såg derföre med glädje här för icke längesedan denna Kammare stå såsom en sluten falang kring ordningens stadigt fästade banér med de sannt konstitutionela grundsatserna inskrifna på sina kring detta banér högt lyftade fanor. Sedan dess har man redan under förra året sett banéret, beröfvadt flera bland dess stöd, börja luta och den ena fanan efter den andra vackla eller falla, och nu vill man fortsätta och med ett tag bryta ned den konstitutionela ordningens på en stark oberoende konungamakt hvilande fastaste stöd. Jag för min del tror att denna Kammare icke vill något sådant, att dess majoritet har allt för klar insigt om att här icke är fråga om blott ett uttrycka ett tillfälligt missnöje emot en medlem af Konungens råd eller att gifva eller icke gifva ett litet anslag, utan gäller att taga nu det första och snart derefter säkerligen det andra eller tredje steget på det lutande planet, dit man lätt föres om man oförsigtigt rubbar de bestående samhällsinstitutionernas tyngdpunkt ur sitt gamla rätta läge. Kommer man en

gång ned på detta plan, bär det utföre med en så svindlande hastighet att äfven de, som nu rådt dertill, skola önska detta steg ogjordt och söka, om än för sent, hejda den nedrullande statsvagnen i dess fart utför branten.

Jag förenar mig med Friherre de Geer att yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr Carlson. I Utskottet har jag icke kunnat instämma i det beslut, som derstädes blef majoritetens, emedan jag ansåg, att desamma, om det godkändes af Riksdagen, skulle, såsom rubbande den för ett embetsverk fastställda ordinarie staten, på ett betänkligt sätt, och på ett sätt som icke höfdes Riksdagen, ingripa på det maktområde som är Regeringens. Jag gläder mig nu, att de skäl, som varit för mig bestämmande i afseende på min ställning till denna fråga, här i Kammaren redan blifvit så utförligt framställda, att jag kan fatta mig i största korthet. I uppfattningen af frågans konstitutiva del sluter jag mig helt och hållet till den af Friherre de Geer yttrade åsikten och ber således att i detta afseende få instämma med honom. Hvad åter angår sjelfva den sak, som här föreligger och som man väl icke bör låta alldeles försvinna ur sigte, nemligen Kommers-kollegii ifrågasatta indragning eller reorganisation, så har jag haft den tanken, att den sammanhänger så nära med frågan om reorganisation af embetsverken i allmänhet, att den icke kan rätt väl behandlas utan i förbindelse med denna fråga i dess helhet. Desamma har väl under några år hvilat; men Regeringen har nu utlofvat att taga den under snar behandling, och mått och steg äro redan vidtagna, som otvifvelaktigt skola föra detta viktiga ärende framåt. Det kan icke heller vara olämpligt att erinra derom, att flera förutsättningar för frågans lyckliga lösning numera finnas, hvilka deremot för icke länge sedan fattades, nemligen dels den nya organisationen af Konungens kansli, dels en annan behandling af besvärsmålen, om också denna senare förändring synes blott till ett mindre omfång komma att gå i fullbordan. Deremot finnes det andra förutsättningar, som ännu icke blifvit uppfyllda, såsom medgifvande för Regeringen att uppdraga åt Departements-chefen att besluta i vissa mål och åstadkommande af en fördelning af de göromål, som tynga på det departement, hvilket hufvudsakligen skulle öfvertaga Kommers-kollegii nuvarande åliggande. Till följd deraf synas mig svårigheter ännu förefinnas, som ställa sig hindrande i vägen för den ifrågasatta indragningen af Kommers-kollegium. Beträffande åter förslaget om en förändrad organisation af Kollegium, så har jag föreställt mig, att en sådan skulle kunna med stor fördel åvägabringas, om i detta verk öppnades platser för praktiskt och tekniskt bildade män, som i de särskilda riktningar, som höra under Kollegii verksamhetsområde, samarbetade på att med de medel, som kunna stå ett administrativt embetsverk till buds, befrämja närings- och handels- och industriens uppblomstring.

Till följd af den åsigt, jag nyss uttalade, eller att Kommers-kollegii reorganisation icke bör lösryckas från reorganisationen af embetsverken i allmänhet, hade jag således icke ämnat rösta för den

skrifvelse, som Utskottet föreslagit att aflåta. Men då jag här hört, att Chefen för det departement, som skulle handlägga frågan, vore beredd att mottaga en så beskaffad skrifvelse och i anledning deraf vidtaga sådana åtgärder, som kunde vara gagneliga för det hela, så vill jag gerna medgifva, att det kan vara skäl att nu icke lemna denna fråga helt och hållet å sido.

För att nu återvända till det ämne, som under denna punkt blifvit företrädesvis diskuteradt, så tyckes det framgå ur denna diskussion, att det egentligen varit Departements-chefens yttrande till statsrådsprotokollet som framkallat detta utskottsbeslut, hvilket orsakat ett så lifligt meningsutbyte inom denna Kammare. Mig förekommer det, som om ett stort missförhållande skulle ega rum mellan hvad som i Departements-chefens yttrande kan vara med någon styrka framsagdt, och det medel, som man här ifrågasatt för att gifva uttryck åt de känslor, som detta yttrande framkallat, hvilket medel, om det tillgrepes, efter min tanke skulle för framtiden grundlägga en stor osäkerhet i förvaltningens organisation. Då nu dertill kommer, att detta yttrande till statsrådsprotokollet i väsendtlig mån förlorat sin kraft genom det här afgifna förklarandet, att Regeringen ville taga en begäran om Kollegii omorganisation under ompröfning och fästa nödigt afseende vid densamma, så finner jag ännu större skäl vara, väl icke att förbigå hela frågan, men att ingalunda gå till en sådan ytterlighet eller till en kraftåtgärd af den ingripande beskaffenhet, som här blifvit föreslagen, och får jag på dessa grunder förena mig med dem, som slutit sig till det af Herr vice Talmannen framställda förslaget.

Friherre Alströmer: Huru ringa än mitt ord väger, anser jag dock, i anseende till frågans vikt, mig i egenskap af såväl Konungens rådgifvare som riksdagsledamot böra uttala *min* mening, äfven med fara att möjligen omsäga hvad som redan blifvit bättre sagdt. Af den förevarande punktens innehåll vill det synas som Stats-Utskottet endast fäst sig vid sakförhållandet utan att aktgifva på det betänkliga i den föreslagna åtgärden att nedsätta aflöningsanslaget för Kommers-kollegium. Jag vill icke bestrida Utskottets befogenhet att, med anledning af de väckta motionerna, föreslå en förnyad framställning om detta embetsverks förändring eller indragning och derom att presidentsplatsen under tiden må lemnas obesatt, och jag är öfvertygad att en af Riksdagen uttalad så beskaffad önskan både kan och bör vinna tillmötesgående, men att söka gifva eftertryck åt en sådan framställning genom indragning af ett ordinarie löneanslag vore en åtgärd, om än i detta särskilda fall af jmförelsevis mindre betydighet och om än grundlagens bud i detta hänseende äro mer eller mindre tydliga, likfullt af så allvarsam art, att, om den vidtoges, den komme att rubba förhållandet statsmakterna emellan och kunde leda till högst samhällsvådliga förvecklingar och föra oss in på sådana afvägar, som, såvida statsskicket skall rätt vårdas, Riksdagen lika mycket som Regeringen bör låta sig angeläget vara att icke beträda. Jag föranlåtes därför anhålla, att senare delen af punkten från och med orden »*samt att i sammanhang*» måtte af Kammaren afslås, och då jag gör denna anhållan begär jag icke något förtro-

endevotum åt Konungens nuvarande rådgifvare, men jag begär ett förtroendevotum åt konungamakten, åt Riksdagen sjelf och åt vårt statskick.

Herr Brusewitz: Då mitt namn saknas bland reservanterne, ber jag få nämna, att detta kommer sig deraf, att jag med Kammarrens tillåtelse var frånvarande vid den tid, då detta ärende inom Utskottet behandlades. Hvad sjelfva saken angår, anhåller jag att få instämna i det förslag, som af Herr vice Talmannen blifvit framställt.

Herr Wallenberg. Kanske det nu må tillätas *mig* att säga några ord om Kommers-kollegium. Det är, såsom af Utskottets betänkande synes, icke första gången, som detta föräldrade embetsverk är föremål för Riksdagens begrundande och som önsknings framställas i syfte att någon förenkling i dess organisation må åvägabringas; och jag tillägger: det är endast till följd deraf att Regeringen visat sig döf för alla önsknings i denna riktning, som vi nu finna, att Stats-Utskottet brukat ett tilltalsord, för hvilket Regeringen naturligtvis icke kan vara döf. Det är den gamla underdåniga anhållan, men med några ord understrukna, för att ej längre kunna förbises.

Det är en känd sak, att Kommers-kollegium är ett bland de mest långsamma af de till den högre administrationen hörande embetsverken. När något mål skall gå genom dess handläggning, så vet man visserligen tiden, då det lemnas in derstädes; men jag tror icke, att Regeringen kan göra sig den aflägsnaste föreställning derom, när dit remitterade ärenden kunna återkomma till Regeringen *med* Kollegii yttrande i ämnet. Visserligen får man tidt och ofta höra upprepas den gamla visan om de tusentals mål, som Kollegium har att handlägga. Men huru beskaffade de allra flesta af dessa mål äro och huru många hundra af dem ganska lätt afgöras på en vecka, derom förmäler man naturligtvis intet, och icke heller huru man, medan man upptager tiden med dessa obetydligare mål, låter de få viktiga, som finnas, ligga kanske i årtal och vänta på handläggning. Jag hade den äran att vid en föregående öfverläggning, under en liten kontrovers med Herr Civilministern, erinra om Kommers-kollegii mångåriga behandling af hamntaxorna och upplysa att Kongl. Maj:t *icke* gillade Kollegii sent omsider afgifna förslag. Jag erhöll då till svar, att, ehuru Kongl. Maj:ts beslut i ämnet icke fattades i öfverensstämmelse med Kollegii förslag, det likväl hade varit af ganska stor nytta, att frågan blifvit beredd och handlagd af Kollegium. Ja! man bör väl antaga, att *något* af hvad Kollegium skrifvit och uppsatt i ärendet kunnat begagnas vid det slutliga afgörandet; men om detta något motsvarar den tidsförlust, som åstadkommits genom den långsamma behandlingen, det är något helt annat och föga troligt. Jag ber att äfven få erinra om en annan fråga, som väckte mycken uppmärksamhet för 4 eller 5 år sedan. Händelsen var, att ett fartyg, lastadt med lätt antändliga oljor, hade råkat i brand på strömmen utanför Bordeaux. Flera andra fartyg antändes och det blef en stor olycka.

När

När underrättelsen om en stor olycka kommer till detta land, upp-tändes genast en lika stor ifver att skydda sig mot dylika olyckor i framtiden. Sålunda uppstod då frågan om en ny särskild lagstiftning angående brännbara vätskor, mineraloljor och annat dylikt. Jag tror, att det borde tillkomma Kommerskollegium att behandla en sådan fråga, men allmänheten, inseende att en särskild lagstiftning är be-höfelig, vet ingenting annat än att den viktiga frågan, liksom så många andra, *ligger* någorstädes, och det oaktadt en liknande olyckshändelse egde rum förlidet år vid inloppet till Göteborg. Många andra dylika frågor skulle kunna exempelvis anföras, ehuru jag nu icke vill trötta Kammarrens uppmärksamhet dermed. Det är dock en känd sak, som icke låter sig bestridas, att, under det att de, som nu för tiden drifva fabriksrörelse eller handel och idka sjöfart, måste iakttaga vaksam-het och snabbhet, Kommerskollegium sitter i stort lugn och behand-lar dithörande ärenden, som om icke det minsta angeläget vore att förekomma *tidsspillan* just i sådana ärenden, utan som de helt tryggt kunde skötas på samma sätt, som det skett under långt förflutna ti-der och helt andra förhållanden. Det är därför jag anser mig både befogad och skyldig att vid hvarje tillfälle, som dertill erbjuder sig, låta komma till Kammarrens kännedom, att förhållandet med detta kollegium ingifver en verklig oro hos alla dem, som intressera sig för näringslivet och som nitälska för utvecklingen af vårt lands eko-nomiska hjulspinn.

För att afhjelpa dessa olägenheter har Herr Civilministern upp-repade gånger förklarad, att Kommerskollegium borde ersättas af ett nytt statsdepartement. Derigenom ledes naturligen tanken derpå, huru detta skulle komma att se ut, hvilka följder en sådan åtgärd skulle föra med sig, samt hvad föregående förhandlingar i detta ärende haft att utvisa.

För 1868 års Riksdag framlades en Kongl. proposition om inrät-tandet af ett nytt statsdepartement tillika med de förändringar i öfrigt, som kunde blifva en följd deraf. Denna proposition bifölls icke. Men 1868 var här nöd i landet; vi hade att tänka på under-stöd åt hela kommuner och måste följaktligen se till, huru man skulle få inkomster och utgifter att gå ihop, utan att allt för mycket öka skatterna. Af sådana anledningar ville Riksdagen icke lemna sitt bi-fall till en ökning af utgifterna för den högre administrationen. Men om så var, så ligger deri icke någon ursäkt för att regeringen icke under förändrade förhållanden, såsom t. ex. de nuvarande, vill åter framlägga ett förslag i liknande syftning som 1868 års proposition, och möjligen med iakttagande af de ändringar, som då framställda erinringar från Riksdagens sida föranleda. Att nu i fråga sätta, att man på enskild motionsväg skulle lyckas att genomföra en sådan förändring, vittnar derom, att man icke ihågkommer det kända faktum, att det icke är möjligt hvarken för en enskild motionär att göra en fullt lämplig framställning eller för Riksdagen i sin helhet att utan rege-ringens medverkan fatta ett lämpligt beslut, då det gäller frågor an-gående den högre administrationens ombildning. Inga sådana frågor kunna bringas till en lycklig lösning *utan* Regeringens medverkan

och föregående beredvilliga utredning. Men Regeringens medverkan har härvidlag uppenbarligen helt och hållet uteblifvit. Det är i denna fråga ingenting vidgjordt; icke den minsta utredning eller förenkling har Regeringen sökt att åstad komma, ehuru sådant med allt skäl kunnat förväntas efter hvad förut i frågan förekommit. Man klagar öfver, huruledes Regeringen i vissa statsdepartement är öfverhopad af göromål. Sådant erkännes villigt. Men icke desto mindre råder det en märkvärdig obenägenhet att från Regeringens behandling afsöndra det minsta af dessa göromål; visar det sig tvärtom möjligt för Regeringen att draga öfver sig ännu flera småbestyr, så sker det vanligen, och häri ligger efter min tro det största och hufvudsakliga hindret för hvad man plägar kalla *en förenkling af administrationen*. Jag ser här närvarande den af Konungens rådgifvare, som är bäst i stånd att besvara den fråga, som jag nu ber att få exempelvis framställa. Skulle icke frågor, som angå navigationsskolorna, kunna behandlas af Sjöförsvarsdepartementet, i stället för att såsom nu höra under Kommerskollegium och Civildepartementet? Jag kan för min del icke tänka mig något hinder för en sådan anordning.

Ännu en fråga. Hvarför kan man icke skilja konsulsaffärerna från Kommerskollegium? De göromål, som redan tillhöra Utrikesdepartementet, äro väl icke så omfattande och så tunga, att de kunna utgöra ett verkligt hinder för detta statsdepartement att äfven åtaga sig behandlingen af alla frågor, som angå konsulerna, och hvilka ärenden ju äfven äro utrikesärenden. Genom att vidtaga sådana anordningar skulle man redan hafva gjort mycket för att underlätta en lämplig omorganisation af Kommers-kollegium. Jag har för min del icke yrkat på en fullständig indragning af detsamma. Det är Herr Civilministern, som velat ställa frågan på en sådan spets att icke erkänna andra alternativ, än att kollegium skulle *antingen* helt och hållet indragas *eller* stå oförändradt qvar i sitt föräldrade skick. Jag kan icke biträda denna åsigt, utan tror, såsom sagdt, att man genom en förenkling och öfverflyttning till annat håll af vissa göromål skulle kunna åstadkomma en betydande lättnad i de arbeten, som man nu anser såsom allt för betungande. Men om nu detta icke kan ske på annat sätt än genom inrättandet af ett nytt statsdepartement, nåväl! då hade en Kongl. proposition i sådan syftning bort föreläggas Riksdagen; ty, såsom jag redan nämnt, genom enskilda motioner kommer man i en dylik fråga icke till önskvärdt resultat. Om Riksdagen på grund af en sådan antog ett förslag i detta ämne, så komme Konungens rådgifvare sannolikt att svara: "vi hafva icke varit med om utarbetandet af detta förslag; och det möter så stora svårigheter vid tillämpningen, att vi icke kunna fästa något afseende vid detsamma;" — och derpå blir allt såsom det var förut. På en sådan punkt befinna vi oss nu; vi komma på intet sätt framåt. Och de som bragt oss på denna ståndpunkt af stillastående i så många önskningsmål, som ligga Riksdagen om hjertat, det är, med förlof, Konungens rådgifvare. Då så är förhållandet, är det väl icke för mycket, att Riksdagen någon gång försöker att göra sin önskan tydligare hörd. Och det är också denna önskan, som dikterat Utskottets hemställan i den nu föreliggande punkten.

Chefen för Civil-departementet har med en öppen hjertighet, som ingen kan skatta högre än jag, förklarar, att, om äfven Riksdagen bifölle detta Stats-Utskottets förslag, han likväl för sin del komme att *afstyra* Kongl. Maj:t att derpå fästa något afseende. Nåväl! sedan detta blifvit yttradt, finner jag för min del ännu mindre något hinder för Riksdagen att bifalla det ifrågavarande förslaget. Ty då sker deraf icke någon annan olycka, än att Kongl. Maj:t får en skrifvelse, der Riksdagen i något allvarsammare ordalag än vanligt fram-bär sina underdåniga önskingar i denna af Regeringen åsidosatta fråga. Något annat kommer icke att inträffa. Den presidentplats, hvarom här är fråga, är ju icke tillsatt; och vid den remiss af Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, som egde rum den 24 sistlidne Januari, redogjorde jag för, huru denna president-plats periodiskt dels stått ledig, dels tillsatts på förordnande, under det man alltjemt tänkte sig möjligheten att få en förändring införd inom Kommers-kollegium. Redan *Carl af Klinteberg* hade platsen på förordnande i tre år; *Skogman* hade den på samma sätt under fem år; efter Presidenten *Akerman* stod den slutligen ledig i två år, och nu står den åter ledig sedan dess siste innehafvare, Grefve *Manderström*, aflidit. Detta förhållande är således icke någonting nytt; och då platsen står ledig, hvarför skall man då hafva ett anslag qvarstående för densamma? Jag kan icke finna någon anledning att anvisa en lön, som ingen uppbar. Vid förlidet års riksdag förevar något med nu förevarande fråga likartadt. Vid remissen af den Kongl. statspropositionen tillät jag mig yttra en önskan att få veta, hvarför president-platsen i Statskontoret icke blifvit tillsatt, och jag framställde den frågan, emedan jag visste, att Statskontoret hade rätt mycket att göra. Jag framställde i sammanhang dermed min förhoppning, att det skulle beredas Statskontoret möjlighet att åstadkomma hvad som är i högsta grad önskvärdt, nemligen att i sitt bokslut och sina räkenskaper komma litet närmare vår egen tid. Jag fick då till svar af en utaf Konungens rådgifvare, att det gick mycket bra i Statskontoret, tillika med en uppgift på en hel mängd göromål, som Statskontoret hade att uträtta för att kunna åvägabringa den önskvärda förbättringen. Men om nu Statskontoret hade så mycket att göra, hade det väl då varit olämpligt att tillsätta en president, som kunde leda och påskynda allt detta arbete? Men på detta område liksom på så många andra vet man icke hvad man egentligen vill; man vidtager inga definitiva steg, utan det är detta olyckliga *tillsvidare-system*, som får göra sig gällande i allt större utsträckning. Och derigenom hafva vi slutligen kommit i den ställning, hvori vi för närvarande befinna oss. Jag undrar just, om det är *hälften* af statens embets- och tjenstemän, som hafva sina platser på ordinarie stat? mycket flere är det säkerligen icke. Ty antingen äro de uppförda på *extra* stat eller också tillsatte på *förordnande*. Till och med inom den värfvade armén återfinner man ungefär samma förhållande; jag tror, att omkring 23 procent af densamma är på vakans. Öfver allt detta *tills vidare*. Och jag kan ej se, att man någonstades gör några synnerliga ansträngningar att blifva fria från ett sådant sakernas tillstånd. då man dock af alla krafter borde arbeta på att komma derur.

Efter hvad jag anført, får jag nu förklara, att jag anser mig kunna lugnt och med allt berättigande svara på den proposition, som kommer att framställas i anledning af Stats-Utskottets nu föredragna hemställan; jag skall icke söka Konstitutions-Utskottet mot Talmannen, om han vägrar proposition på Utskottets förslag. Men framställes den af Talmannen, så anser jag mig, endast i det syftet att en gång möjligen komma till en förenkling af göromålen i Kommerskollegium, hvarom här egentligen är fråga, med min röst helt lugnt böra bidra till *bifall* å Stats-Utskottets föreliggande förslag.

Herr Nordström: Debatten har höjt sig till en tvist om en fundamental konstitutionel princip, nemligen huruvida folkets åt Riksdagen uppdragna sjelfbeskattningsrätt äfven innefattar rättighet att, utan Konungens bifall, minska eller nedsätta anslag, som för pröfvade och godkända ändamål en gång blifvit utan inskränkande vilkor beviljade. En sådan debatt har sedan det nya statskicket införande redan två gånger egt rum, och mycket önskligt hade det varit, att det tått stanna dervid. Det kan ej vara nyttigt för samhället att tid efter annan förnya stormlöpningarne mot sjelfva grundvalarne för konstitutionen. Till en sådan är det emellertid Stats-Utskottets pluralitet, som i sitt föreliggande betänkande, under en oriktig uppfattning af sin maktfullkomlighet, ånyo gifvit anledning. Dess nu under pröfning ställda betänkande, punkten 5 mom. *a*, innefattar i sjelfva verket två skilda frågor: 1) en om Kommerskollegii indragning eller ombildning, och 2) en om minskning med 6,000 kronor, d. v. s. den nuvarande presidentlönes belopp, af det å detta embetsverk nu anvisade löneanslag. Om första frågan föreslår Utskottet, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå *med en anhållan* i sagda afseende; om den senare, att Riksdagen måtte *besluta* nämnda minskning af löneanslaget. Denna sammanblandning är icke lagenlig. Riksdagsordningen förbjuder uttryckligen, att i samma skrift, eller motion, frågor af olika beskaffenhet må sammanföras, och då så är, följer ock deraf, att Utskottens betänkande öfver hvarje fråga måste afgifvas särskildt och för sig. Vigten af denna regel visar sig särskildt i förevärande fall. Om angående första frågan Kamrarnes stanna i olika beslut, så har den derigenom förfallit; men om deras beslut öfver den andra frågan utfalla olika, borde frågan komma under gemensam votering. Nu kan det dessutom hända, att en del af denna Kamrarnes ledamöter ville bifalla det första förslaget, men icke det andra, huru skola de i sådant fall förhålla sig, då betänkandet i punkten *a* nu är så uppställt, att båda frågorna skulle genom ett och samma beslut på en gång komma att afgöras?

Redan på dessa skäl borde således betänkandet i punkten *a* återremitteras med erinran till Utskottet att ställa sig Riksdagsordningen till efterrättelse; men på ännu större skäl, då i betraktande tages hvad förslaget rörande andra frågan i sjelfva verket innebär. Det innebär den förutsättning, att Riksdagen under alla förhållanden och hvarje gång den är samlad skulle vara genom grundlagen berättigad att suveränt och utan något deltagande från Konungens sida bestämma öfver statsinkomsterna, från hvilken källa de än må härflyta, och

sammaledes öfver utgifterna, utan afseende på hvad föregående Riksdagar för af dem godkända statsbehof och deraf föranledda utgifter kunna hafva utan något förbehåll beviljat. En sådan förutsättning, tänkt i yttersta konsekvens, skulle vara egnad att göra hvarje statsstyrelse omöjlig och att i sjelfva verket uti Riksdagens hand förlägga sjelfva maktens kärna till ansvarsfri utöfning, allt efter som partierna, ledda af enskilda intressen och lidelser, för tillfället funne godt att besluta. Sådan är dock icke den bild af vår samhällsordning och af högsta maktens fördelning mellan Konungen och folkets representanter, som vår statsrätts historia och våra nu gällande grundlagar framställa; och om än vid den revision af grundlagarne, som senast egde rum, luckor i flera ganska väsendtliga hänseenden lemnades ouppfyllda, och frågor utvecklade, som i följd af det nya statsskicket hade bort utvecklas, kan man likväl ej säga, att frågan om beskattningsrättens verkliga omfång och beskaffenhet der framstår utan alla närmare bestämmelser.

I 57 § Regeringsformen fastställes, att svenska folkets *urganta* rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena; hvaraf följer, att denna beskattningsrätt i vår tid hvarken är större eller mindre än den fordom varit. I 58 § stadgas, att för hvarje lagtima Riksdag statsverkets tillstånd i alla dess delar, till inkomster och utgifter, fordringar och skulder, skall uppvisas, och i den 59, att i sammanhang dermed förslag skall för Riksdagen framställas om statsverkets behof och om sättet att genom bevilningar fylla hvad staten (statsverket) kan *utöfver de ordinarie inkomsterna* erfordra. I den äldre texten förekom: "och hvilka behof genom bevilningar *böra* fyllas". Förändringen var visserligen icke någon förbättring, men kan dock ej sägas innefatta någon rätt till skattevägran efter behag för en gång godkända och fastställda ändamål. I 62 § läses, att, sedan statsverkets behof blifvit af Riksdagen pröfvade, *ankommer* det på Riksdagen att en deremot svarande bevilning sig åtaga och att tillika fastställa, huru de beviljade summorna skola för särskilda ändamål användas. I denna § uttalas nu uttryckligen Riksdagens obestriddliga rätt att pröfva och antingen godkänna eller icke godkänna de framställda behofven, äfvensom att i följd af denna pröfning bevilja eller icke bevilja de derför begärda anslagen. Uppenbart är emellertid, att denna pröfning af behofven skall ega rum vid samma riksdag, då anslag för samma behof begäras. Hafva behofven en gång blifvit godkända och anslagen för deraf framkallade utgifter beviljade, så förändrar sig förhållandet i ganska väsendtlig mån. Samma oinskränkta rätt till pröfning och vägran eller bifall kan derefter icke ega rum utan kränkning af Konungens i grundlagen fastställda makt.

I detta afseende uppställer 64 § en ganska vigtig regel, att nemligen rikets såväl ordinarie statsmedel och inkomster som hvad, på sätt omfördt är (i 60 §), under namn af extraordinarie utlagor eller bevilningar af Riksdagen anslås, *rare under Konungens disposition* att till de af Riksdagen pröfvade behofven, efter den upprättade staten, anordnas. Om tiden, huru länge denna dispositionsrätt skall fortvara, säges emellertid här intet; och stadgandet i 61 §, som innehåller, att bevilningarne enligt 60 § skola utgå till slutet af det år, under hvars

lopp den *nya* bevilningen blifver af Riksdagen fastställd, kan så mycket mindre anses innefatta någon tidsinskränkning i afseende å sagda dispositionsrätt, som 109 § uttryckligen fastställer, att i den oförmodade händelse att riksstaten icke blifvit reglerad, då Riksdagen skall åtskiljas, den förra statsregleringen och bevilningen skola fortfarande till följande riksdag. Att riksstaten under hvarje riksdag bör granskas och ånyo regleras har sin grund dels deruti, att bevilningsbeloppen städse må kunna hållas i jemn linie med de pröfvade och godkända behofven, dels ock deruti att, derest den på de särskilda bevilningstitlarne föreskrifna fördelning af anslagssummorna i följd af förändrade omständigheter behöfde ändring, tillfälle dertill må stå öppet.

Likasom, i följd af grundlagens ord (59 och 64 §§), i riksstaten skiljes mellan ordinarie och extraordinarie statsinkomster, till hvilka senare bevilningsbeloppen hänföras, så skiljes der ock, i fråga om utgifterna, ehvad källan, hvarifrån de hemtas, tillhör de ordinarie eller extraordinarie inkomsterna, mellan utgifter på *ordinarie stat*, och den s. k. *extra* statsregleringen, den förra fördelad på vissa hufvudtitlar och tillsammans omfattande alla ständiga (dels till bestämdt belopp, dels förslags- eller reservationsvis beviljade) kostnader för statens förvaltning efter dess många olika, pröfvade och godkända behof, den senare anslag för tillfälliga statsutgifter; och en hvar ledamot af Riksdagen erinrar sig väl, att hvarje gång beviljande af ett nytt anslag förekommer, det tillika är Riksdagen, som bestämmer huruvida det på *ordinarie stat* får och skall uppföras eller icke. När nu så skett och det ifrågasatta anslaget blifvit på ordinarie stat beviljadt, då inträder Konungens rätt att disponera öfver anslaget till befrämjande af det af Riksdagen pröfvade och godkända ändamålet, och hans lagliga rådgifvares skyldighet att erinra derom, om afvikelse derifrån skulle ifrågasättas (§ 65). Men Riksdagens rätt att derpå ytterligare *besluta* om anslaget, dess fortgång eller indragning, har efter det första beviljandet upphört. De för tillfälliga behof beviljade anslagen deremot upphöra med vilkoret för deras beviljande.

Att de på ordinarie stat uppförda anslagen icke kunna, enligt grundlagen, af Riksdagen indragas utan Konungens dertill gifna samtycke visar 89 § Regeringsformen tydligt och klart. Det är Konungen allena, som eger styra riket i enlighet med Regeringsformen. Under denna hans makt falla alla frågor, som röra rikets allmänna hushållning samt grunderna för allmänna inrättningar af alla slag. Honom allena tillhör hela lagstiftningen härom. Riksdagen tillkommer vid allt detta endast att hos Konungen anmäla "önsknningar och framställningar", på hvilka Konungen fäster det afseende, Han för riket nyttigt finner. Men Konungen är likväl vid utföningen af denna sin makt beroende af Riksdagen på ett annat sätt, och detta deruti att så snart anslag behöfvas för utförande och förverkligande af *nya* inrättningar eller *nya* stadgar rörande hushållningen och statsförvaltningen, eller af förändringar i de äldre, dessa anslag måste hos Riksdagen begäras, och *då* är det, som Riksdagen å sin sida eger obestriddig makt att pröfva de uppgifna behofven och, allt efter som pröfningen utfaller, afslå eller bevilja de begärda anslagen. Hvad deremot så-

lunda en gång blifvit beviljad, det eger Riksdagen icke annorledes *besluta* att återkalla, än under förutsättning att äfven Konungen finner det nyttigt och dertill gifver sitt bifall. Riksdagens befogethet inskränker sig således dåmera endast till att i ämnet till Konungen frambara "önskningar". Och hvart, mine Herrar, skulle rätts- och samhällsordningen i vårt land taga vägen, om förhållandet vore annorlunda? På grund af sin i 89 § bekräftade makt, och i medvetande deraf att erforderliga anslag för ändamålen blifvit beviljade, förordnar Konungen om nya inrättningar för statsförvaltningen, utfärdar nya eller förändrade stadgar rörande rikets allmänna hushållning och öfvertager *i statens namn* förbindelser under många olika former och af mångahanda slag, som i sin ordning och på sina tider skola fullgöras och på de berättigade öfverföra rättsfordringar af olika namn och beskaffenhet; men då träder Riksdagen emellan och förklarar, att den *nu* funnit de tillförene för det eller det ändamålet af densamma beviljade anslagen vara öfverflödiga eller onyttiga, och att den därför nu, med återkallande af sitt gifna ord och löfte, *beslutat*, att dessa anslag skola indragas och upphöra att utgå, och detta allt inappellabelt och suveränt. Har man väl betänkt, hvartill sådant kunde leda? Till en omstörtning af den behörigen godkända och besvurna samhällsmakten, till ett förnekande af rätt och tro och loften, till revolution, mine Herrar, och mot alla sådana, mer eller mindre medvetna försök kan hvarje tänkande man ej annat än protestera.

Men invänder man, i grundlagen förekommer icke något förbud mot denna tillämpning af Riksdagens der fastställda sjelfbeskattningsrätt, och grundlagen skall dock, tillägger man, efter ordalydelsen tolkas. Mycket beklagande, att en så banal, till så mycken advokatur och så mycket missförstånd ledande fras fått rum i grundlagen, och påpekande endast, att der ej heller förekommer någon ordalydelse, som kunde leda till en sådan tillämpning, enär den i 57 § omnämnda "argamla" beskattningsrätten icke var så beskaffad, som man nu vill påstå den vara, må man härvid erinra om, att i hvarje lag den ena paragrafen är fullt lika berättigad att noga uppmärksammas som den andra, att hvarje lags innehåll måste i sina delar tänkas stå i harmoni med sin grundtanke, och att vid hvarje lagtolkning logiken är lika oefftergiftig såsom ledare, som oomkullrunkelig i sina resultat. Med klart användande af en fast logik vid grundlagens tolkning, kan man icke komma till ett sådant resultat, som det förslag om de 6,000 kronornas indragning utan Konungens samtycke, som Utskottet här framlagt, och detta tror jag vara genom det föregående ådagalagd.

I betraktande af allt detta och ehuru jag ej uppträdt mot första frågan i punkten *a* om den såsom ett önskningsmål och ett förslag för sig blifvit framlagd, kan jag likväl icke nu, såvida ej båda frågorna vid propositionen skiljas, och den senare såsom konstitutionellt obefogad förkastas, för min del annat än yrka afslag på punkten *a* i dess helhet.

Grefve Hamilton. Henning: Om frågan här endast vore om Kommers-kollegium och 6,000 kronor, skulle jag icke hafva begärt

ordet. och jag skall begagna det endast helt kort äfven med afseende på den viktigare frågan. som här är före, eller den konstitutionella delen af saken. Till följd af särskilda omständigheter har jag varit tvungen att, såvidt det varit mig möjligt, söka sätta mig in i våra grundlagar, och jag har derigenom kommit till den öfvertygelsen, att om vare sig Regeringen eller Riksdagen toge enskilda grundlagsparagrafer och begagnade sig af den makt dessa paragrafer, lösryckta ur sitt sammanhang med de öfriga, synas gifva dem. så skulle vi snart befinna oss i ett fullkomligt upplösningstillstånd. Enda möjligheten att statsmaskineriet skall kunna lugnt gå sin gång är att såväl Regeringen å sin sida som Riksdagen å sin studera grundlagen i dess *helhet* och söka af densamma erhålla föreställning om, huru långt hvardera makten kan gå i begagnandet af sina rättigheter utan att dervid komma i kollision med den andra. I detta fall synes det mig också uppenbart, att om äfven Riksdagen på grund af här åberopade paragrafer skulle kunna tillägna sig beskattningsrätten utan all begränsning, så finnes det likväl, på sätt andra talare anført, jemväl grundlagsparagrafer, som göra en begränsning af denna Riksdagens makt alldeles nödvändig, och denna nödvändighet har för mig framstått på ett särdeles klart sätt just genom det försvar Utskottets betänkande erhållit af en af Utskottets egna medlemmar. Det var nemligen en af dem. som yttrade, att om det också skulle kunna hända, att Kongl. Maj:t befallde Statskontoret att i Kommers-kollegii stat uppföra de ifrågavarande 6,000 kronorna, skulle Statskontoret icke lyda. Detta är den fulla konsekvensen deraf, att Riksdagens rätt i beskattningsfrågor skulle vara sådan, att ingen annan rätt kunde deremot ställas. Till denna konsekvens vill jag för min del icke bitraga, och jag kommer därför att vid omröstningen sluta mig till det af Herr von Geijer framställda förslag, såvida detsamma synes röna någon framgång, hvaremot jag i annat fall ämnar förena mig med dem, som yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Warn: Vid början af denna diskussion föreföll det mig som om Kammarén var på god väg att komma in på den distinktion. som jag framför allt annat anser angeläget att göra i afseende på den grundlagstolkning som här ifrågakommer, nemligen att skilja mellan den frågan. huruvida Riksdagen har rätt att *minska ett ordinarie anslag* och den, huruvida Riksdagen har rätt att *enslignigt ingripa i en organisation*, som blifvit af Kongl. Maj:t i enlighet med den honom efter grundlag tillkommande rätt ordnad. Att Riksdagen mångfaldiga gånger gjort minskning i ordinarie anslag, det veta vi alla, och jag påminner mig ett litet exempel från sjunde hufvudtiteln, hvilket jag anser i det fallet alldeles till fyllest. Vid sistlidet års riksdag föreslog Stats-Utskottet och biföll Riksdagen, såsom jag vill minnas utan all diskussion, Utskottets hemställan. att ett belopp indelt ränta och ersättning för indragna räntor skulle ur riksstaten uteslutas. Det var ett mycket litet belopp ränta af posthemman, hvilket genom postföringens skiljande från jordbruket blifvit öfverflödigt. Egentligen hade det väl tillkommit Statskontoret att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, om något belopp i riksstaten blifvit öfverflödigt, men som detta icke skedde och Departements-che-

fens tid ej kan medgifva honom att se till, om några R:dr kunna indragas här eller der, var detta också orsaken, hvarför Kongl Maj:t icke framställde förslag om indragningen. Stats-Utskottet föreslog emellertid, utan att någon af dess medlemmar reserverade sig mot beslutet, att indraga ifrågakomna beloppet, hvilket också af Riksdagen bifölls, utan att någon af Konungens rådgifvare hade något att deremot erinra.

Att åter Riksdagen eller Riksens Ständer på det sätt, som här är föreslaget, ingripit i en organisationsfråga genom att indraga en tjänstemans lön, derpå har icke något annat exempel kunnat åberopas, än det som också blifvit anfördt angående presidenten i Bergskollegium från 1850—1851 årens riksdag, då Stats-Utskottet föreslog och Riksdagen jemväl biföll förslaget om att indraga lönen för nämnde embetsman. Jag var den riksdagen ledamot af Stats-Utskottet och jag reserverade mig icke, jag minnes numera icke af hvad anledning mot Stats-Utskottets förslag, men af Borgareståndets protokoll har jag sett, att jag inom ståndet yrkade att förslaget icke skulle bifallas, emedan ett tvång emot Regeringen icke borde på detta sätt utöfvas. För denna åsigt samlade jag också 20 röster, under det att motsidan, som blef pluralitet, icke vann större öfvervigt, än att den utgjorde 27 röster. Det är således alldeles icke klart, att den åsigt, som då af mig bekämpades, vann några odelade sympatier inom Borgareståndet, som likväl på den tiden stod i ganska skarp opposition mot Regeringen. Här är emellertid icke fråga om, huruvida indragning af ett obehöfligt ordinarie anslag kan af Riksdagen göras, utan frågan gäller huruvida det är förenligt med vår konstitution och 89 paragrafen Regeringsformen, att Riksdagen beslutar en sådan indragning på ett ordinarie anslag, att derigenom sker ett ingrepp i en organisation, som med Rikets Ständers ja och samtycke samt med den Konungen gifna rätt blifvit gjord. I denna del af frågan hafva emellertid två af Stats-Utskottets ledamöter, hvilka yttrat sig, alldeles icke ingått, men deremot har en tredje af Utskottets ledamöter verkligen berört denna fråga, och han påstod, att det icke här vore frågan om något ingrepp i grunderna för kollegii organisation, så länge möjligheten af kollegii verksamhet fortfar. Det förefaller mig emellertid, som om detta vore en ingalunda giltig bevisning, ty möjligheten af Kommerskollegii verksamhet och grunderna för kollegii organisation äro två så skilda saker, att man mycket väl kan tänka sig att möjligheten af en större eller mindre verksamhet fortfar, under det att mycket stora ingrepp göras i grunderna för organisationen. Ett annat skäl, hvarför Riksdagen genom bifall till Utskottets hemställan icke skulle kunna anses på något sätt rubba grunderna för organisationen, skulle, efter hvad som anfördes, vara det, att presidentembetet icke särskildt blifvit nämndt, utan att det helt allmänt föreslås, att 6,000 kronor skulle indragas. Jag tillåter mig emellertid säga, att jag anser detta endast vara ett *ordspel*. Saken kan verkligen icke på det sättet afgöras, att man resonnerar som så: "Vi vidröra icke grunderna för organisationen, men vi indraga blott en del af anslaget;" ty hvar skulle väl då någon gräns finnas för de belopp, som kunde indragas innan en organisation blefve förstörd. I princip är

det ett fullständigt ingrepp i organisationen, så snart sådana indragningar göras, att organisationen, sådan den af Kongl. Maj:t blifvit bestämd, icke vidare kan upprätthållas; och sker detta, så har man gått öfver de gränser, som grundlagen utstakat för Riksdagens rättigheter.

Hvad är då orsaken, att man vill beträda en sådan väg? Sker det för att göra en besparing af 6,000 R:dr? Att så icke är förhållandet medgifva äfven försvararne af Utskottets förslag, och man säger att det sker för att uttala ett allvarligt ord, för att bevara Riksdagens värdighet och för att få fram hvad man vill, nemligen att Regeringen skall vidtaga någon åtgärd i saken. Till stöd åter för yttrandet, att Riksdagen måste säga ett allvarligt ord för att bevara sin värdighet, anföres ett yttrande till statsrådsprotokollet af chefen för Civil-departementet, men jag påstår att man med den tolkning man gifvit detta yttrande tagit sak och bak. I statsrådsprotokollet säges, att det fordras en tillökning i statsdepartementens antal för att Kommers-kollegium skall kunna indragas, äfvensom att det vore önskligt, att Riksdagen vidtog några åtgärder i detta afseende, samt slutligen att, i händelse sådant icke skedde, "torde efter afslutadt riksmöte böra tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke ett slut borde göras på det provisoriska tillstånd, hvari kollegium befunne sig, i sammanhang hvarmed frågan om återbesättande af det närvarande lediga presidentembetet jemväl torde böra förekomma." Nu säger man, att det ligger en ironi uti dessa ord och att Regeringen vill kasta initiativet från sig på Riksdagen. Någon ironi är dock icke menad, och hvad initiativ beträffar, så tror jag, att den närvarande ministären kan påstå, att den kanske mera än de flesta har tagit initiativ. I de frågor åter, der sådant icke skett men anses kunna vara af nöden, har den funnit svårigheter af formel beskaffenhet i anledning af grundlagens fordran, att ärendena, innan de föredragas i Statsrådet, skola vara vederbörligen beredda. Dermed må nu emellertid förhålla sig huru som helst, och jag har blott i förbigående velat nämna, att sådana svårigheter förefinnas, men jag tillåter mig också påstå, att vid tagande af dylikt initiativ det är ytterst svårt att beräkna, huruvida sådant är lämpligt eller icke, såvida man icke har någon ledning eller medverkan af Riksdagen. Det är en sådan medverkan af Riksdagen i fråga om organisationsförslag, icke på det sätt att Riksdagen tager initiativ, men så att Regeringen känner Riksdagens önskan icke blott att *taga bort* utan äfven att *sätta annat i stället*, det är en sådan medverkan, säger jag, som det är ytterst angeläget för Regeringen att hafva, och för min del kan jag icke se något annat i de åberopade orden i statsrådsprotokollet än en liflig önskan om Riksdagens medverkan till hvad som bör göras. Hvad beträffar slutorden, att det efter afslutadt riksmöte torde böra tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke ett slut bör göras på det provisoriska tillståndet och huruvida icke i sammanhang dermed frågan om presidentembetets återbesättande bör ifrågakomma, så förefalla mig dessa ord så enkla och så litet möjliga att misstyda, att det verkligen är förvånande, huru man kunnat, som jag nyss sagt, taga sak å bak, ty i yttrandet kan omöjligen vid ett passionerad betrak-

tande inläggas den tanke, att ifrågavarande allvarliga öfvervägande skulle ske, *utan afseende på Riksdagens uttalade åsigt*; och några ord, i hvilka en sådan tanke skulle kunna återfirmas, äro hvarken der använda eller komma någonsin att af Konungens rådgifvare användas. Konungens rådgifvare hafva i det afseendet så stora skyldigheter, att de aldrig komma att underlåta att fästa uppmärksamhet vid Riksdagens önskningsar, och försatsen till anförda slutord är för öfrigt sådan, att den just innebär en önskan om Riksdagens medverkan.

En aktad ledamot af Stats-Utskottet yttrade den åsigt, att Riksdagen här har en rätt att bevara. Denna åsigt må stå för hans egen räkning, men för min del tror jag, att Riksdagen ganska snart skall komma underfund med att det som det framför allt gäller att bevara är statsmakternas genom grundlagen bestämda ömsesidiga rättigheter. Det är omöjligt att denna Kammare kan vilja ställa statsmakternas ömsesidiga rättigheter i något beroende af hvad som vid ena eller andra tillfället blifvit yttradt, eller att sådana yttranden någonsin kunna komma att anses såsom grundläggande några åtgärder af Riksdagen, som verkligen ställa statsmakternas ömsesidiga rättigheter på spel. Hvilka följder skulle emellertid icke ett sådant handlingssätt från Riksdagens sida kunnat hafva. Den aktade talaren, som jag replikerar, ansåg emellertid detta vara nödvändigt, äfven med fara att "mista den ministèr hvilken, såsom han uttryckte sig, vi alla akta." Förevarande fråga är likväl alls icke någon kabinettsfråga, men deremot gäller det här att förebygga en lång rad af konflikter. Ministèren skulle nemligen stå alldeles försvarslös, om en majoritet i Riksdagen skulle kunna indraga hvilken embetsmannaplats som helst, och den stora frågan gäller just, huruvida hvilken tjänst som helst kan, när helst den är ledig, af Riksdagen indragas. En sådan lång rad af konflikter vore således att befara, och för min del önskar och hoppas jag, att Första Kammaren icke vid något tillfälle eller till följd af någon provokation skall på några vilkor kunna förledas att ställa sig på en sådan sida, att den i framtiden står svarslös mot anmärkningen att hafva gjort ingrepp i bestämda konstitutionela rättigheter. Jag tror att Första Kammarens plats vid hvarje sådan konflikt ovilkorligen är på regeringens sida, och jag är öfvertygad om, att så äfven vid detta tillfälle kommer att blifva händelsen.

Friherre Sprengtporten: Den grundliga och skarpsinniga utredning, hvori åtskilliga ärade talare ingått för att ur motsatta synpunkter söka utreda den konstitutionela sidan af frågan, förtjenar visserligen allt erkännande, men för egen del har jag, af hvad jag deraf inhemtat, icke kommit till någon annan öfvertygelse än den, att det mest önskvärda är att lemna den konstitutionela delen af saken helt och hållet å sido, allra helst som det alls icke är behöfligt att lägga en sådan vikt på frågan om en förändring af Kommers-kollegii organisation, då detta mål tvifvelsutän kan vinnas på ett långt lindrigare sätt. På dessa skäl och då jag anser, att det förslag, som blifvit framställt af Herr vice Talmannen, just är bygd på samma åsikter som jag hyser, ber jag att få förena mig i den hemställan, att detta förslag måtte läggas till grund för Kammarens beslut.

Grefve Mörner, Axel: Då jag inom Stats-Utskottet deltagit i afgörandet af nu förevarande ärende, så torde det ursäktas mig, om jag äfven här derom yttrar några ord, helst jag icke gerna vill synas undandraga mig ansvaret för de beslut, uti hvilka jag deltagit. För min del ansåg jag, när detta beslut fattades inom Stats-Utskottet, att här icke vore fråga om någon stor konstitutionel princip, utan helt enkelt om en åtgärd, afseende att befrämja verkställigheten af en Riksdagens redan förut aflåtna skrifvelse angående Kommers-kollegii indragning. På sätt af föregående talare blifvit berördt, förekom anledning att antaga, att ingen åtgärd skulle följa på denna skrifvelse, som Riksdagen förut aflåtit i afseende på förändrad organisation af Kommers-kollegium, och vid sådant förhållande kunde jag för min del icke anse lämpligt, att Riksdagen ånyo inkom med en likartad skrifvelse, för att den åter skulle läggas å sido. Derföre trodde jag det vara ganska tjenligt att föreslå en minskning uti det till Kommers-kollegii stat anslagna belopp, helst när denna minskning föreslogs i så försigtiga ordalag, som här skett, hvarigenom Riksdagen icke på något sätt sökt ingripa i Kongl. Maj:ts rättighet att besätta embeten och att tillse, det administrationen obehindrad fortfar i sin verksamhet. Här gäller endast, enligt min tanke, indragning af ett belopp, som, enligt hvad allmänt känt är, för närvarande icke synes erfordras för att kollegium skall kunna fortfära med sin verksamhet. Nu har emellertid under diskussionen frågan råkat komma på en annan punkt, från hvilken jag gerna skulle vilja återföra den till den enkla synpunkt, hvarunder jag från början betraktade densamma. Detta torde dock måhända icke lyckas efter de yttranden, som här blifvit fällda. Ett af dessa yttranden har tyckts mig äntyda, att inrättandet af embetsverk skulle tillhöra Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning, en åsigt som jag dock för min del icke kan godkänna, emedan jag tror, att äfven Riksdagen har ett ord att säga med afseende på en sådan fråga. Vidare berördes bland annat, såsom en illustration till frågan, att om Riksdagen beslöte denna indragning, så kunde den ock besluta indragning af till exempel de konsultativa statsråden. Detta kan emellertid Riksdagen icke göra, ty de finnas uttryckligen nämnda i grundlagen, hvilket åter icke är händelsen med Kommers-kollegium och ej heller med antalet af rikets kollegier i det hela; man har ock sett, att genom på senare tider företagna organisationer dessa kollegiers antal ganska betydligt vexlat. Således ligger uti denna jemförelse ingenting, som skulle kunna bevisa omöjligheten af Kommers-kollegii upphälvande. Vidare har blifvit sagdt, att grundlagen icke skulle kunna tolkas efter ordalydelsen; men detta är ett yttrande, som jag aldeles icke kan gilla, enär det uttryckligen står uti § 83 Regeringsformen, att grundlagarne skola efter sin ordalydelse i hvarje särskildt fall tillämpas. Slutligen har undfallit en talare det yttrande, att i händelse Riksdagen beslöte i enlighet med Stats-Utskottets hemställan, så skulle Departements-chefen ändock kunna föreslå Kongl. Maj:t att anbefalla Statskontoret att bibehålla den ifrågavarande summan på Kommers-kollegii stat. Men äfven om Statskontoret anbefalles att tillhandahålla den ifrågavarande summan till Kongl. Maj:ts disposition, så ändrar det i saken ingenting, ty

Statskontoret kan väl ej gerna tillhandahålla till Kongl. Maj:ts disposition andra medel än dem, som blifvit af Riksdagen dertill anordnade. Uti § 65 Regeringsformen säges ju uttryckligen, att de af Riksdagen anordnade medel icke få användas annorlunda än fastställt blifvit, och i § 64 står det, att "såväl rikets ordinarie statsmedel och inkomster, som hvad, på sätt omfördt är, under namn af extra-ordinarie utlagor eller bevilningar till statsverket af Riksdagen anslås vare under Konungens disposition, att till de af Riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas". Således är det klart att statsmedlen alltid skola disponeras i enlighet med den upprättade staten och icke på annat sätt. Af detta synes ock, att om Riksdagen besluter indragning af 6,000 R:dr på Kommers-kollegii stat, så måste äfven dessa 6,000 R:dr från anslaget af föras; skulle åter Kongl. Maj:t anse sig böra återbesätta presidentplatsen i kollegium, så torde i sådant fall lönen antingen få utanordnas af de medel, som äro till kollegium anslagna, eller ock af andra medel, som stå till Kongl. Maj:ts disposition; men att anslaget till Kommers-kollegium skulle kunna uppföras 6,000 R:dr högre, än Riksdagen beslutit, är något som jag icke anser möjligt hvarken att föreslås eller att blifva verkställt.

Slutligen anmärktes, att när indragning af presidentembetet i Bergs-kollegium af Riksdagen beslöts, så hade Kongl. Maj:t icke godkänt detta beslut. Det förhåller sig dock icke fullt så, ty när i anledning af Riksdagens skrifvelse den 20 Augusti 1851 Riksdagens beslut anmäldes hos Kongl. Maj:t den 10 Oktober samma år, så föreslog dåvarande chefen för Civil-departementet Kongl. Maj:t att icke godkänna den i fråga varande, af Rikets Ständer beslutade indragningen å Bergs-kollegii ordinarie aflöningsstat, men hemställde derjemte, att Kongl. Maj:t framdeles täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke kollegii göromål skulle kunna med det minskade aflöningsanslaget fullgöras. Han föreslog således icke att öfverskrida det belopp, som var af Riksdagen anordnad för Bergs-kollegium. Denna föredragning, den 10 Oktober, ledde dock icke för tillfället till någon åtgärd, men sedermera den 20 December 1851 förekom åter frågan om tillsättandet af presidentplatsen i Bergs-kollegium, då äfven platsen af Kongl. Maj:t tillsattes, men likvisst sålunda att åt den nye innehafvaren anordnades lön af medel tillgängliga inom det belopp, som var af Rikets Ständer för Bergs-kollegii behof anvisade. Således var äfven den härutinnan gjorda framställningen icke fullkomligt riktig.

Sedermera har af andra talare blifvit yttradt, att ingenstädes i grundlagen finnes bestämdt, att Riksdagen egde att ensidigt bestämma ändamålet för statens utgifter. Detta är dock för mig en alldeles ny sats, ty då Riksdagen anslår medel till statens utgifter, så eger den ock enligt grundlagens tydliga bud att äfven bestämma, hvartill de skola användas. Skulle icke Riksdagen ega denna rättighet, så vore det sannerligen icke skäl att den besvärade sig med så långa öfverläggningar om statsanslagens ändamål.

Att besvara alla anmärkningar, som i öfrigt blifvit gjorda, hufvudsakligen på grund af grundlagens tolkning, vore för vidlyftigt. Jag ber blott att få anmärka, att jag för min del icke kan godkänna

den sats, som af en talare framlades, eller att hvad som en gång är beviljad för ett pröfvadt behof måste blifva gällande, till dess Kongl. Maj:t enligt § 89 Regeringsformen föreslår ändring. I sådant fall skulle samtliga statsutgifter komma under den ekonomiska lagstiftningen, och en sådan åsigt lär väl icke kunna af Kamraren godkännas.

På det att saken nu en gång måtte komma på det klara, och på det Riksdagen icke genom ett afslag å Stats-Utskottets förevarande betänkande måtte synas godkänna de under diskussionen uttalade principer, som jag för min del icke anser öfverensstämmande hvarken med grundlagen eller med Riksdagens värdighet, vågar jag anhålla om bifall till Utskottets förslag, helst jag icke fruktar, att Riksdagen, såsom anfördt blifvit, skulle kunna indraga anslag hvilka som helst och derigenom hindra statsmaskineriet i sin gång och störta samhället. Redan vid 1853—1854 årens riksdag framhölls denna fråga. och Konstitutions-Utskottet yttrade sig då derom sålunda: "Den förmenta vådan af möjligheten att "nedbryta hela statsförvaltningsbyggnaden" kan svårigen hafva varit af grundlagens stiftare tagen i betraktande. Ett sådant företag af Rikets Ständer skulle nemligen icke kunna tänkas annorlunda, än såsom riktadt emot dem sjelfve och emot svenska folket, som af dem representeras".

Dessa ord ega ännu i dag giltighet, och jag anhåller, att Kamraren nu måtte genom sitt beslut bekräfta dem.

Herr Caspersson: Jag skall icke inlåta mig på någon tolkning af grundlagen. Hvad jag tänker i det afseendet har med större skicklighet förut blifvit framställt af föregående talare, och dessutom anser jag en sådan tolkning här obehöflig, då i Stats-Utskottets förevarande betänkande ingenting rörande grundlagen blifvit framställt. Utskottet börjar i första punkten sin hemställan med förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en förändring i Kommerskollegii organisation. Dertill torde äfven presidentplatsen höra, ty om den indrages, är derigenom onekligen en förändring uti embetsverkets organisation vidtagen. Således har Utskottet redan på förhand erkänt att för en dylik förändring erfordras Kongl. Maj:ts bifall. Om detta icke följer af sjelfva framställningen, så har det dock blifvit uttryckligen uttaladt af ett par bland Utskottets ledamöter. De hafva nemligen förklaradt, att det icke vore deras afsigt att göra någon inskränkning uti Kongl. Maj:ts rätt att besluta om tillsättandet af presidentplatsen, och de hafva vidare anført, att de endast trodde, att 6,000 R:dr kunde besparas å Kommerskollegii stat, och att Kongl. Maj:t hade full frihet att handla, blott ej det återstående anslaget öfverskredes. Efter detta uttryckliga förklarande tror jag, att alla diskussioner om grundlagens mening äro öfverflödiga. Man har nemligen icke rättighet att förutsätta, att något skulle ligga under detta yttrande, utan är fullt berättigad att tro dessa ledamöter på deras ord. Det återstår således endast för mig att visa hvad som innefattas uti det förslag, som Utskottet framställt. Det skulle, enligt hvad nämndt är, vara Kongl. Maj:t obetaget att tillsätta presidentplatsen, blott ej anslaget öfverskredes. Utskottets förslag innebär

således, enligt mitt förmenande, att om Kongl. Maj:t beslöte presidentplatsens tillsättande, så skulle lönen, 6,000 R:dr, åstadkommas genom minskning på alla de löner som äro anslagna under Kommerkollegii stat. Hvarje embetsman inom kollegiet skulle alltså i mån af sin löns storlek göra sin lilla förlust, men jag hemställer, huruvida denna Kammare skulle vilja medverka dertill, att de embetsmän, som fått fullmakt på sina tjänster, skulle gå miste om en del af den dem tillförsäkrade lön. Någon annan tolkning kan jag icke gifva åt Utskottets förslag, och jag får derföre anhålla om bifall till Herr vice Talmannens yrkande.

Herr Ekman, Carl: Jag har icke änyo begärt ordet för att bemöta de yttranden, som blifvit afgifna, sedan jag sist hade tillfälle att uttala mina åsikter i den fråga som är under behandling, utan jag har blifvit uppkallad af en ledamot på södermanlandsbänken, hvilken jag är mycken tack skyldig för det tillfälle han gifvit mig att beriktiga ett föregående yttrande, som, enligt hvad jag under hand fått höra, af åtskilliga ledamöter af Kammarerna torde blifvit annorlunda framställt än det varit menadt. Kammarernas ledamöter torde benäget finna att, när jag yttrade mig om hvad Herr Chefen för Civildepartementet sagt och drog i tvifvelsmål, huruvida det kunde låta verkställa sig, så måste det hafva varit min mening att ordagrant citera hans yttrande. Om jag emellertid begagnat ett annat uttryck än det af honom använda, torde det vara tydligt, att det berott af ett misstag. Jag har nu af Kammarernas snabbskrifvare fått uppsatt hvad Herr Chefen för Civildepartementet yttrade, och det är af följande lydelse: "Mitt tillstyrkande, om Kammarerna vid gemensam votering skulle besluta anslaget nedläggning med 6,000 R:dr, skall då blifva, att Kongl. Maj:t måtte, med ogillande af ett sådant Riksdagens beslut, anbefalla Statskontoret att fortfarande uppföra anslaget å riksstaten för att hållas till Kongl. Maj:ts disposition". Det har blifvit mig sagdt, att jag skulle hafva yttrat, att jag drog i tvifvel, huruvida Statskontoret på Kongl. Maj:ts requisition skulle *utbetala* 6,000 R:dr. Det kan naturligtvis icke hafva varit min mening, att ifrågasätta något sådant, då jag väl vet, att grundlagen stadgar, att alla anslag, som af Riksdagen beslutas, äro ställda till Kongl. Maj:ts disposition, och känner att anordningar derå måste af Statskontoret respekteras. Min mening var deremot, att uttrycka ett tvifvel huruvida den stat, som det enligt grundlagen åligger Riksdagen att upprätta och som vanligen benämnes *riksstaten*, skulle kunna af Statskontoret ändras.

Men då jag nu har ordet vill jag med anledning af Herr Chefens för Civildepartementet förut åberopade yttrande tillåta mig att jemväl ifrågasätta, huruvida ett i öfverensstämmelse dermed afgifvet underdånigt tillstyrkande må hafva att påräkna Kongl. Maj:ts öfriga rådgifvares understöd och sålunda kan komma att föranleda någon åtgärd?

Jag tillåter mig att fortfarande yrka bifall till Stats-Utskottets framställning.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Gref-

ven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att Utskottets förevarande hemställan skulle bifallas; 2:o af Herr *von Geijer*, att Kammaren, med afslag å momentets senare del, måtte för sin del besluta, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, hvartill omständigheterna föranleda; 3:o af Herr *vice Talmannen*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle fatta ett så lydande beslut: "att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning, samt att, intill dess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, presidentembetet måtte lemnas obesatt"; och 4:o att Utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till det förevarande momentet, hvarvid svarades talrika och starka nej, blandade med ja, sedermera proposition på antagande af Herr *von Geijers* förslag, hvartill svarades nej, vidare proposition på bifall till Herr *vice Talmannens* yrkande, då svaren utföllo med många ja och nej i blandning, samt slutligen proposition på afslag å momentet, hvilken proposition likaledes besvarades med många så väl ja som nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till Herr *vice Talmannens* yrkande ånyo blifvit gjord samt med många ja och nej i blandning besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde att afgöra, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition derå, att såsom kontraposition skulle antagas afslag å det förevarande momentet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, och sedermera proposition derå, att bifall till momentet skulle i kontrapositionen intagas, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Som votering om kontrapositionens innehåll äskades, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

"Den, som vill, att, vid blifvande votering om antagande af Herr *vice Talmannens* i anledning af mom. a i 5:te punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18 framställda yrkande, kontrapositionen skall innehålla bifall till det förevarande momentet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner

Vinner Nej, antages såsom kontraposition vid voteringen af slag å merberörda moment“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—36.
Nej—74.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

“Den, som bifaller det af Herr vice Talmannen, i anledning af mom. a i 5:te punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren det ifrågakvarande momentet“.

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—52.
Nej—56.

Mom. b.

Bifölles.

6:te, 7:de, 8:de punkterna.

Bifölles.

9:de punkten.

Grefve af Ugglas: Då Herrarne finna mig antecknad såsom reservant vid denna punkt, vill jag med några ord tillkännagifva anledningen dertill. Inom Utskottet voro meningarne enhälliga derom, att en löneförhöjning borde, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, beviljas de tvänne aktuarierna, men hvad löneförhöjningen åt sekreteraren beträffar, var man derom icke lika ense. Denne tjänsteman har en större lön än sekreterare i allmänhet åtnjuta, ity att densamma uppgår till 4,000 R:dr, då deremot 3,500 R:dr är det vanliga lönebeloppet för en sekreterare; och genom den ifrågasatta löneförhöjningen, som i alla fall skulle utgå för 1875, skulle han erhålla 4,800 R:dr, under det öfrige sekreterare endast bekomme 4,200 R:dr, men dessutom skulle han för 1874 komma i åtnjutande af denna förhöjning, som förvägras de öfriga. Det var på denna tjänsteman jag

Riksd. Prot. 1874. 1 Afd. 2 Band.

så att säga hakade upp mig, ty villigt erkänner jag att för chefen, som har en så ringa lön som 5,000 R:dr, en tillökning är behöflig lika väl som för aktuarierna. Helst skulle jag derföre se att för 1874 lönetillökning beviljades åt chefen och aktuarierna, men om Herrarne finna det olämpligt att utesluta en enda tjänsteman vid detta verk från den lönetillökning, som skulle komma samtliga de öfrige tjänstemännen derstädes till godo, så vill jag hellre foga mig uti hvad Utskottet föreslagit än i hvad jag skulle finna oriktigt, nemligen att chefen icke skulle erhålla samma förmån som aktuarierna. Jag framställer således icke något yrkande och vill icke bestrida bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Carlson: Som den siste talaren icke framställde något yrkande, torde jag icke böra upptaga tiden med att utveckla skälen till Stats-Utskottets hemställan; men då jag nu yrkar bifall till densamma, vill jag endast erinra om att desse tjänstemän äro mycket svagt aflönade — chefen åtnjuter årligen 5,000 R:dr och aktuarierna 2,500 R:dr hvardera — och att de äro hela förmiddagarne upptagne på sitt embetsrum. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

10:de punkten.

Herr Sundell: Till beviljande af ifrågavarande anslag vill jag äfven med min röst bidraga, emedan jag anser en statistik öfver kommunernas finanser och fattigvård vara af mycket större vikt än många af de uppgifter, med hvilka statistiska centralbyrån nu regalerar allmänheten. Om det i Kongl. Maj:ts proposition omförmälda förslag till kommunal statistik kan jag icke uttala mig, då jag icke haft tillfälle att se detsamma; men jag tillåter mig uttrycka den önskan, att denna statistik icke måtte blifva alltför vidlyftig och att man icke måtte af kommunerna härutinnan begära för mycket, samt att chefen för statistiska centralbyrån icke måtte tilltro sig att uppgöra en kommunal-räkenskapsstomme, sådan att den blifver användbar för alla kommuner i hela riket. Jag tviflar nemligen på att dessa primäruppgifter böra gifvas sådan form. Jag gör denna anmärkning af det skäl, att det af chefen för statistiska byrån utarbetade, till trycket befordrade förslag angående fastigvårdsstatistiken är sådant, att det af Kongl. Maj:t aldrig bör kunna bifallas. På sätt jag haft äran nämna, yrkar jag bifall till Utskottets betänkande.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppsköts härefter till eftermiddagens sammanträde. och Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 24 Mars 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. och protokollet för den 17 dennes.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel.

11:te och 12:te punkterna.

Biföllos.

13:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den nu föredragna punkten rör de i rikets ekonomiska karteverk anställdetjenstemän. Kongl. Maj:t har begärt, att de äfven för 1874 skulle få ett dyrtidstillägg af 400 kronor hvar. Stats-Utskottet har afstyrkt det ifrågasatta dyrtidstillägget och det i samma utlåtande, der Utskottet tillstyrkt tillägg för 1874 åt statistiska centralbyråns tjenstemän, hvilket äfven af denna Kammare bifallits. Vill man nu anställa jemförelse emellan ifrågasvarande tjenstemän, så vågar jag tro, att, såvida man ej ledes af särskilda motiv, man ej skall kunna säga, att icke kartograferne äro vida mer i behof af sådan hjälp, som blifvit statistiska centralbyråns tjenstemän lemnad. För kartograferne utgår aflönningen med 1,650 kronor i medeltal; de bäst aflönade hafva 2,000 kronor och de lägst 1,400. Medelåldern för de vid karteverket anställde tjenstemännen är 39 år. Såsom skäl för att bevilja statistiska centralbyråns tjenstemän dyrtidstillägg för 1874 anfördes, att de skulle vara af tjenstgöring ansträngde; de skulle arbeta från kl. 9 på morgonen till kl. 3 e. m. Vid karteverket arbeta de der anställda personer om vintern, då de äro här i Stockholm, 5½ timma med ritning. Under 7 månader, då de äro på mätningar, skola de dagligen arbeta 12 timmar.

Jag tror att denna arbetstid uppväger tjänstgöringen vid statistiska centralbyrån och att kartograferne hafva en väl så trägen, kanske ännu trägnare, tjänstgöring än de tjänstemän, åt hvilka dyrtidstillägg för 1874 i dag på förmiddagen beviljats. När nu åtskilliga af kartograferne äro gifta och hafva familj, så kan hvar och en förstå att lönen ej räcker till för deras lefnadsförhållanden, och nödvändigheten för dem att under en del af året vistas å annan ort än hemorten ökar deras svårigheter att kunna draga sig fram. De hafva ej heller utsigter för framtiden, emedan de hvarken hafva pensionsrätt eller möjlighet att avancera. De, som skolat bevaka deras fördel, hafva ej ens för dem ifrågasatt något ålderstillägg efter vissa år, hvarigenom deras ställning kunde vid en mera framskriden ålder förbättras. För en person med hustru och sju barn, såsom förhållandet är med en af kartograferne, kan ej en lön af 2,000 kronor räcka till här i hufvudstaden. Af desse tjänstemän tror jag att 7 äro gifta och ega familj.

Till sådana obilligheter, som att för kartograferne neka dyrtidstillägg för 1874, kommer man, då man vid fullgörandet af sina åligganden ledes icke af grundsatsar, utan af konsiderationer. Man kan ej lyckas, äfven med den bästa vilja, att söka göra sig reda för de särskilda förhållandena. Man tror sig göra en rättvisa på ett håll, och man begär en skriande orättvisa på ett annat. Så är förhållandet i förevarande fall och jag anhåller, att Kammaren ville. med afslag å Utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Essen: Jag var ej närvarande då den siste talaren började sitt anförande och jag kan således endast besvara den senare delen. Det är, såsom han sade, synnerligen svårt att göra undantag från en regel och att kunna utröna hvar ett dyrtidstillägg för 1874 varit af behovet mest påkalladt. Det har ej heller varit Utskottet obekant, att åtskilligt skulle klandras i afseende å dess förslag, då det gällde att taga ut några få kategorier bland de svagast aflönade tjänstemännen. Ingen torde likväl kunna påstå, att ej de hittills föreslagna varit i behof af ett dyrtidstillägg. Jag tror, att alla Kammarens ledamöter måste vara ense om, att ett undantag för indelta armén var af ett ännu mera trängande behof påkalladt. Jag har mig ej bekant, huruvida man kan uppgifva att arbetet för ifrågasvarande kartografer är mer ansträngande än för tjänstemännen vid statistiska centralbyrån. Skulle så vara förhållandet, vill jag villigt erkänna att Utskottet ej haft del deraf, åtminstone att jag derom ej egt kännedom. För min del har jag trott, att desse tjänstemäns förkunskaper och äfven deras arbete skulle vara mindre än de vid statistiska byrån anställde tjänstemännens. Jag är säker om att, såvida den föregående ärade talaren vill upplysa oss om att ett motsatt förhållande eger rum, så skall Utskottet erkänna sig hafva begått ett misstag och gerna vidtaga en rättelse. Emellertid får jag tillsvidare yrka bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Jag har i mitt föregående anförande redan sökt gifva skäl för min anhållan. Det upplystes på förmiddagen,

eller stod i betänkandet, att tjänstemännen i statistiska centralbyrån arbeta sex timmar om dagen med skrifning och räkning. Kartograferne arbeta under vintern 5½ timmar dagligen, och längre kan man ej gerna hålla på med ritning. Under 7 månader arbeta de på sina mätningar 12 timmar om dagen. Gör man ett öfverslag för hela året, så vågar jag påstå, att kartografernes dagliga arbete blir större än tjänstemännens vid statistiska byrån: Hvad förkunskaper beträffar, tror jag ej att så särdeles stora fordras för att läsa de statistiska berättelser, som komma in till byrån, och några snillefoster utgå just ej derifrån. Att kartograferne äro sämre aflönade än de lägsta tjänstemännen vid statistiska byrån, har jag redan upplyst, ty medelbeloppet af lönerna är 1.650 kronor. Att en sådan lön ej räcker till att bestrida kostnaden för ens de tarfligaste lefnadsförhållanden, är klart, helst som 7 af kartograferne äro gifta och af dessa en har 7 barn, en 6, en 5, en 4 och en 2. Också har i vinter inträffat, att då en af dessa tjänstemän insjuknade, måste de öfriga göra sammanskott för att bestrida hans vårdande. Jag anhåller fortfarande, att det af Kongl. Maj:t för kartograferne äskade dyrtidstillägg för detta år måtte af Kammaren beviljas.

Herr Almqvist: Till de upplysningar, som den siste ärade talaren lemnat, anhåller jag få tillägga, att, enligt hvad jag från trovärdigt håll inhemtat, äro fordringarne för att blifva ordinarie kartograf följande: att hafva först aflagt afgangsexamen från fullständigt elementarläroverk, sedan vistats 2 år hos landtmätare, derefter aflagt landtmäterixamen, vidare tjenstgjort 3 år vid skiftesverket och slutligen 2 år såsom extra kartograf. Man måste således ganska länge hafva varit i det allmännas tjenst, förvärfvat erfarenhet och använt mycken tid, innan man når den höga graden af ordinarie kartograf. Med rätt bör väl en sådan tjänsteman hafva en lön, hvarpå han kan lifnära sig och familj på tarfligt sätt, men dertill räcka ej de nuvarande lönerna. Vaktmästare finnas som äro bättre aflönade. Kammaren har gjort indelta armén rättvisa för 1874, men dess office-rares tid är dock ingalunda så upptagen som kartografernes, hvilkas arbetskrafter af tjensten tagas i anspråk hvarje dag på året, som den förste talaren omnämnt. Vid detta förhållande tror jag, att kartograferne väl tala en jmförelse med de tjänstemän, åt hvilka dyrtidstillägg för innevarande år beviljats. Jag instämmer således i Grefve Mörnens yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

14:de och 15:de punkterna.

Biföllos.

16:de punkten.

Mom. a.

Bifölls.

Mom. b.

Herr vice Talmannen: Mot Stats-Utskottets förslag i detta moment har jag tillåtit mig att anföra min reservation. Då Kongl. Maj:ts proposition angående löneförbättring åt landsstaten synes mig innehålla en nöjaktig och uttömmande utredning af behovvet, har jag för min del ej kunnat annat än önska bifall till densamma. Jag har dock ej ansett mig böra eller kunna i detta afseende sträcka min begäran längre än till två tredjedelar af den af Kongl. Maj:t äskade summa, enär Riksdagen redan tyckes hafva godkänt den grunden för de löneförbättringar, som böra ifrågakomma. Jag anhåller således att få yrka bifall till min reservation, eller att Riksdagen måtte besluta att, på det Kongl. Maj:t må kunna förhöja lönerna för landssekreterarne i Södermanlands, i Gotlands, i Vermlands, i Vestmanlands, i Jemtlands och i Norrbottens län, för år 1875 på extra stat anvisa två tredjedelar af det utaf Kongl. Maj:t äskade belopp, 8,000 kronor, eller i jernadt tal 5,400 kronor.

Herr von Koch: Jag kan ej neka, att äfven jag vid första genomläsandet af det af chefen för Civil-departementet framställda förslag tyckte, att det lät bra, nemligen att ej gifva något åt de landssekreterare, som under loppet af de sista 10 åren haft i medeltal 6,000 R:dr i lön, men jag har sedermera dels genom inhemtade upplysningar från åtskilliga håll och dels genom en inträffad händelse i den provins, jag tillhör, funnit att detta förslag dock har sina brister. Jag har påminnt mig huru t. ex. en landssekreterare i Vesterås år 1848 under en äldre, för dessa tjänstemän dålig tid haft så små inkomster, att han ej haft råd att hålla sig nödiga biträden, utan fått arbeta från morgon till qväll med svåra, föga sportelgifvande ekonomimål. Enahanda förhållande har varit med en annan äldre landssekreterare, hvilken varit med om två onda tider och under den första nödgades skuldsätta sig. Visserligen lär han under den följande goda tiden kunnat göra sig skuldfri, men nu äro tiderna åter så goda för landet och för landssekreterarne usla, att inkomsterna ej räcka till hans familjs existens.

I den provins, jag tillhör, har, som sagdt, en händelse inträffat, hvilken man ej förutsett. Provinsen har förlorat sin utmärkte landssekreterare, som nyligen afidit. Huru miserabla hans inkomster nu voro, synes af handlingarne, men alldenstund han varit med om den goda tiden, så hade någon löneförbättring för honom ej föreslagits. Fråga är nu om tillsättande af en ny landssekreterare, men då lönen är så klen, finnes föga hopp om att någon mera framstående person skall anmäla sig såsom sökande. Vål vore således om lönen för denna landssekreterare komme att ökas. Jag törs likväl ej begära hvad jag

dock anser billigt, eller att Kongl. Maj:ts förslag bifalles för begge åren, men jag vill dock, med anledning af dels Friherre Funcks reservation och dels den reservation, som blifvit af flera andra af denna Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet afgifven, hvilken går ut på att ställa medel till Kongl. Maj:ts förfogande utan att uttala hvilka landssekreterare böra erhålla förhöjning, tillåta mig att hemställa om bifall till sistnämnda reservation, dock med ett mindre tillägg, så att beslutet skulle erhålla denna lydelse: "att, på det Kongl. Maj:t må kunna tillfälligt höja aflöningen för de svagast aflönade landssekreterarne, anvisas för år 1875 på extra stat två tredjedelar af det utaf Kongl. Maj:t äskade belopp, 8000 kronor, eller i jernadt tal 5.400 kronor".

Grefve Beck-Friis: Af alla de frågor om dyrtidstillägg, som varit föremål för Stats-Utskottets behandling, har ingen varit så svår som den om dyrtidstillägg för landssekreterare, ty onekligen är det, vid det förhållande att dessa embetsmäns löneförmåner äro så olika, nästan omöjligt att utgå från en fast princip. Herr Crefen för Civildepartementet, som haft bättre tillfälle än Utskottet att taga saken i ompröfning, har för en beräkning af medelinkomsten tagit för Södermanlands län 2 år, för Gotlands 10 år, för Vermlands 3 år, för Jemtlands 13 år och för Norrbottens 12 år. Vid en jämförelse af siffror, uppkomna efter så olika faktorer, syntes det Utskottet omöjligt att, såsom Herr Civilministern, komma till ett bestämdt resultat. Ty om jag säger, att en landssekreterare, som till och med 1872 haft en bruttoinkomst af 11,793 R:dr och netto 6,081, bör hafva en lönetillökning af 900 R:dr, så förefaller mig detta vara en probalitetenskalkyl, som ej eger en verklig grund. Jag kan ej heller finna från hvilken princip Kongl. Maj:t utgått, då lönen för en landssekreterare bestämts till 6,000 R:dr. Hvad som föranlett Utskottet att afstyrka bifall är, att landssekreterarnes löner ej äro löner i vanlig bemärkelse, utan utgöras af sportler, och huru kan man på denna grund bygga en löneförbättring och komma till ett rimligt resultat? Då härtill kommer, att landsstaten är under omorganisation, och att det nuvarande oefferrättighetstillståndet ej kommer att räcka länge — åtminstone kan man hoppas att det skall regleras under nästa år — så har Utskottet ej ansett sig nu kunna ingå på Kongl. Maj:ts förslag. Att, såsom här blifvit föreslaget, nedsätta summan från 8,000 till 4,500 kronor, synes mig något smått; och ser man på landssekreterarnes löner i allmänhet och fäster sig något vid de goda tider som varit, tror jag att man gerna kan låta lönerna kvarstå oförändrade ännu ett år. Aflönings sättet är förhatligt och jag tror ej det är skäl att genom att nu bevilja ett dyrtidstillägg undanskjuta en reform deri. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag vill icke upptaga Kammarens tid med att söka bevisa behöfligheten af dyrtidstillägg för landssekreterarne, och jag tror att Kammarens ledamöter äro fullt öfvertygade derom. Jag vill vända mig mot reservanternes förslag, ehuru jag kanske deri gör orätt, då det väl torde vara det som har mesta utsigten att gå igenom. Herrar reservanter hafva utgått från den

princip, att man borde vidhålla konsekvensen i afseende å dyrtidstilläggens belopp, och då man vid de redan beviljade dyrtidstilläggen nedsatt de af Kongl. Maj:t åskade 30 procent till 20 procent, så borde man i öfverensstämmelse härmed nedsätta det nu ifrågavarande beloppet med en tredjedel. Jag kan för min del icke finna den ringaste öfverensstämmelse mellan det dyrtidstillägg, som beviljats på de fasta lönerna, och den föreslagna löneförbättringen för de landssekreterare som hafva de sämsta inkomsterna. Såsom skäl för det begärda dyrtidstillägget har i främsta rummet anförts de ökade lefnadskostnaderna, men det är icke det enda skäl, som gäller för att önska en löneförbättring åt landssekreterarne. De dåliga konjunkturerna för dem bestå, som vi veta, i de goda tiderna för alla andra, hvarigenom deras sportelinkomster nedgått så betydligt. Jag vill emellertid komma till något annat, som alltför litet blifvit berördt, men som gör att dessa dåliga konjunkturer icke äro af öfvergående natur utan fortfara och torde komma att fortfarande göra deras utsigter till inkomster allt sämre och sämre; det är nemligen den nya domstolsorganisationen. Deras förnämsta inkomst utgöres, såsom vi veta, af sportler och isynnerhet af lösen för lagsökningar. Efter den nya organisationen med de täta ting som komma att ega rum, torde de flesta lagsökningssmål komma till häradsrätterna, isynnerhet blir det fallet i de provinser, der häradena i allmänhet blott hafva ett tingsställe, synnerligen på Gotland och i Blekinge. Der kommer den nya domstolsorganisationen att verka till sina yttersta konsekvenser, och det har till och med redan börjat visa sig. Detta gör att, enligt min åsigt, ej blott billigheten kräfver att landssekreterarne få dyrtidstillägg, utan att äfven rättvisan fordrar det. För min del yrkar jag bifall till det af Kongl. Maj:t föreslagna dyrtidstillägg till oförändradt belopp, men då jag ej kan annat än inse billigheten af Herr von Kochs förslag, förenar jag mig med honom, dock med en förändring af siffrorna i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Geijer: Jag tror icke att skäl kunna vara för handen att ställa denna embetsmannaklass, i hvars löneförmåner sportler ingå, uti en annan kategori beträffande dyrtidstillägg än alla andra, så att denna klass icke alls skulle få något sådant tillägg, enär densamma, såsom aflönt med sportler, under föregående goda tider haft mycket stora inkomster. Detta kunde gälla om man ville bereda hela denna embetsmannaklass förbättrade vilkor, men så är icke förhållandet, utan dyrtidstillägget afser endast en del individer af densamma. Det kan ej vara annat än i högsta grad obilligt att låta personer, som icke varit med om de goda tiderna, nu lida af de svåra och icke gifva dem dyrtidstillägg. Härmed har jag också angifvit att jag för min del endast har att välja mellan de båda reservationerna. Jag får då erkänna, att vid första genomläsandet af den utaf Friherre Funck afgifna reservationen, om hvilken flere Kammarrens ledamöter förenat sig, fann jag dem vara mycket nära öfverensstämmande, men vid närmare skärskådande kom jag till ett motsatt resultat. Just därför, att dyrtidstillägg för sådana tjänstemän som landssekreterare måste anordnas på helt annat sätt än för andra tjänste-

män, kan jag icke förstå att man skulle vilja antaga det i den senare reservationen afgifna förslaget, emedan man då ställer Kongl. Maj:t i den ledsamma ställningen att icke hafva fått besked om hvilken delningsgrund Riksdagen anser lämplig för de anvisade medlens distribuering. Det kan blifva ganska obehagligt för Kongl. Maj:t att sålunda sakna alla föreskrifter om fördelningen; och ett liknande sätt för dyrtidstilläggets anvisande har icke, efter hvad jag kan påminna mig, egt rum under de andra titlarne. Jag föreställer mig, i följd af redan afgifna yttranden, att Friherre Funcks reservation icke har att påräkna majoritet här i Kammaren, och jag tillåter mig därför hemställa, om det icke vore möjligt att till de andra reservanternes förslag få fogadt ett tillägg af innehåll, att Riksdagen hufvudsakligen gillar den fördelningsgrund, som med så mycken omsorg blifvit utarbetad och framställd i Kongl. Maj:ts proposition. Att denna delningsgrund är i viss mån godtycklig, kan väl sägas, men ihågkommas bör, att man alltid kan framställa en eller annan anmärkning mot hvarje sådan. Det har af en talare här erinrats, hurusom sedan Kongl. Maj:ts proposition afgafs en landssekreterare dött; denne hade haft godt af de goda åren, och hans efterträdare skulle nu icke få något dyrtidstillägg genom ett bifall till Friherre Funcks reservation. Jag medgifver visserligen, att det är en brist på förutseende i Kongl. Maj:ts proposition att man icke tänkt härpå; men jag tror dock icke att detta är af någon synnerligen stor vikt, utan att Kongl. Maj:t, om Friherre Funcks reservation bifalles, ändock skall kunna bereda den nye landssekreteraren dyrtidstillägg. Deremot tror jag att ett sådant tillägg till den andra reservationen, som här, om jag hörde rätt, föreslagits, eller att dyrtidstillägget endast skulle anslås åt de "svagast aflönade" kunde blifva mycket tvetydigt, ty ett sådant uttryck hänför sig till huru landssekreterarne nu äro aflönade, och det är då icke något hinder att den landssekreterare, som har haft 30,000 R:dr i somliga år, men nu har en helt obetydlig lön, skulle kunna få dyrtidstillägg. Med anledning af hvad jag nu anfört får jag tills vidare förena mig med Friherre Funck.

Herr Stråle: Landssekreteraretjensterna hafva under vissa år varit ganska väl aflönte och kanske inom några län till och med alltför väl. Möjligen fortfara förhållandena så till vida ännu i ett eller annat län, att man der kan anse dessa tjenstemän vara nöjaktigt aflönte. I många län åter, ja, jag vågar antaga i de flesta, hafva landssekreterarnes inkomster nedgått högst betydligt, på samma gång som göromålen väsendtligt ökats, isynnerhet de kommunala ärendena. I det län jag närmast känner hafva landssekreterarens inkomster nedgått till den grad, att de nu äro mycket lägre än, efter hvad jag förmodar, Riksdagen skulle bestämma en fix lön till. Man har talat åtskilligt om en sådan reform, och derom kunde mycket vara att säga, men tror väl någon af Er, mine Herrar, att denna reform kan vara genomförd inom ett år, såsom en talare på skånebänken antydt? Det vågar jag för min del betvifla. Jag har visserligen icke föreslagit någon löneförhöjning åt landssekreteraren i det län, jag tillhör, men, såsom jag hos Kongl. Maj:t anmält, erhåller landssekreteraren

indirekte en löneförbättring i händelse länsnotariens och landskanslistens lönevilkor förbättras. Landssekreteraren, som nu bidrager med ganska betydligt belopp till nämnde tjänstemäns aflöning, erhåller på sådant sätt en minskning i sina utgifter. Jag skulle helst hafva yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men, då detsamma icke inom Stats-Utskottet fått något understöd, vill jag ej gå längre än att tillstyrka bifall till Friherre Funcks förslag.

Herr Ekman, Carl: Om det verkligen vore meningen att landssekreterarnes aflöning fortfarande skulle utgå såsom hittills, det vill säga till större delen genom sportler, då kunde det motiv, Stats-Utskottets majoritet anfört, möjligen hafva skäl för sig, men då det nu är att vänta och hoppas att aflöningssättet skall blifva helt annat, och det kan anses sannolikt, eller åtminstone säkert för oss alla är önskvärdt, att förhållandena inom landet icke måtte blifva sådana att de närmast följande åren, eller de som komma att förflyta innan en difinitiv lönereglering för landssekreterarne kan vara genomförd, skola blifva goda år för landssekreterarne, det vill säga dåliga år för alla andra, så synes det mig, som Utskottets sätt att resonera icke vore fullt riktigt. Jag tror därför, för min del, att man borde efter samma grund, som innevarande Riksdag i allmänhet följt i afseende å framställningar om dyrtidstillägg, bevilja två tredjedelar af det utaf Kongl. Maj:t äskade belopp. Det har här redan förut blifvit visadt, att det är svårt att för den beräkning, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition, finna någon regel, som kan helt och hållet godkännas, då i ena fallet tagits medeltal för ett visst antal år och i andra fallet för ett annat antal år. Under sådana förhållanden har jag för min del trott, att Riksdagen handlade klokast, om den till Kongl. Maj:ts disposition, för att användas såsom löneförbättring åt de sämst aflönade landssekreterarne, ställde två tredjedelar af det äskade beloppet. Det är i sådant syfte som jag tagit mig friheten att reservera mig mot det slut, hvartill Utskottets majoritet kommit, och då denna min reservation i det närmaste stämmer öfverens med Herr von Kochs förslag, ber jag att få förena mig med honom.

Friherre von Essen: Kammarens ledamöter torde hafva funnit af betänkandet, att Kongl. Maj:t föreslagit och Utskottet tillstyrkt, att Riksdagen skulle bevilja ett dyrtidstillägg åt länsnotarierna och landskanslisterna. Detta innebär i sjelfva verket en löneförbättring åt landssekreterarne. Uppgifterna om det bidrag, som landssekreterarne få gifva, äro olika från olika län. Det finnes län der landssekreteraren får betala länsnotarien 1.000 R:dr och landskanslisten 300 R:dr; från en del län har man icke några uppgifter. Då det väl nu är antagligt att Riksdagen icke kommer att afslå det begärda tillägget för nyssnämnda tjänstemän, så är det klart, åtminstone för mig, att landssekreterarne derigenom verkligen få en löneförbättring; huru stor den blir kan jag ej säga, men den träffar alla, som ej äro bundna genom kontrakt med sina länsnotarier eller landskanslister, hvilket jag hört att åtskilliga landssekreterare äro. Samma förhållande eger rum med det af Kongl. Maj:t begärda anslaget af statsmedel till

skrifmaterialier med mera. De kostnader, som förorsakats på denna post, hafva uppgifvits olika från olika län; i ett län till 300 R:dr, i ett annat till 174 o. s. v. Detta är jemväl en förhöjning för landssekreterarne. När nu härtill kommer, såsom den siste talaren nämnde, att, ehuru en utredning föreligger från Kongl. Maj:t, som är ganska fullständig, det Kongl. förslaget dock är ganska inveckladt, enär medtalsberäkningen icke omfattar samma tidrymd, så att det blir svårt att göra sig en föreställning om verkliga inkomsten under de senaste tio åren, och dertill lägges att en snar omreglering är att vänta, så har jag för min del funnit tillräckliga skäl tala för att biträda det slut, hvartill Utskottet kommit. Skulle Kammaren det oakadt finna skäligt att, i motsats till Stats-Utskottets förslag, bevilja anslaget till landssekreterare, så föreställer jag mig, att mest öfverensstämmande med rättvisan vore att lemna en summa i klump till Kongl. Maj:ts disposition, såsom Herr von Koch föreslagit. I annat fall kan verkligen stor orättvisa uppstå. För min del kan jag emellertid i detta afseende icke framställa något yrkande, utan anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Alströmer: Anledningen att jag begärt ordet är egentligen ett yttrande af en ledamot utaf Stats-Utskottet, att nemligen den utredning af landssekreterarnes löneförmåner, som verkstälts i Civil-departementet, skulle vara byggd på lösa och godtyckliga grunder. Vore det fråga om en stadigvarande löneförhöjning, så är det obestridligen riktigast att för alla taga samma period till grund, för beräkningen af inkomsterna, men då det är fråga om en löneförbättring, enligt Kongl. Maj:ts förslag för två år, och enligt Utskottets förslag blott för nästa år, så måste man taga i betraktande, att det är de närvarande personernas behof af dyrtidstillägg för denna tid som måste ligga till grund för beräkningen — man får då taga i betraktande att de goda tiderna få ersätta de onda, och att den löntagare, som länge haft goda inkomster, varit i tilfalle att göra besparingar. För öfrigt har det icke varit möjligt att taga en jemn period för beräkningen af medelinkomsten, därför att de landssekreterare, som af Kongl. Maj:t satts i fråga att få förhöjning, just äro de som tillträdt sina tjenster med den svaga aflöning, de nu hafva, och icke kunnat göra några besparingar, icke hafva tillräckligt att lefva af och ej hafva någon förhoppning att framdeles eller åtminstone under den närmaste tiden få det. Vid sådana förhållanden hoppas jag, att äfven Stats-Utskottets ledamöter måtte finna att den utredning, chefen för Civil-departementet afgifvit, är riktig. Hvad sjelfva irågan beträffar, vore det önskligt om Kongl. Maj:ts proposition i oförändradt skick bifölles, och jag tror att det kunde ske, utan att derigenom någon afvikelse från den etablerade principen egde rum, men jag vill dock icke i detta afseende framställa något särskildt yrkande.

Grefve af Ugglas: Efter en noggrann granskning af Kongl. Maj:ts proposition får jag för min del förklara, att jag funnit densamma särdeles väl uppställd och så väl genomarbetad att jag skulle

önskat ett fullständigt bifall åt densamma. Då Riksdagen emellertid vid alla dessa frågor om dyrtidstillägg utgått från den principen, att endast bevilja två tredjedelar af hvad Kongl. Maj:t begärt, så vill jag ej nu ställa mina anspråk högre, men jag tror, att det skulle vara ganska oriktigt om Riksdagen förbisåge den sunda åsigt, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition. Den näst siste talaren anförde såsom skäl för att landssekreterarne icke skulle behöfva denna tillökning i lön, att de få en förhöjning på annatsätt, nemligen genom det dyrtidstillägg som är föreslaget åt länsnotarier och landskanslister. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på hvad som ligger till grund för Kongl. Maj:ts förslag och hvad som är det bäst genomtänkta dervid, det är nemligen, att intill dess en löneroglering kan blifva genomförd, hvarigenom förhållandena kunna blifva utjmnade, vill Kongl. Maj:t söka så mycket som möjligt göra en jemkning i de sämst aflönade landssekreterarnes inkomster. Den fördel, som af den näst siste talaren omnämndes, är deremot af den beskaffenhet, att den drabbar *alla* landssekreterarne, äfven dem som nu hafva goda inkomster och mindre äro i behof af en tillökning; den ojemnhet som förefinnes blir derigenom icke afhjelp. Det är just för att detta mål må så mycket som möjligt vinnas under öfvergångsperioden som jag anhåller om bifall till det förslag, som Herr von Koch här framställt. Allt hvad Kongl. Maj:t åsyftat vinnes väl icke dermed, men orsaken, hvarför jag föredrager detta förslag framför ett bifall till den af Friherre Funck afgifna reservation, ligger deri, att till min kunskap kommit, att efter afgifvandet af Kongl. Maj:ts proposition en ny landssekreterare blifvit nämnd och en annan snart kommer att nämnas. Dessa personer hafva icke kunnat tagas i beräkning i Kongl. Maj:ts proposition, men det är icke mer än rättvist, att de komma i paritet med de andra. Skulle Friherre Funcks reservation antagas, så afstänges för Kongl. Maj:t möjligheten att äfven för dessa personer göra någon jemkning. Jag tror att just härutinnan ligger ett bestämdt företräde i Herr von Kochs förslag, hvarföre jag anhåller om bifall till detsamma.

Herr Asplund: Jag ber att få yrka bifall till Friherre Funcks förslag. Det har redan här blifvit sagdt, att Kongl. Maj:ts proposition med största noggrannhet afväger det närvarande behofvet, och jag kan, särskildt hvad Jemtland beträffar, upplysa, att hvad Kongl. Maj:t begär för landssekreteraren derstädes är så obetydligt mot hvad han verkliga behöfver för att kunna draga sig fram under de närmaste åren, att det icke tål någon vidare nedprutning. Jag vågar väl icke nu begära bifall till Kongl. Maj:ts proposition i oförändradt skick, men skulle man bifalla reservanternes förslag, att de två tredjedelarne möjligen skulle kunna delas på ännu flere, så fruktar jag att hvar och en finge så litet, att det ej förslog till någon verklig hjälp. Jag är öfvertygad att Kongl. Maj:t så noga öfvervägt behofvet att, om anslaget ställes till Kongl. Maj:ts disposition, Kongl. Maj:t icke vidtager någon förändring i anslagets fördelning. Jag vågar därför yrka bifall till Friherre Funcks reservation.

Grefve af Ugglas: Jag ber att få fästa den siste talarens

uppmärksamhet derpå att, huru stort erkännande man än må skänka åt det förtjenstfulla arbete, som blifvit på Kongl. Maj:ts proposition i denna del nedlagdt — och jag gör det i lika fullt mått som talaren — så kan dock icke Kongl. Maj:t veta om en landssekreterare dör i år och om till följd af en sådan händelse en jemkning i hvad Kongl. Maj:t föreslagit möjligen kan blifva erforderlig. Det är just hvad som nu inträffat; en landssekreterare, som icke varit till löneförbättring föreslagen, har afidit, och, om hans blifvande efterträdare, som icke varit med om den goda tiden, ej skulle få komma med i delning af det äskade anslaget, skulle mot honom en orättvisa blifva begången. Jag fortsätter mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att det förevarande momentet måtte bifallas; 2:o af Herr *vice Talmannen*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle besluta, att, på det Kongl. Maj:t må kunna förhöja lönerna för landssekreterarne i Södermanlands, Gotlands, Vermlands, Vestmanlands, Jemtlands och Norrbottens län, för år 1875 skulle på extra stat anvisas två tredjedelar af det utaf Kongl. Maj:t äskade belopp, 8,000 kronor, eller i jemnadt tal 5,400 kronor; 3:o af Herr *von Koch*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle fatta ett så lydande beslut: "att, på det Kongl. Maj:t må kunna tillfälligt höja aflöningen för de svagast aflönade landssekreterarne, anvisas för år 1875 på extra stat två tredjedelar af det utaf Kongl. Maj:t äskade belopp 8,000 kronor, eller i jemnadt tal 5,400 kronor"; samt 4:o af Grefve *Wachtmeister*, *Hans*, att Utskottets hemställan skulle afslås och Herr von Kochs förslag antagas med den ändring, att anslagssumman bestämdes till 8,000 kronor.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på afslag derå och antagande af Herr *vice Talmannens* förslag, då svaren utföllo med många ja och nej i blandning, vidare proposition på Herr *von Kochs* yrkande, hvilken proposition likaledes besvarades med många så väl ja som nej, och slutligen proposition på antagande af Grefve *Wachtmeisters* förslag, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, hvaruppå och efter det proposition på Herr *vice Talmannens* yrkande änyo blifvit gjord och med många både ja och nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Herr *von Kochs* yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hem-

ställan i mom. a af 16:de punkten i utlåtandet N:o 18, skall antaga det förslag, som innehålles i Herr vice Talmannens emot momentet afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, det förslag Herr von Koch i frågan framställt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—47.

Nej—44.

17:de punkten.

Mom. a.

Bifölls.

Mom. b.

Herr vice Talmannen: Åberopande min reservation till föregående punkt, som äfven här till en viss grad eger tillämpning, inskränker jag mig nu till att blott yrka afslag å Utskottets hemställan i nu föredragna moment af 17:de punkten, samt hemställa, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, endast med den förändring, att det äskade anslagsbeloppet nedsattes till 7,200 kronor.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till det förevarande momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning med den förändring, att det utaf Kongl. Maj:t äskade anslagsbeloppet nedsattes till 7,200 kronor, hvilken proposition med ja besvarades.

18:de punkten.

Bifölls.

19:de punkten.

Mom. a.

Herr Stråle: Om de skäl, som jag i likhet med flera andra talare hade den äran att anföra i fråga om tillökning i vissa lands-

sekreterares löneförmåner, befunnits goda och talande, så äro de dock icke på långt när att jemföra med de skäl, som kunna framläggas för beviljande af dyrtidstillägg för år 1874 åt länsnotarier och framför allt åt landskanslister. Notariernes löner på stat äro så ringa, att de på långt när icke kunna anses motsvara det ganska allvarliga arbete, som åligger dem; och landskanslisterna, som äro upptagne hela dagen af göromål på kansliet, äro aflönade med 500 R:dr. Jag hemställer, om det under sådana förhållanden kan vara billigt att neka ett dyrtidstillägg redan för 1874 åt dessa tjänstemän. Jag skulle äfven vid denna punkt helst tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition; men då den icke vunnit understöd af någon ledamot inom Stats-Utskottet, nödgas jag instämma i det yrkande, som af Herr vice Talmannen jemte flera ledamöter af Utskottet blifvit framställt, att för tillfällig löneförbättring för år 1874 åt länsnotarier och landskanslister måtte anvisas ett belopp af 26,400 kronor.

Grefve Beck-Friis: Jag får vördsamt yrka bifall till den af flera reservanter inom Utskottet gjorda hemställan, att Kongl. Maj:ts proposition i denna del må på sådant sätt af Riksdagen bifallas, att såsom tillfällig löneförbättring, att utgå under innevarande år, hvarje länsnotarie må erhålla 700 kronor och hvarje landskanslist 400, summa 26,400 kronor. Det har nemligen synts alia reservanterne med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att, då bemålde tjänstemäns kamrater, länsbokhållarne och landskontoristerna, redan detta år kommit i åtnjutande af en sådan löneförbättring, icke heller desse tjänstemän, hvilkas löneinkomster vore fullt ut lika otillräckliga, borde från samma förmån uteslutas. Jag får således yrka bifall till det af reservanterne framställda förslaget, att 26,400 kronor må för innevarande år till nämnda ändamål anvisas.

Friherre Adelsvärd: Jag finner mitt namn uteglömdt bland reservanterne till den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets utlåtande. Orsaken dertill är icke, att jag gillar hvad Utskottet här föreslagit, utan beror på en försummelse af mig sjelf, att anteckna mig såsom reservant. Då jag emellertid hyser samma åsigt, som i reservationen blifvit uttryckt, ber jag nu få förena mig i det yttrande som af den föregående talaren blifvit afgifvet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Herr Stråle hade yrkat, att Kammaren, med afslag å Utskottets förevarande hemställan, skulle för tillfällig löneförbättring åt länsnotarier och landskanslister under år 1874 anvisa ett belopp af 26,400 kronor; gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på Herr Stråles yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

Mom. b.

Bifölls.

20:de --24:de punkterna.

Biföllos.

25:te punkten.

1:sta—7:de mom.

Biföllos.

8:de mom.

Herr Troilius: I afseende på denna punkt hemställer jag, att Kammaren ville, i likhet med hvad reservanterne från denna Kammarare föreslagit, afslå Utskottets framställning i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition och bifalla semma proposition. Jag tror att, hvad jernvägstrafikens tjenstemän beträffar, ett sådant förhållande eger rum, att det der icke är skäl att följa den eljest antagna regeln, utan göra ett sådant undantag, som Utskottet vid andra tillfällen funnit sig föranlätet att iakttaga. En stor del af de befatningar, som här äro i fråga, äro af det slag, att man måste betala de personer, som skola sköta dem, lika mycket, som de erhålla vid andra dylika platser inom landet; och detta är icke med den nuvarande aflöningen förhållandet. Den är för ledamöterna af styrelsen icke så hög, som vid våra små enskilda jernvägar, och ännu mindre kan den jämföras med de löneförmåner, som bestås vid många enskilda industriföretag, der tjenstemännen dock icke bära på långt när samma ansvar eller hafva så stora penningedimensioner om händer, som här är förhållandet. Då jag hoppas kunna påräkna understöd af reservanterne inom Utskottet, vill jag icke längre upptaga Kammararens tid, utan inskränker mig till att anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i förevarande ämne.

Grefve Beck-Friis: Jag har för min del trott, att det afslag, som Utskottet här tillstyrkt å Kongl. Maj:ts proposition, så vidt den angick tillämpning redan för år 1874 af de föreslagna bestämmelserna om förtjenst- och ålderstillägg samt förhöjd inqvarteringsersättning, kunde ega skäl för sig, under förutsättning att Riksdagen lemnade sitt bifall till de under mom. 2:o af Utskottet tillstyrkta förändringarne, nemligen att stadgandet derom — att tjensteman vid statens jernvägstrafik, som innehar årligt arvode efter klass af 1,500 kronor eller deröfver, icke kan förr, än han detsamma innehåft i två år, uppflyttas till högre klass inom samma afdelning eller tjenstegrad, med undantag dock för stationsinspektorer och baningeniörer, hvilkas arvoden kunna bestämmas med afseende å stationernas vigt och bansektionernas utsträckning samt öfriga på dessa tjenstemäns vilkor inverkan förhållanden — må från och med år 1874 upphöra att gälla. Jag har föreställt mig, att upphäfvandet af detta stadgande kunde vara tillräckligt till att förekomma svårigheter vid jernvägstrafikens bedrivande under innevarande år, då det derigenom beredd

möjlighet

möjlighet för tjänstemännen att redan nästa år komma i åtnjutande af de förmåner, som här genom förtjenst- och ålderstillägg samt förhöjd inqvarteringsersättning äro afsedda att dem beredas. Men på de skäl, som af Chefen för jernvägstrafiken här blifvit framställda, och då det är af vigt, att den stora trafiken vid statens jernvägar väl besörjes, så vill jag för min del icke motsätta mig det af honom gjorda yrkandet, utan får därför i likhet med honom anhålla om afslag å den förevarande punkten och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om man tager kännedom om beskaffenheten af den stat, som för Jernvägstrafikstyrelsen är gällande, så finner man der, huru det med stora spatier är öfverlätet åt Styrelsen att bestämma om aflöningen för dit hörande tjänstemän; och denna stat erhölls för icke länge sedan. Det vill då synas, som om, när man kände, huru förhållandena då voro. Trafikstyrelsen mycket väl kunnat förutse hvad som för den närmaste framtiden vore behöfligt. Men när det oaktadt en så ny stat synes behöfva en så stor tillökning, som nu är föreslagen, då tyckes det verkligen, som om stater, hvilka äro 20 år gamla, mycket snarare borde komma i åtanke till en sådan. Men somliga äro väl sedda, andra deremot icke; och därför mätas de med olika mått. Det händer då äfven, att, när man söker framställa en sak på det sätt man helst vill hafva den, så begår man ett och annat misstag. Så har också Stats-Utskottet denna gången gjort. Utskottet säger på sidan 30 af sitt utlåtande, att den kontroll, som utöfvas öfver handhafvandet af statens jernvägstrafik, icke är tillräcklig, och att Kammarrättens åtgörande der vid lag hufvudsakligen inskränker sig till en siffergranskning. Detta visar blott, att de Herrar, som skrivit detta, icke sett de luntor af anmärkningar, som göras i Kammarrätten. Men för ett verk, som icke har någon instruktion, är det naturligtvis icke godt att få något resultat af sina åtgöranden. Der göres anmärkning på, att tjänstemän begagna brunnar och bad på allmän bekostnad, att man för en mängd andra mera eller mindre märkvärdiga ändamål disponerar statens medel. Der utskickas personer att resa för att inhemta underrättelser om en eller annan sak, hvilken utan tvifvel kan vara af stort värde för jernvägstrafiken; men Styrelsen gör detta, utan att förut begära Kongl. Maj:ts bemyndigande dertill. Kammarrätten gör anmärkningar deremot, men de få vanligen förfalla utan att leda till något resultat. Efter mitt förmenande kade det icke varit ur vägen, om man, innan man toge sig för att kasta sten på dem, som hafva granskningsskyldighet, skaffade sig litet mera reda på, huru denna granskning tillgår. Det kan förefalla temligen ofruktbart, att sådana anmärkningar, som de nyss nämnda, göras. Men det är efter min tanke ett fullkomligt misstag; ty äfven om de gjorda anmärkningarna ganska ofta ogillas och få förfalla, så blifva de dock icke utan frukt för framtiden. Det anmärkta missförhållandet tjänar till rättelse för ett följande år; och dermed är också för staten det hufvudsakliga ändamålet vunnet. Jag har velat fästa uppmärksamheten vid detta, då

de erinringar, som i detta afseende förekomma i det höglofliga Utskottets betänkande, förefalla mig något förhastadt framkomna; och hade Utskottet så velat, hade det varit lätt att förse Utskottet med ganska digra luntor af anmärkningar. Men om Utskottet en annan riksdag behagar begära anmärkningsakterna af Kammarrätten, så är jag öfvertygad om, att Kammarrätten med stort nöje skall hålla dem Utskottet till handa.

Det är egentligen mot motiveringen i Stats-Utskottets betänkande, som jag tillåtit mig att göra dessa erinringar. Hvad sjelfva saken angår eller det undantag, som man nu vill ifrågasätta att göra från den antagna regeln att icke medgifva lönetillägg för innevarande år, så kan jag icke anse det vara skäl att skjuta denna regel å sido för en aflöningsstat, hvars löner så nyligen förbättrats. Jag får därför för min del yrka bifall till Utskottets hemställan i den nu föreliggande punkten.

Herr Troilius: Med anledning af hvad den siste talaren yttrat, anhåller jag att få erinra derom, att Kongl. Maj:t år 1873 på Trafikstyrelsens framställning underställde Riksdagens pröfning ett förslag till förhöjning i de arvoden, der man ansåg en sådan vara af behovet påkallad, synnerligen hvad maskin- och trafik-direktörerna samt deras assistenter beträffade. Men Riksdagen afslög detta förslag; och följden var den, att tre ganska utmärkte personer vid maskin-afdelningen gingo bort, tillika med två eller tre vid trafik-afdelningen, hvilka utan tvifvel stadnat för den ringa förhöjning i aflöningen, som då var föreslagen; och den nu i fråga satta är icke högre tilltagen. Jag befarar, att ett afslag å Kongl. Maj:ts proposition nu kan draga enahanda följder med sig. Om man jemför de löner, som bestås vid statens jernvägstrafik och vid andra jernvägar, så faller jemförelsen icke ut till statens fördel; och man kan icke undgå att göra den reflexionen, att staten icke tyckes sätta lika högt värde på duglighet och skicklighet, som man gör på andra håll.

Jag har ingalunda förbisett den strof i Utskottets motivering, som den siste talaren vidrörde. Till en början blef äfven jag litet förvånad öfver innehållet i densamma; men jag tror mig nu hafva uppfattat den egentliga meningen dermed. Att icke Utskottet egt kännedom om den utmärkte noggrannhet, hvarmed revisionen sker i Kammarrätten, kan ju vara temligen ursäktligt. För min del har jag all anledning att vara tacksam för denna noggrannhet, om också, såsom det antydde, Kammarrätten och Trafikstyrelsen understundom blifva af olika mening i afseende på resultatet af granskningen, hvarigenom denna underställes högre myndighets pröfning. Hvad nu beträffar Stats-Utskottets yttrande om önskvärdheten af en starkare kontroll, så tror jag, att meningen dermed varit att påpeka behovet af en sådan revision, som kunde hastigare och närmare följa räkenskaperna och förvaltningen vid statens jernvägstrafik, än som är möjligt för Kammarrätten med den form, som gäller för dess verksamhet, och de arbetskrafter, hvaröfver detta embetsverk kan förfoga, men ingalunda att uttala något klander af den revision, som der sker och som jag anser vara af ganska stort gagn.

Jag får fortfarande anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Grefve Beck-Friis: Det förhåller sig verkligen så, som den siste talaren anförde, eller att den motivering, som blifvit lemnad af Utskottet, alldeles icke innebär något klander öfver den revision, som jernvägstrafikens räkenskaper undergå i Kammarrätten. Tvärtom — man har icke kunnat undgå att beundra den noggrannhet och fullständighet, hvarmed den utföres. Men den är dock blott en siffergranskning och har det stora felet att komma något för långt efter i tiden. Den revision, som verkställles af statsrevisorerna, är deremot för ofullständig. Med den korta tid, som är dem medgifven, och den massa af angelägenheter, som de hafva att behandla, är det för dem omöjligt att hinna åstadkomma en noggrann granskning; den blir alltid temligen ytlig. Det är på dessa grunder, som det syntes Utskottet väl värdt att påpeka den lucka, som finnes i kontrollen och öfvervakningen af jernvägstrafikens handhafvande. Ty det är klart, att en sådan ständigt fungerande kommission eller kontrollbyrå, som Utskottet har omtalat, skulle, genom att alltid på nära håll månad för månad följa räkenskaperna och förvaltningen i dess helhet vid statens jernvägstrafik, finna anledning till åtskilliga framställningar om åtgärder och rättelser, hvarigenom väsendtliga förbättringar i den ena eller andra delen af trafiken kunde vinnas. Och jag kan för min del icke finna, att Jernvägstrafikstyrelsen skulle hafva några olägenheter eller något men af en sådan sidoordnad revision. Med den utsträckning, som jernvägstrafikens numera tagit i vårt land, hvarvid en mängd olika förhållanden blifva att påakta, såsom de rent merkantila intressena och tusentals andra frågor, som icke låta sig på förhand reglementeras, tror jag det skulle vara af stor nytta, om Styrelsens olika åtgärder följdes af en sådan auktoritet, som endast hade en granskande rätt. Det är således, såsom redan blifvit sagdt, icke af något misstroende mot Trafikstyrelsen och icke heller af något underskattande utaf den granskning, räkenskaperna undergå i Kammarrätten, som den ifrågavarande strofen blifvit inryckt i Utskottets motivering.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet, dels ock afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning; gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

3:de mom.

Herr Troilius: Äfven i denna punkt anser jag mig böra begära, att Kammarerna ville, med afslag å Stats-Utskottets förslag, i hvad detsamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, bifalla denna

Här är endast fråga om två personer, de båda yngsta öfverdirektörerna. Visserligen hafva de innehaft sina nuvarande befattningar, den ene endast i 2 år och den andre blott sedan förliden höst; men jag tror likväl att, derest man icke redan med innevarande år tillerkände dessa tjenstemän det föreslagna, första ålderstillägget af 500 kronor, skulle man emot dem begå en orättvisa, då till följd af det andra momentet i denna framställning, hvilket denna Kammare redan bifallit, dessa tjenstemäns närmaste underlydande, trafikdirektören och maskindirektören, skulle komma i åtnjutande af högre aflöning än deras ifrågavarande förmän. Hvad särskildt beträffar den ene af dessa öfverdirektörer, den vid maskinafdelningen anställd. så lemnade han för denna befattning en mycket lysande bana, som stod honom öppen i utlandet, och der han hade att påräkna tre gånger så stor aflöning, som han här i landet någonsin kan komma i åtnjutande utaf. Han var nemligen anställd vid Europas största lokomotivverkstad och hade varit der i 8 år: men af sonlig pietet och kärlek till fäderneslandet förmäddes han att öfvergifva denna plats och emottaga det anbud om anställning vid svenska statens jernvägar, jag förlidet år ansåg mig kunna göra honom. Jag tror att det synnerligen i ett sådant fall är nödigt att betala en person icke efter vissa en gång för alla gifna reglor, utan något så när efter hvad han gäller på den allmänna arbetsmarknaden. Om han nu skulle för detta år erhålla 6,500 kronor, vore väl detta icke mera än den billigaste ersättning för hvad han lemnat i utlandet, en lön på 8,000 Preussiska Thaler och utsigt att framdeles få, jemte en kamrat, öfvertaga hela den stora verkstadsrörelsen.

Det är mycket svårt att här inför Kammaren beröra så personliga förhållanden, men jag har hemtat mod dertill, då jag funnit, att en stor del af Utskottets ledamöter från denna Kammare reserverat sig emot det slut, hvartill Utskottet kommit, och i stället yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, hvarom äfven jag, såsom sagdt, vågar anhålla.

Friherre von Essen: Jag vågar tro, att Kammaren skall erkänna, att Stats-Utskottet gjort sin pligt, då det afstyrkt Kongl. Maj:ts framställning i denna del. Den Kongl. propositionen, den enda handling Utskottet i denna fråga haft till ledning för sitt omdöme, innehåller endast den helt nakna framställningen, att, till förmån för dessa två öfverdirektörer personligen, hvilka eljest skulle komma i åtnjutande af löneförbättring, den ene icke förr än under år 1877 och den andre icke förr än 1878, måtte göras den modifikation i förslaget, att det första förtjenst- och ålderstillägget finge dem tilldelas från och med år 1874. En sådan framställning, utan all vidare utredning och motivering, har Utskottet icke funnit skäl att tillstyrka, och jag tror icke att någon skall kunna säga annat än att Utskottet derutinnan förfarit riktigt. Jag har derföre också biträdt Utskottets förslag; men sedan här blifvit af Chefen för Trafikstyrelsen till Riksdagens kännedom meddelade upplysningar, hvaraf framgår, att i afseende å dessa tjenstemän särskilda förhållanden ega rum, och att det vore för jernvägstrafiken af synnerlig vigt, om ett

undantag för dem gjordes, vill jag för min del icke vidhålla Utskottets förslag, utan tillstyrker, i likhet med den föregående talaren, bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Carlson: Mot Utskottets förslag har jag anmält min reservation, och detta af skäl att, efter hvad jag erfarit, de ifrågasvarande tjänsterna äro bland de allra viktigaste vid hela jernvägs- trafikken och af den beskaffenhet, att de icke kunna med framgång skötas utan af verkliga framstående personer, samt äfven derföre att de, som för närvarande innehafva dessa befattningar, från andra håll haft anbud om vida fördelaktigare vilkor, än som äfven med den föreslagna löneförbättringen kan här bjudas dem. På dessa skäl har jag icke kunnat annat än tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning, hvarå jag också nu anhåller om proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågasvarande nådiga framställning, hvilken proposition med ja besvarades.

10:de mom.

Grefve af Ugglas: Jag har för min del icke vågat motsätta mig den stora tillökning i anslag för jernvägstrafikkostnaden, som här blifvit af Kongl. Maj:t ifrågasatt. Med den stora stegring i pris, som allestädes egt rum, såväl hvad angår de för trafiken behöfliga tjänstemän som på materialier och allt annat, som för trafikens bedrivande erfordras, är det gifvet att en högst betydlig stegring i trafik- kostnaden måst uppstå, och det skulle för Riksdagen varit svårt att taga på sitt ansvar att genom förvägrande af den anslagsförhöjning, Trafikstyrelsen genom Kongl. Maj:t begärt, möjligen åstadkomma något hinder i trafikens jemna gång. Men jag kan icke neka till att, då jag genomsett Kongl. Maj:ts proposition och Trafikstyrelsens berättelse, jag tyckt mig deri finna en brist, den nemligen att Trafikstyrelsen icke angifvit någon tanke på, huruvida någon del af den stora tillökningen i kostnaden skulle kunna statsverket besparas. Det har förefallit mig såsom om Trafikstyrelsen hufvudsakligen satt sin ambition uti att kunna månad efter månad påvisa ett större antal centner forslade å statens jernvägar och en större summa för transporten influten, utan att samtidigt vända sin blick på om den stora tillökningen i transporten står i något proportionerligt förhållande till den ökade kostnad, som deraf orsakas. Jag erkänner villigt att, då staten inlät sig på byggandet af stambanor, kunde icke för staten i första hand framställa sig den ekonomiska frågan, utan de intressen, hvaraf detta steg betingades, voro helt andra, dels politiska, dels hufvudsakligen afseendet på den enskilda industrien och dess främjande genom dessa stambanors förläggande så, att de genom sitt läge och möjligheten till förening med grenbanor kunde på industrien verka lyftande. Men man får derföre icke alldeles glömma, att staten dock här bedrifver ett ekonomiskt företag, dervid de allra enklaste eko-

nomiska grunder icke få förbises. Då nu Trafikstyrelsen får för allt, hvad den till sin rörelse behöfver, betala så mycket mer än förr, och prisen rundt omkring så betydligt stegrats, kan det icke annat än förefalla besynnerligt, om Trafikstyrelsen skulle fortfarande förmå att frakta till enahanda pris som förut. Om en skeppare, som måste för sitt fartygs underhåll och i hyra åt sin besättning betala mycket mer än förut, nödgades skeppa för samma pris som förr, skulle han otvifvelaktigt icke kunna gå ut dermed. Icke heller skulle en forman, om han för hästar och fordon finge betala dubbelt mot förut, vilja eller kunna forä för samma lega. Till en viss grad är förhållandet enahanda med hvarje trafik och hvarje rörelse, så äfven med jernvägstrafiken. Härvid är dock gifvet, att frågan icke får ses ensamt ur synpunkten af förökad inkomst för staten, utan att äfven fördelen för industrien måste tagas såsom en bestämmande faktor af icke mindre betydelse. Trafiken får icke ställas så, att den blir för industrien betungande och att industrien aflägsnar sig från detta transportmedel; men att något iakttaga de förändringar i pris som allestädes förekomma och derefter ställa sin taxa, förefaller mig vara en regel, som icke i längden kan lemnas å sido. Om man till exempel höjde den nuvarande trafiktaxan af 2 öre pr centner med $\frac{1}{2}$ öre, så skulle detta vid försling mellan Stockholm och Göteborg medföra en tillökning i fraktkostnaden af 10 öre för centnern. Detta är en liten summa för den som skall betala den; men för staten skulle derigenom vinnas en ökad inkomst af en och en half million kronor. Jag ser, att den aktade ledamot af Kammaren, som bäst vore i stånd att bedöma riktigheten af denna min beräkning, med en ogillande skakning på hufvudet gifver tillkänna sin misstro dertill. och jag ber då att få visa, huru jag kommit till denna siffra. Trafikmedlen äro i den Kongl. propositionen upptagna till 14,000,000 kronor, och jag vet icke om jag tager till för mycket, men jag tror det icke, om jag deraf beräknar 12,000,000 kronor ensamt på gods- och järnvägstrafiken. Ett fjerdedels öre är lika med en åttendedel af 2 öre. och genom den här ofvan ifrågasatta förhöjningen i den nu gällande trafiktaxan skulle således uppkomma en tillökning med en åttendedel i den nuvarande inkomsten af gods- och järnvägstrafiken, eller, om denna antages uppgå till 12,000,000 kronor, en tillökning af 1,500,000 kronor. Nekas kan icke, att detta för staten blefve en betydande vinning. Men jag afser icke blott större vinst för staten, utan jag afser i främsta rummet att, när man pålägger staten så betydligt ökade utgifter, detta bör ske i ett någorlunda skaligt beräknadt förhållande till de pris, man åt staten betingar.

Efter hvad jag hört omtalas, lär man äfven i utlandet vara betänkt på en sådan åtgärd, som den jag här velat till vederbörandes öfvervägande framhålla, och i Preussen med flera delar af Tyskland lär man hafva för afsigt att höja taxan med icke mindre än 20 procent. När man i sådana länder är betänkt på dylika mått och steg, tycker jag, att det äfven kunde vara tid för vårt land, som i tillgångar står så långt efter dessa länder, att egna en tanke åt detta håll.

Nu kan det måhända sägas, att det för industrien är likgiltigt, om staten i ena fallet håller sina frakter låga och ställer sina skat-

ter något högre, eller om i andra fallet fraktkostnaderna ställas högre, men skatterna i samma mån lägre. Detta vore fullkomligt sannt, för så vidt alla droge lika fördel af jernvägstrafiken, men äfven hvad dem angår, som bo i närheten af jernväg, är detta icke förhållandet, utan en öjmnhet kommer alltid att förefinnas, som dock i det senare fallet skulle blifva mindre känbar.

Utan att vilja göra något yrkande, har jag endast velat framhålla dessa omständigheter, i första rummet till Trafikstyrelsens beaktande, och äfven för att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att om en ytterligare stegring i pris skulle komma att ega rum, det måhända torde böra tagas i öfvervägande, huruvida icke, äfven med allt skäligen afseende å landets industri och dess intressen, en förhöjning i trafik-kostnaden bör ifrågakomma. Jag har icke kunnat undertrycka denna tanke, som jag ej tror bör helt och hållet förbises.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

11:te mom.

Bifölls.

26:te—52:dra punkterna.

Biföllos.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Grefve Mörner, Carl Göran: Beträffande denna afdelning, som rör fiskerinäringens understöd, tog jag mig friheten att vid riksdagens början väcka motion derom, att det till en undervisare i fiskodling anvisade anslag skulle såsom öfverflödigt indragas och den nuvarande innehafvaren deraf förflyttas på indragningsstat. På denna framställning kan jag emellertid icke finna, att Utskottet afgifvit något svar. Utskottet är naturligtvis oförhindradt att efter behag tillstyrka eller afstyrka motionen, men något svar derpå borde dock meddelas, och detta anser jag hade bort gifvas vid denna punkt.

Grefve Beck-Friis: Det förhåller sig visserligen så, som Grefve Mörner nämnt, att en motion blifvit väckt derom att undervisaren i fiskodling, Friherre Cederström, måtte uppföras på indragningsstat, men jag tror icke, att denna framställning har något sammanhang med den nu föredragna punkten, utan att den gifvet hör till 9:de hufvudtiteln. Den nämnde undervisarens innehafvande af sin befattning grundar sig icke på något Riksdagens beslut utan på ett Kongl. Maj:ts förordnande för landtbruksakademien att med honom upprätta kontrakt på vissa år. Hans aflöning, som är tagen från detta anslag, uppgår till 1,600 R:dr, och om han nu uppföres på indragningsstat, så får Kongl. Maj:t tillfälle att använda den nämnda summan på hvad sätt han vill till fiskerinäringens understöd. Jag tror därför, att Grefve Mörners motion icke på något sätt inverkar på denna huf-

vudtitels anslagsbelopp, och att Stats-Utskottet kommer att i sammanhang med 9:de hufvudtiteln afgifva svar derpå.

Grefve Mörner: Mitt förslag innefattar tvänne frågor. Den ena om indragning af sjelfva undervisarebefattningen, den andra om den nuvarande innehafvarens uppförande på indragningsstat. Skälen för befattningens indragande har jag sökt utveckla uti den motion, som återfinnes under N:o 19 bland denna Kammares motioner. Förhållandet med den ifrågavarande personen är, att han år 1855 blef på sin egen begäran antagen till undervisare i fiskodling. Det upprättades då med honom ett kontrakt på vissa år, hvilket sedermera förnyades flera gånger, men då år 1864 den nya organisationen med afseende å fiskerinäringen infördes, så blef fråga om att denne särskilde undervisare skulle såsom öfverflödig indragas. Kongl. Maj:t förordnade emellertid, att han skulle tills vidare fortfara med sin befattning och att landbruksakademiens förvaltningskomité skulle med honom upprätta kontrakt. Ett sådant innehar han för närvarande och han är till den grad anlitad, att i år inkommit en enda requisition på hans biträde, och det är från hans egen bror. För min del vill jag icke påyrka, att man vid detta tillfälle skall göra någon minskning uti anslaget till fiskerinäringens understöd, då enligt hvad vi hört på förmiddagen en framställning i sådan riktning möjligen kunde skaffa oss en ny ministerkris på halsen. Jag har intet yrkande att framställa.

53:dje—56:te punkterna.

Biföllos.

57:de punkten.

Herr vice Talmannen: Utskottet hemställer i denna punkt, att ifrågavarande anslag må bestämmas till enahanda belopp, som i nu gällande riksstat är upptaget. Det förhåller sig emellertid så, att uti inkomstafdelningen af Stats-Utskottet ännu hvila oafgjorda åtskilliga motioner, afseende att erhålla tillökning uti reservationsanslaget för lättnad af skjutsningstungan. Om dessa motioner nu bifallas så måste naturligtvis den summa, som här är uppförd till 125,000 R:dr, komma att ökas, och vid sådant förhållande torde det icke vara rätt att nu bifalla denna punkt, hvarföre jag får anhålla, att Kammarerna måtte till Utskottet återremittera densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten återförvisades.

58:de punkten.

Lades till handlingarne.

Anmälades och bordlades Andra Kammares protokollsutdrag:

N:o 134, med delgifvande af Kammarens beslut öfver 1:sta punkten i dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 13, med anledning af väckta förslag om ändring i Kongl. Maj:ts förordning och reglemente angående folkskolelärares pensionering af den 30 November 1866; samt

N:o 136, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 12, i anledning af väckt förslag om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af permanenta skiljedomstolar för biläggande af internationela tvistefrågor.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att de i dag första gången bordlagda målen skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde; hvilket bifölls.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.